

Istorie

Clasa a VI-a

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Istorie

Clasa a VI-a

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației prin ordinul de ministru nr. 5022/06.07.2023.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2023-2024.

Inspectoratul Școlar .....

Școala/ Colegiul/ Liceul .....

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.

• Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.

• Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Carol Căpiță, Facultatea de Istorie, Universitatea din București

Prof. grad I Daniela Mihaela Samoilă, Colegiul Național de Informatică „Matei Basarab”, Râmnicu Vâlcea

Redactor-șef: Roxana Jeler

Redactori: Mihaela Preda, Alexandru-Florin Colțan

Tehnoredactori: Ionuț Bănuță, Mihaela Aramă, Florin Paraschiv

Cartografi: Gabriel Simion, Ionuț Popa

Coperta: Faber Studio SRL

Activități digitale interactive și platformă e-learning: Learn Forward Ltd. Website: <https://learnfwd.com>

Înregistrare sunet și postprocesare: ML Sistem Consulting

Voce: Camelia Pintilie

Animații: S.C. Film Experience S.R.L.-D

Credite foto și video: Dreamstime, Wikimedia Commons

ISBN 978-606-076-545-5

Pentru comenzi vă puteți adresa Departamentului Difuzare

C.P. 12, O.P. 63, cod 014880, sector 1, București

Tel.: 021.796.73.83, 021.796.73.80

Fax: 021.369.31.99

www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă, stocată ori transmisă, sub nicio formă

(electronic, mecanic, fotocopiare, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al Editurii Art Klett.

© Editura Art Klett, 2023

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus peste 80 AMII (activități multimedia interactive de învățare), cu rolul de a spori valoarea cognitivă. Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri și sunt simbolizate astfel:

AMII static, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative

Activitate animată, filmuleț sau scurtă animație

Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

- Cuprins
- Ecran complet
- Mod de afișare 2 pagini (tip carte)
- Mod de afișare pagină lată (pagină sub pagină)
- Mod de afișare digital responsive
- Mod de afișare comutare automată
- Notițe
- Ajutor
- Navigare către pagina precedentă
- Navigare către pagina următoare

Ce propune acest manual?

Manualul de istorie pentru clasa a VI-a propune o manieră modernă de abordare didactică a conținutului disciplinei, o tratare ce vizează dezvoltarea cognitivă și atitudinal-valorică a elevilor de gimnaziu.

Faptele istorice sunt prezentate prin expuneri adecvate nivelului de vârstă, dar și prin intermediul diferitelor surse istorice (hărți, texte, ilustrații etc.), urmărindu-se dezvoltarea unor modele de interpretare a proceselor istorice, încurajarea spiritului analitic și de gândire critică ale elevilor, acceptarea și valorizarea pozitivă a diversității (culturale, sociale, politice, de gen etc.).

Structura manualului

Structura unității de învățare

Fiecare dintre cele 4 unități de învățare cuprinde teme structurate pe **lecții** și **studii de caz**, la care se adaugă o prezentare de **patrimoniu** istoric și un **atelier multimedia**, ce prezintă/exemplifică diverse modalități de utilizare a resurselor multimedia, precum și o **schemă conceptuală recapitulativă**, în care se evidențiază aspecte semnificative pentru achizițiile elevilor. Unitatea de învățare se finalizează cu **evaluare**.

Structura unei lecții

Planiglob – marcarea spațiului istoric la care se referă lecția.

Repere cronologice – date cu un caracter orientativ, care ajută la o mai bună receptare și înțelegere a informației istorice, în contextul timpului istoric.

Termeni-cheie – noțiunile și conceptele principale ale lecției, explicate în dicționarul aflat la sfârșitul manualului.

Mă informez – textul-suport al lecției, organizat pe unități de conținut.

Aplicații – grupează diverse surse (texte, hărți, scheme, ilustrații etc.) cu rolul de a consolida, extinde, aprofunda informațiile din textul lecției, de a forma și exersa competențele asociate lecției, de a ridica noi probleme și întrebări.

Conexiuni – oferă informații suplimentare despre o personalitate menționată în cuprinsul lecției sau despre o temă abordată în cadrul acesteia.

Gândire critică – o provocare formulată în scopul aprofundării unei idei.

Rețîn – sintetizează cele mai importante cunoștințe predate.

Istoria în viața mea – urmărește înțelegerea de către elevi a aplicabilității practice a noțiunilor însușite în cadrul lecției. Această rubrică poate include și teme de portofoliu.

Vocile trecutului – include citate din izvoare istorice.

Călători și călătorii - Europa și lumea Nouă

Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport

Mă informez

Imaginați-vă lumea a societății medievale a fost, în general, una statică, înzestrată de granițele unei domeniului feudal, ale unui oraș sau ale unui sat, călătoria a reprezentat o atracție permanentă, străinul atât teatăn, cât și dorință.

I. Reprezentările medievale

1. Identificați pe harta continentele reprezentate și formulați-le, în scris sau oral, explicații cu privire la numărul continentelor și cu privire la reprezentarea lor.

2. Realizați o analiză comparativă cu o hartă actuală a lumii și stabiliți asemănări și deosebiri (la în considerare numărul continentelor reprezentate, corectitudinea reprezentării, simbolurile folosite, bogăția detaliilor, alte informații etc.). Alăturește un tabel cu asemănările și deosebirile identificate.

3. Călătoriile erau cunoscute și de populația din Imperiul Bizantin și de populația din lumea musulmană.

4. Redactați un text de cel puțin două fraze, în care să explicați de ce monarhii erau întâmpinați de către mulți oameni.

5. Enumărați cel puțin un motiv pentru care un monarh se putea întâlni cu alți monarhi.

Rețîn

Călătoriile erau cunoscute și de populația din Imperiul Bizantin și de populația din lumea musulmană.

Conexiuni

1. În secolul IX, vikingii, navigatori temerari, au explorat Marea Baltică și au descoperit insulele Islanda și Gronlanda, atingând chiar țărmurile vitorului stat Canada.

2. În prima jumătate a mileniului al II-lea, experiențele călătorilor domniei s-a cunoscută lumea au marcat începutul procesului de cunoaștere și contemporanilor.

3. Spre exemplu, la mijlocul secolului al XIII-lea, călugărul franciscan Giovanni da Pian del Carpin a întreprins o călătorie în Asia, la curtea hanului mongol din Karakorum.

4. Un alt călător vestit a fost venetianul Marco Polo (ilustrația 2), care, însoțit de un alt italian, Niccolò de' Conti, a fost de abateri în Asia, a ajuns până la curtea din Kublai Han din Imperiul Chinez. Experiențele trăite de acesta în China și în alte țări vizitate au fost descrise în Cartea miranului lumii sau Cartea călătorilor lui Marco Polo, devenită mai târziu lucrarea de capăt a multor navigatori și exploratori (aplicația IV).

5. Un alt mare călător din prima jumătate a secolului al XIV-lea a fost Ibn Battuta. Acesta a străbătut Europa și Asia Centrală, străjind până în China. Este datat, a vizitat ținutul aflat atât în partea de est, cât și în partea de vest a Africii.

Călători și călătorii - Europa și lumea Nouă

Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport

Gândire critică

Pe baza informațiilor oferite de lecție și a sursele de la aplicația III, explicați, într-un text de cel puțin trei fraze, de ce crezi că, în Evul Mediu, călătoriile însușau un fel de mută temă.

Rețîn

Călătoriile erau cunoscute și de populația din Imperiul Bizantin și de populația din lumea musulmană.

Conexiuni

1. În secolul IX, vikingii, navigatori temerari, au explorat Marea Baltică și au descoperit insulele Islanda și Gronlanda, atingând chiar țărmurile vitorului stat Canada.

2. În prima jumătate a mileniului al II-lea, experiențele călătorilor domniei s-a cunoscută lumea au marcat începutul procesului de cunoaștere și contemporanilor.

3. Spre exemplu, la mijlocul secolului al XIII-lea, călugărul franciscan Giovanni da Pian del Carpin a întreprins o călătorie în Asia, la curtea hanului mongol din Karakorum.

4. Un alt călător vestit a fost venetianul Marco Polo (ilustrația 2), care, însoțit de un alt italian, Niccolò de' Conti, a fost de abateri în Asia, a ajuns până la curtea din Kublai Han din Imperiul Chinez. Experiențele trăite de acesta în China și în alte țări vizitate au fost descrise în Cartea miranului lumii sau Cartea călătorilor lui Marco Polo, devenită mai târziu lucrarea de capăt a multor navigatori și exploratori (aplicația IV).

5. Un alt mare călător din prima jumătate a secolului al XIV-lea a fost Ibn Battuta. Acesta a străbătut Europa și Asia Centrală, străjind până în China. Este datat, a vizitat ținutul aflat atât în partea de est, cât și în partea de vest a Africii.

Trusa de instrumente

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5	Pasul 6
Identifică	Stabilește termenii	Observă și descrie conținutul	Descrie și prezintă conținutul	Explică operațiunile	Formalizează propria mea opinie despre pictură.
Observă și descrie conținutul (planuri, planșe, desene, etc.)	Stabilește termenii (colțuri, linii, puncte, etc.)	Observă și descrie conținutul (planuri, planșe, desene, etc.)	Descrie și prezintă conținutul (planuri, planșe, desene, etc.)	Explică operațiunile (planuri, planșe, desene, etc.)	Formalizează propria mea opinie despre pictură.

Călători și călătorii - Europa și lumea Nouă

Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport

Metodele complementare de evaluare

utilizate în acest manual sunt: portofoliul, proiectul, observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor (prin fișe dedicate, prevăzute în lecțiile de recapitulare), investigația, autoevaluarea.

Introducere – cadrul istoric al problematicii/aspectului studiului.

Mă documentez – o prezentare punctuală a aspectelor relevante.

Analizez sursele – diverse surse, însoțite de scurte prezentări, în completarea textului studiului. Cerințele asociate fiecărei surse ajută la extragerea informației relevante și formează/exersează competențe diverse.

Analiză de detaliu – vizează cu precădere formarea de competențe (lucrul cu surse istorică).

Sintetizez – activități/sarcini care dezvoltă competențele formate prin intermediul studiului de caz.

Metodele complementare de evaluare utilizate în acest manual sunt: portofoliul, proiectul, observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor (prin fișe dedicate, prevăzute în lecțiile de recapitulare), investigația, autoevaluarea.

Cuprins

Unitatea 1

Călători și călătorii –
Europa și *Lumea Nouă*

- 10 Lecția 1: Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport
- 14 Lecția 2: Marile descoperiri ale europenilor
- 18 Studiu de caz: *Lumea Nouă*. Cunoașterea, misionarism și exploatare
- 20 Patrimoniul: Harta lui Waldseemüller
- 21 Atelier multimedia: Realizarea unei prezentări în PowerPoint (PPT)
- 22 Recapitulare
- 23 Evaluare

Unitatea 2

Geneza spiritului modern

- 26 Lecția 1: Renașterea: geneza spiritului modern, umanismul
- 30 Studiu de caz: Leonardo da Vinci
- 31 Studiu de caz: Michelangelo
- 32 Studiu de caz: Giordano Bruno și spiritul liber
- 33 Studiu de caz: Galileo Galilei, părintele științei moderne
- 34 Studiu de caz: Niccolò Machiavelli
- 36 Studiu de caz: William Shakespeare
- 38 Lecția 2: Reforma și Contrareforma
- 42 Studiu de caz: Barocul
- 44 Lecția 3: Absolutismul
- 48 Studiu de caz: Soliman Magnificul
- 50 Studiu de caz: Ludovic al XIV-lea și palatul de la Versailles
- 52 Studiu de caz: Petru cel Mare
- 54 Patrimoniul: Castelele de pe Loara
- 55 Atelier multimedia: Realizarea unui afiș pe o temă istorică
- 56 Recapitulare
- 57 Evaluare

Unitatea 3

Spre o nouă epocă

- 60 Lecția 1: Revoluția Glorioasă
- 64 Lecția 2: Iluminismul – rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața publică
- 68 Studiu de caz: Montesquieu, J.J. Rousseau, Voltaire
- 70 Lecția 3: Viața cotidiană. Opinia publică în secolul al XVIII-lea
- 74 Lecția 4: Constituirea SUA. *Declarația de Independență*. Constituția
- 78 Lecția 5: Revoluția Franceză. De la supus la cetățean
- 82 Studiu de caz: *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*
- 84 Lecția 6: Napoleon I și răspândirea ideilor Revoluției Franceze în Europa
- 88 Lecția 7: Revoluția industrială. Impactul asupra vieții oamenilor
- 92 Patrimoniul: Moșteniri ale revoluției industriale
- 93 Atelier multimedia: Realizarea unei hărți conceptuale
- 94 Recapitulare
- 95 Evaluare

Unitatea 4

Secolul naționalităților

- 98 Lecția 1: Statele moderne: revoluție și emancipare națională
- 102 Studiu de caz: 1848 în Europa
- 104 Studiu de caz: Românii și modernitatea
- 106 Studiu de caz: Formarea statelor naționale în secolul al XIX-lea: Germania
- 108 Lecția 2: Epoca victoriană. *La Belle Époque*
- 112 Patrimoniul: Centrele istorice urbane
- 113 Atelier multimedia: Realizarea unui film cu fotografii sau a unui videoclip pe o temă istorică
- 114 Recapitulare
- 115 Evaluare
- 116 Dicționar de termeni

Competențe generale și competențe specifice

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor despre timp și spațiu

- 1.1. Localizarea în spațiu a *lunii cunoscute* în diferite perioade istorice
- 1.2. Utilizarea coordonatelor temporale referitoare la faptele și procesele istorice

2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

- 2.1. Utilizarea adecvată a termenilor istorici/limbajului de specialitate în prezentarea unui fapt/proces istoric
- 2.2. Utilizarea gândirii critice în analiza surselor de informare
- 2.3. Identificarea elementelor de cauzalitate prezente în surse variate

3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

- 3.1. Utilizarea dialogului intercultural
- 3.2. Asumarea cooperării în grupuri de învățare
- 3.3. Descrierea consecințelor deciziei și acțiunii umane

4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

- 4.1. Utilizarea informațiilor cu ajutorul resurselor multimedia
- 4.2. Asumarea critică a unui set de valori recunoscute social

U1

Călători și călătorii – Europa și *Lumea Nouă*

Lecția 1	10	Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport
Lecția 2	14	Marile descoperiri ale europenilor
Studiu de caz	18	<i>Lumea Nouă</i> : cunoaștere, misionarism și exploatare
Patrimoniu	20	Harta lui Waldseemüller
Atelier multimedia	21	Realizarea unei prezentări în PowerPoint (PPT)
Recapitulare	22	
Evaluare	23	

Caravela este o corabie cu pânze, rapidă, folosită în timpul marilor descoperiri geografice de portughezii Bartolomeo Diaz, Vasco Da Gama, precum și de Cristofor Columb.

Era proiectată după modelul bărcilor folosite de pescarii portughezi în Oceanul Atlantic, unde predominau vânturile și curenții puternici. Pânza triunghiulară, numită *vela latina*, îi dădea viteză și capacitatea de a naviga în orice direcție față de vânt.

REPERE CRONOLOGICE

sec. II

harta lui Ptolemeu

sec. IX-X

expedițiile vikingilor
în Marea Baltică

sec. XI-XV

apogeul pelerinajelor

sec. XIII

călătoriile lui Giovanni da
Pian del Carpini,
Marco Polo

sec. XIV

călătoriile lui Ibn Battuta

TERMENI-CHEIE

- mapamond
- pelerinaj
- portulan

Marco Polo în costum tătar, miniatură de Grevembroek

Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport

Mă informez

Deși imaginea despre lume a societății medievale a fost, în general, una statică, delimitată de granițele unui domeniu feudal, ale unui oraș sau ale unui stat, călătoria a reprezentat o atracție permanentă, stârnind atât teamă, cât și dorință.

I. Percepția spațiului

În Evul Mediu, oamenii aveau cunoștințe limitate de geografie. Informațiile despre lume se reduceau la hărțile celor trei continente cunoscute încă din Antichitate (ilustrația 1) – între care celebra hartă a lui Ptolemeu – și la descrierile geografice din diverse scrieri ale autorilor antici (aplicația I). Pe baza acestora, în Evul Mediu, au fost elaborate **mapamondurile**. Cu timpul, necesitatea unor reprezentări mai precise în navigație a determinat apariția hărților maritime și a **portulanelor** (hărți de navigație), care aveau ca sursă informațiile oferite de către navigatorii și geografii arabi.

II. Tipuri de călătorii și mijloace de transport

În acest spațiu determinat de limitele cunoașterii, oamenii călătoreau cu diverse scopuri. Cele mai frecvente călătorii erau cele comerciale, întreprinse de negustorii care se deplasau pentru a-și vinde mărfurile. Și anumiți demnitari sau persoane care dețineau poziții de putere călătoreau frecvent. Regii călătoreau pentru a-și controla supușii, pentru a judeca diverse conflicte sau pentru a se întâlni cu alți monarhi (aplicația II), iar reprezentanții administrației regale (perceptorii, juriștii și curierii) călătoreau pentru a duce la îndeplinire diverse sarcini.

Impulsionate de puternicul spirit religios al epocii, **pelerinajele** au reprezentat o altă formă de călătorie, care a atins apogeul în secolele XI-XV. Oamenii mergeau în pelerinaj la locurile sfinte sau la marile centre de rugăciune, fie pentru a se supune penitenței și a li se ierta păcatele, fie în speranța vindecării.

Mirajul călătoriilor a determinat inițierea unor expediții de explorare a mărilor și a ținuturilor necunoscute, fie în scopul jafului sau al îmbogățirii, fie din spirit de aventură și de cunoaștere (aplicația V).

În Evul Mediu, călătoriile, indiferent dacă se desfășurau pe uscat sau pe apă, erau marcate de numeroase dificultăți (aplicația III). Oamenii erau expuși unor primejdii precum atacurile tâlharilor și ale animalelor sălbatice, epidemiile frecvente sau capriciile vremii. De aceea, oamenii preferau să călătorească în grup. În plus, călătoriile erau îngreunate de starea precară a drumurilor, precum și de mijloacele de transport rudimentare și lipsite de confort: cai, măgari (mai ales pentru mărfuri), cămile, elefanți, atelaje cu cai (care, căruțe, rădvane, lectice, trăsuri), corăbii etc.

III. Călători vestiți

În secolele IX-X, vikingii, navigatori temerari, au explorat Marea Baltică și au descoperit insulele Islanda și Groenlanda, atingând chiar țărmurile viitorului stat Canada.

În prima jumătate a mileniului al II-lea, experiențele călătorilor dornici să cunoască lumea au mărit în mod considerabil orizontul de cunoaștere al contemporanilor. Spre exemplu, la mijlocul secolului al XIII-lea, călugărul franciscan Giovanni da Pian del Carpini a întreprins o călătorie în Asia, la curtea hanului mongol din Karakorum.

Un alt călător vestit a fost venețianul Marco Polo (ilustrația 2), care, începând cu anul 1271, într-o călătorie diplomatică și de afaceri în Asia, a ajuns până la curtea lui Kublai Han, stăpânitorul Chinei. Experiențele trăite de acesta în China și în alte țări vizitate au fost descrise în *Cartea minunilor lumii* sau *Cartea călătoriilor lui Marco Polo*, devenită mai târziu lucrarea de căpătâi a multor navigatori și exploratori (aplicația IV).

Un alt mare călător din prima jumătate a secolului al XIV-lea a fost Ibn Battuta. Acesta a străbătut Orientul Apropiat și Asia Centrală, ajungând până în China. Totodată, el a vizitat ținuturi aflate atât în partea de est, cât și în partea de vest a Africii.

Aplic

I. Reprezentările medievale ale lumii

- 1 Identifică pe hartă continentele reprezentate și formulează, în scris sau oral, explicații cu privire la numărul continentelor și la reprezentarea lor.
- 2 Realizează o analiză comparativă cu o hartă actuală a lumii și stabilește asemănări și deosebiri (ia în considerare numărul continentelor reprezentate, corectitudinea reprezentării, simbolurile folosite, bogăția detaliilor, alte informații etc.). Alcătuieste un tabel cu asemănările și deosebirile identificate.

Harta lumii, Henricus Martellus Germanus, cca 1489 (bazată parțial pe proiecțiile cartografice ale lui Ptolemeu)

II. Călătoria unui convoi regal

- 1 Descrie modalitatea de deplasare a unui monarh în epocă.
- 2 Redactează un text de cel puțin două fraze, în care să explici de ce monarhii erau întâmpinați de atât de mulți oameni.
- 3 Enunță cel puțin un motiv pentru care un monarh se putea întâlni cu alt monarh.

Intrarea lui Carol al IV-lea în Saint-Denis (Grandes Chroniques de France), miniatură de Jean Fouquet, 1455-1460

CONEXIUNI

Detaliu dintr-o miniatură, atribuită lui Gerard Horenbout, ce-i înfățișează pe John Lydgate și pelerinii ce părăsesc Canterbury, cca 1516-1523, British Library

Pelerinajul

Pelerinajul a reprezentat una dintre cele mai frecvente forme de călătorie în Evul Mediu. Acest lucru se datora credinței, împărtășite de mulți oameni, că păcatele comise puteau fi răscumpărate prin vizitarea unor locuri sfinte. Astfel de călătorii erau practicate de majoritatea popoarelor, indiferent de religie. Au existat diverse forme de pelerinaj: pelerinajul de penitență publică (pentru păcate publice grave, cum ar fi crima), pelerinajul de penitență individuală (de ispășire a păcatelor, ca urmare a unei decizii personale) și pelerinajul judiciar (stabilit de o instanță judecătorească pentru cei acuzați de erezie sau de perturbare gravă a ordinii comunității). Pelerinii se deplasau mai ales pe jos, dormeau adesea sub cerul liber și se hrăneau cu ce găseau pe drum. Principalele centre de pelerinaj ale creștinilor erau: Ierusalim (Israel), Santiago de Compostela (Spania), Canterbury și Walsingham (Anglia), Roma (Italia).

III. Hanul în Evul Mediu

„Erau hanuri de diferite tipuri: unele ofereau găzduire completă, altele puneau la dispoziția călătorilor doar posibilitatea de a-și găti singuri mâncarea, cu alimentele aduse de acasă; în fine, erau birturile fără camere de dormit și fără grajduri. Comfortul și curățenia erau, în majoritatea hanurilor, lamentabile. Uneori, pe o saltea de paie în loc de pat trebuiau să doarmă trei-patru persoane. În secolul al XVI-lea, cele mai multe hanuri – chiar cele din Italia – aveau ferestrele fără geamuri; încălzirea se făcea cu jericul dintr-o căldare pusă în mijlocul camerei. [...] cearșafuri peticite, cuverturi jechoase, paturi tari, perne rău mirositoare, fără a mai vorbi de invazia insectelor.”

Ovidiu Drimba, *Călătoriile și călătorii în epoca Renașterii*

- 1 Care dintre problemele descrise în textul de mai sus consideri că este cea mai gravă? Argumentează în scris.
- 2 Alcătuieste o listă de deosebiri între hanul din secolul al XVI-lea și hotelurile de astăzi.

IV. Harta călătoriei lui Marco Polo în Asia

Harta călătoriei lui Marco Polo

- 1 Urmărește drumul parcurs, menționând denumirile actuale ale țărilor și ale regiunilor străbătute de Marco Polo.
- 2 Precizează drumul comercial urmat în mare parte de Marco Polo, în drumul lui spre China.

V. Călători străini prin Țara Românească

„[Țara Românească] în cea mai mare parte este șeasă, destul de friguroasă, dar foarte rodnică, astfel încât, fără mult meșteșug în semănatul grânelor și fără a îngrășa prea mult pământul, o măsură de sămânță dă 25 și 30 de măsurii, când anul este bun. Are multe dealuri bogate în vii, care produc mari cantități de vinuri de mare preț, albe și roșii [...]. Este atâta belșug de vin, că o butie de patru vedre se cumpără cu trei sau patru scuzi. Într-adevăr, e atâta belșug de alimente de orice fel și sunt atât de ieftine, încât cu puțină cheltuială, cineva poate ține curte numeroasă. Această ieftinătate purcede și din faptul că Țara Românească este puțin populată față de mărimea ei, deoarece din cauza deselor schimbări de domnie, încetul cu încetul [oamenii] pleacă, mutându-se în alte țări.”

Relatarea lui Franco Sivori despre Țara Românească (sec. XVI)

- Folosind un tabel sau un alt organizator grafic, grupează pe domenii informațiile referitoare la Țara Românească, oferite de călătorul italian (de exemplu, informații cu privire la demografie, economie, politică etc.).

✓ Rețin

- Călătoriile se desfășurau pe apă sau pe uscat.
- Aveau scopuri diferite: comerciale, administrative, de iertare a păcatelor, de vânzare, de explorare etc.
- Călătoriile erau lipsite de confort și marcate de primejdii.
- Călători vestiți au fost Giovanni da Pian del Carpine, Marco Polo, Ibn Battuta.
- Drumurile spre alte continente prevesteau epoca marilor descoperiri geografice.

GÂNDIRE CRITICĂ

Pe baza informațiilor oferite de lecție și a surselor de la **aplicația III**, explică, într-un text de cel puțin trei fraze, de ce crezi că, în Evul Mediu, călătoriile însuflau atât de multă teamă.

! Istoria în viața mea

Imaginează-ți că ești pus în situația de a realiza un ghid de călătorie în Europa secolului al XVI-lea. Folosind informațiile oferite de lecție sau obținute prin documentare proprie, realizează schița unui astfel de ghid, care să urmărească:

- cele mai importante rute/drumuri comerciale, care legau diferitele regiuni ale Europei;
- starea drumurilor;
- informații despre mijloacele de transport;
- locuri de popas;
- posibilități de hrană;
- dificultăți și pericole;
- sfaturi pentru călători.

Marco Polo părăsind Veneția, miniatură de Johannes, cca 1400, Oxford, Marea Britanie

Trusa de instrumente Cum analizez o pictură

Pasul 1

Identific titlul, tipul de pictură (tablou, pictură murală, miniatură etc.), autorul, anul/perioada în care pictura a fost realizată.

Pasul 2

Stabilesc tematica (viața cotidiană, istoria etc.) și subiectul abordat (portret, caricatură, peisaj etc.).

Pasul 3

Observ și descriu compoziția (planuri, personaje, obiecte, culori, lumini și umbre), tehnica de realizare.

Pasul 4

Desprind semnificații istorice prin indicarea faptelor, evenimentelor, personalităților la care face referire pictura.

Pasul 5

Explic opera: desprind intențiile artistului și atitudinea acestuia față de faptele ilustrate în pictură.

Pasul 6

Formulez propria mea opinie despre pictură.

- Analizează, conform schemei de mai sus, pictura *Intrarea lui Carol al IV-lea în Saint-Denis*, de la pagina 11.

India, America Centrală

REPERE CRONOLOGICE

sec. XV

explorarea Atlanticului și a coastelor Africii de către Henric Navigatorul

1488

Bartolomeo Diaz la Capul Bunei Speranțe

1492

descoperirea Americii de către Cristofor Columb

1494

delimitarea domeniilor coloniale portughez și spaniol, prin *Tratatul de la Tordesillas*

1497-1498

călătoria spre India a lui Vasco Da Gama

1519-1522

călătoria lui Fernando Magellan în jurul lumii

TERMENI-CHEIE

- astrolab
- caravelă
- imperiu colonial
- *Lumea Nouă*
- precolumbian

Columb debarcă în America (1846), tablou de John Vanderlyn (1775-1852)

Marile descoperiri ale europenilor

Mă informez

În secolele XV-XVI, europenii au aflat de existența unor noi teritorii, pe care le-au numit *Lumea Nouă*.

I. Premise

Dezvoltarea economică și creșterea demografică înregistrate în Europa au determinat o accentuare a nevoii de resurse materiale, în special de metale prețioase și de mirodenii (scorțișoară, piper etc.). Existența unei orășenimi interesate de profit și atrase de nou a stimulat interesul pentru noi teritorii și drumuri comerciale.

În plan politic, procesul de centralizare a statului a dus la apariția unor monarhii puternice, dornice de afirmare și capabile să susțină financiar expediții îndrăznețe. Controlul exercitat de Imperiul Otoman asupra rutelor comerciale tradiționale ce legau Europa de Orient a determinat căutarea unor noi trasee spre mirodeniile și bogățiile din Asia. La aceste motive se adaugă cele de natură religioasă, cum ar fi dorința Bisericii Catolice de a răspândi credința creștină.

Marile descoperiri geografice nu ar fi fost posibile fără progresele științifice și tehnice care au pus la dispoziția călătorilor noi instrumente de orientare în spațiu (busola, astrolabul), hărți mai exacte, precum și noi mijloace de transport (*caravela*) (aplicația II).

II. Drumul spre India. Descoperirea Americii (ilustrația 1)

Epoca marilor descoperiri a debutat în secolul al XV-lea, cu explorarea apelor Oceanului Atlantic, condusă de prințul Henric al Portugaliei, supranumit „Henric Navigatorul”.

În 1488, portughezul Bartolomeo Diaz a descoperit Capul Bunei Speranțe, extremitatea sudică a Africii, devenit punct de referință în călătoriile spre Oceanul Indian și spre Oceanul Pacific.

Începând cu anul 1492, navigatorul Cristofor Columb (ilustrația 2), finanțat de regii Spaniei, a plecat în căutarea unui nou drum comercial către bogatele insule din Asia, pe care credea că le va găsi navigând spre vest, prin Oceanul Atlantic. Pe parcursul a patru călătorii, a descoperit mai întâi insulele Bahamas, Hispaniola și Cuba, despre care a presupus că sunt Indiile Orientale, din Asia. În cursul celei de-a patra călătorii, a pus piciorul pe noul continent (aplicația I).

La câțiva ani după această călătorie, Amerigo Vespucci a demonstrat că lumea descoperită de Columb este un alt continent, acesta luând numele său, America.

În 1498, portughezul Vasco da Gama a atins țărmurile Indiei, în portul Calicut (aplicația I), fiind primul care a adus mirodeniile în Europa, pe o altă cale decât cea de uscat ce ajungea la Mediterana și Marea Neagră. Între 1519 și 1522, a avut loc prima expediție în jurul lumii, condusă de portughezul Fernando Magellan (aplicația I) și finalizată de Sebastián del Cano (aplicația III), în cursul căreia a fost descoperită o nouă cale de acces prin Oceanul Pacific și s-a demonstrat că Pământul este rotund.

III. Consecințe asupra vieții oamenilor. Apariția coloniilor statelor europene

În plan economic, descoperirile au contribuit la îmbogățirea considerabilă a țărilor europene, dar și la dezvoltarea comerțului internațional, Oceanul Atlantic devenind axa acestui comerț. Europeanii au avut acces la noi surse de materii prime, noi piețe de desfacere. Au fost aduse și aclimatizate noi plante (porumbul, pătlăgică-roșie) și animale (curcanul). A crescut rolul burgheziei, iar monarhia absolută s-a consolidat. S-au format marile imperii coloniale, primele fiind cel portughez și cel spaniol. Contactul europenilor cu lumea extraeuropeană a contribuit la schimbul de valori culturale și la dezvoltarea științei (botanică, zoologie, geografie, medicină etc.). Biserica Romano-Catolică și-a mărit numărul de credincioși, iar vechile religii ale băștinașilor din America au pierdut mulți adepți (aplicația IV).

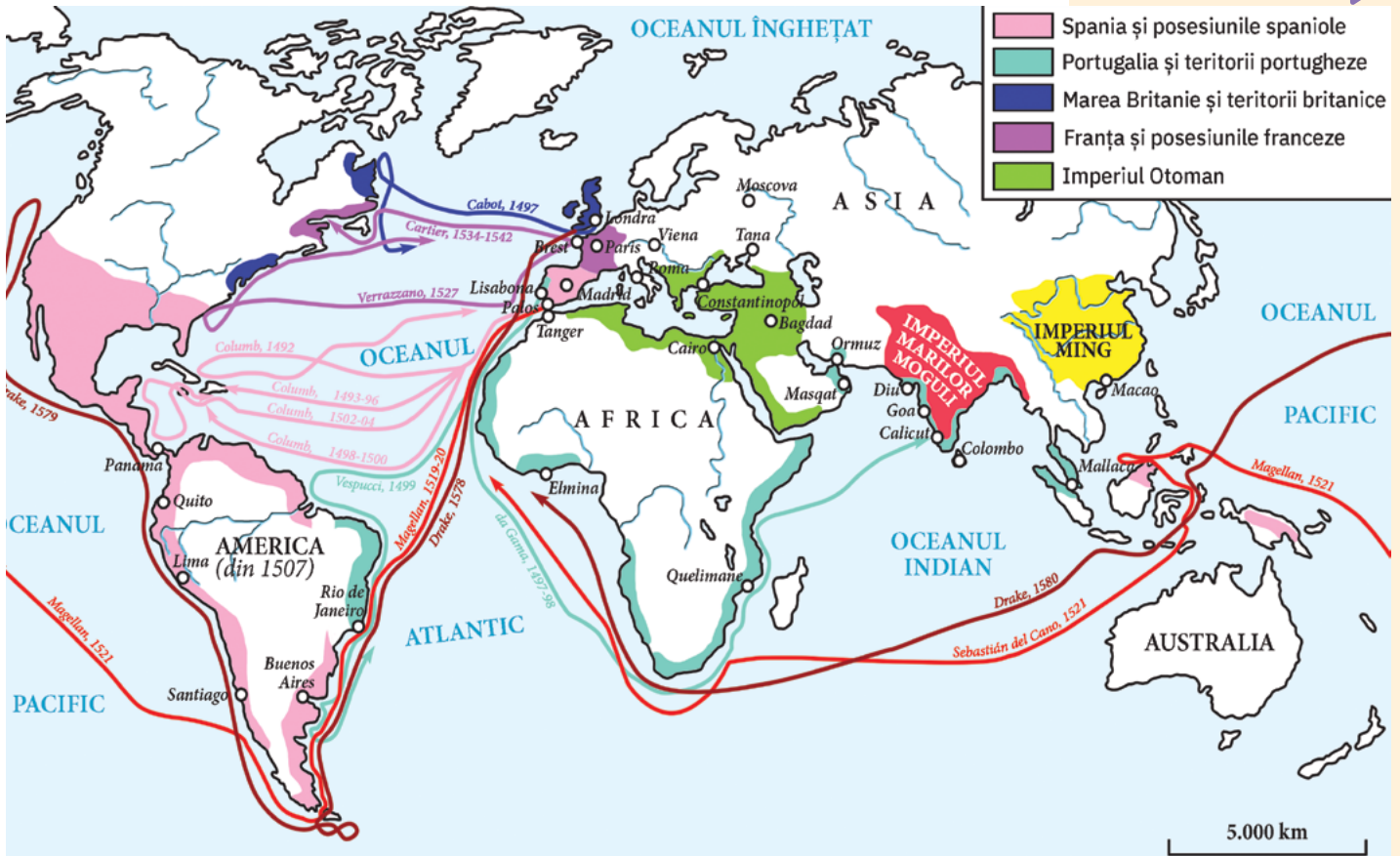
Au existat și aspecte negative (aplicația V), precum distrugerea civilizațiilor precolumbiene (amerindiene), extinderea sclaviei în unele teritorii controlate de marile puteri coloniale și dezvoltarea comerțului cu sclavi africani.

Aplic

I. Marile descoperiri geografice

- 1 Observă pe hartă traseul parcurs de Vasco da Gama și precizează punctul de plecare și cel de sosire.
- 2 Urmărește pe hartă traseul celor patru expediții ale lui Cristofor Columb, apoi ordonează cronologic, pe o axă a timpului, anii desfășurării acestora.
- 3 Găsește pe hartă traseele altor exploratori din secolul al XVI-lea și caută informații despre unul dintre aceștia, la alegere.

Harta marilor descoperiri geografice, sec. XV-XVI

II. Ambarcațiuni folosite în marile descoperiri geografice

- 1 Descrie corabia din ilustrația alăturată.
- 2 Explică folosirea semnului de pe pânzele corabiei.
- 3 Precizează alte elemente care au contribuit la realizarea acestor descoperiri și modalitatea în care acest lucru s-a întâmplat. Completează un tabel, după modelul dat.

Premise	Contribuție

Reproducere a navei Santa Maria, cu care Cristofor Columb a traversat Atlanticul în 1492

VOCILE TRECUTULUI

Un presupus portret al lui Cristofor Columb, pictură de Sebastiano del Piombo, 1519

„Atât regele, cât și ceilalți ai săi umblau goi, cum îi născuseră mamele lor. La fel și femeile, fără nicio rușine. Cât despre pământ, e cel mai bun. Solul e ridicat, pe munții cei mai înalți s-ar putea ara pământul cu boii și peste tot se întind văi și câmpii cultivate. [...]

Locuitorii sunt toți frumoși și nu plăpânzi și slabi. Nu au arme, n-au spirit războinic, umblă goi și lipsiți de apărare și sunt atât de sperioși că, adunați o mie, n-ar putea să stea și să înfrunte pe trei dintre oamenii mei. Sunt înclinați să se supună și să muncească, să semene și să facă tot ce-ar fi de trebuință. De aceea, să-i folosim spre a ridica sate și cetăți, să-i învățăm să se îmbrace și să-i îndemnăm apoi să deprindă obiceiurile noastre.”

fragment din *Jurnalul de bord* al lui Cristofor Columb

III. Întoarcerea corabiei Victoria în Spania

Reprezentarea corabiei Victoria, detaliu din *Theatrum Orbis Terrarum*, hartă realizată de Abraham Ortelius, sfârșitul sec. al XVI-lea

„Sâmbătă, 6 septembrie 1522, intrarăm în golful San Lucar, numai 18 oameni și cea mai mare parte bolnavi. Din restul de șaiszeci, câți plecasem din Maluco, care muriseră de foame, care fugiseră pe insula Timor, care fuseseră omorâți pentru nelegiuirile lor. De când plecaserăm din acest golf și până azi, străbătuserăm 11 460 de leghe și mai bine, făcând înconjurul lumii de la răsărit la apus.”

Antonio Pigafetta, despre călătoria lui Magellan în jurul lumii

- 1 Pornind de la detaliile din sursa de mai sus, redactează un text de cel mult trei fraze, în care să prezinți dificultățile cu care s-a confruntat Magellan în călătoria sa.
- 2 Reconstituie, pe o hartă a lumii (folosind un șnur și piuneze), călătoria lui Magellan „de la răsărit la apus”, așa cum precizează textul. De ce crezi că Magellan a stabilit acest traseu spre est?

IV. Influențe europene

- 1 Precizează tema abordată în mozaicul din ilustrația alăturată.
- 2 Menționează ce tip de influență a europenilor asupra băștinașilor ilustrează acesta.

Liturgia Sf. Grigorie, mozaic de pene pe panou de lemn, 1539, Mexic

V. Cuceritori și cucerii

„În vreme ce indienii s-au arătat atât de binevoitori față de ei, creștinii [spaniolii] au invadat aceste ținuturi ca niște lupi turbați care se năpustesc asupra unei turme de oi pașnice. Și, cum tuturor acestor oameni veniți din Castilia nu le păsa de sufletul lor, însetați cum erau de bogății și stăpâniți de cele mai josnice patimi, ei au depus atâta silință în a distruge aceste ținuturi, încât nicio limbă n-ar fi în stare să le descrie.”

Raport al călugărilor dominicani din Hispaniola (insulă din Marea Antilelor) către coroana spaniolă (1519)

- 1 Explică, în scris, semnificația expresiei subliniate.
- 2 Indică un motiv al comportamentului extrem de agresiv manifestat de spanioli față de amerindieni și exprimă-ți, într-un text de una-două fraze, opinia în raport cu aceasta.
- 3 Enunță cel puțin două consecințe ale acestei atitudini.

Rețin

- Marile descoperiri geografice au avut cauze demografice, economice, sociale, politice, religioase.
- Au fost favorizate de o serie de progrese tehnice și științifice.
- La sfârșitul secolului al XV-lea, au fost descoperite un nou drum spre India și un nou continent – America. În urma acestor descoperiri, percepția europenilor asupra lumii a devenit mai exactă, iar ei și-au impus dominația asupra altor teritorii.

GÂNDIRE CRITICĂ

Ce a însemnat pentru europeni descoperirea *Lumii Noi*? Corelează informațiile oferite de lecție cu cele de la rubrica *Conexiuni* și de la aplicațiile I, IV și V și sintetizează totul într-o frază.

Conexiuni

Tratatul de la Tordesillas este documentul semnat la 7 iunie 1494 între Spania (formată la vremea respectivă din regatele Castilia și Aragon) și Portugalia, prin care s-a stabilit că noile teritorii descoperite erau împărțite de-a lungul meridianului de 46° long. v. Teritoriile aflate la vest de acest meridian urmau să aparțină Spaniei, iar teritoriile de la est, Portugaliei. Această împărțire a fost completată prin *Tratatul de la Zaragoza* (1529).

Harta împărțirii noilor teritorii între regatele Spaniei și Portugaliei

Trusa de instrumente Cum citesc o hartă istorică

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5	Pasul 6
Citesc titlul hărții și precizez subiectul/ problematica acesteia.	Identific spațiul istoric reprezentat și tipul de hartă: fizică, economică, tematico-politică, culturală etc.	Citesc legenda hărții, care explică în ce fel poate fi folosită harta și semnificația simbolurilor și a culorilor (puncte pentru orașe, linii pentru granițe, culori diferite pentru teritorii și spații, săgeți pentru direcții etc.).	Desprind informațiile oferite de hartă și realizez interpretarea lor (mă ajută uneori și cerințele asociate hărții).	Confrunt informațiile obținute cu alte surse de informare (ex. lecția, aplicațiile).	Desprind concluzii.

- Analizează, conform schemei de mai sus, harta de la pagina 15.

INTRODUCERE

Înainte de sosirea europenilor, populațiile precolumbiene (amerindiene) care trăiau în America Centrală și în America de Sud au creat civilizații strălucite. Cele mai importante dintre acestea sunt:

- civilizația maya, renumită pentru existența statelor-cetăți;
- civilizația aztecilor, cunoscuți pentru sacrificiile umane pe care le practicau;
- civilizația incașă, renumită pentru orașele monumentale.

Sursa I

- Observă cu atenție ilustrația. Menționează, pe baza ei, un alt element important, care a contribuit în mod decisiv la victoria spaniolilor asupra aztecilor.

DETALIU: calul. În cucerirea Lumii Noi, calul a reprezentat un element important – aztecii nu mai văzuseră cai până la venirea spaniolilor. Unii amerindieni credeau că soldatul și calul său sunt o singură ființă, înzestrată cu puteri supranaturale. Astfel, spaniolii i-au putut supune cu ușurință pe unii dintre localnici.

Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare

Mă documentez

După marile descoperiri geografice, au început expedițiile de cucerire a noilor pământuri, în urma cărora aceste teritorii au fost declarate colonii ale statelor europene, iar resursele lor naturale și umane au început să fie exploatare. Majoritatea teritoriilor au intrat sub stăpânire spaniolă și portugheză.

Portugalia a fost prima țară europeană care și-a constituit un imperiu dincolo de ocean. Începând din 1530, portughezii au folosit sclavi aduși din Africa în anumite părți ale Americii, iar o mare parte a amerindienilor au fost decimați din cauză că nu aveau imunitate la bolile aduse de europeni.

▶ Instaurarea dominației spaniole în cele două Americi a început în 1519, atunci când, sub comanda lui Hernán Cortés, spaniolii au luat în stăpânire spațiul locuit de azteci.

Cucerirea continentului nou descoperit a continuat cu invadarea teritoriului incaș de către spaniolii conduși de Francisco Pizarro, care, în anul 1532, ajutat fiind de unele populații locale nemulțumite de stăpânirea incașilor, a reușit să cucerească întreg Imperiul Inca și a început să exploateze resursele din acel teritoriu.

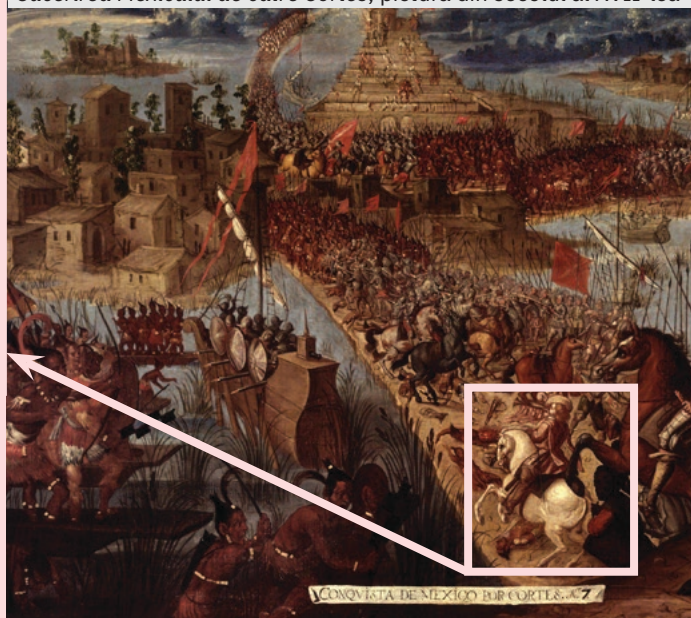
Dominația asupra amerindienilor se baza pe un sistem de concesiune (drept de exploatare), prin care conchistadorii primeau de la rege anumite teritorii și stăpânirea asupra tuturor locuitorilor acestuia. Aceștia din urmă trebuiau să asigure securitatea și bunăstarea indienilor ce locuiau pe teritoriile respective și aveau totodată misiunea de a-i evangheliza pe băștinași. Pentru „protecția” oferită, indienii plăteau tribut sub formă de bani (mai rar), produse sau muncă. Teritoriile cedate conchistadorilor s-au transformat rapid în proprietăți ereditare ale acestora. În timp și sub influența foarte puternică a Bisericii Catolice, în America Centrală și în America de Sud s-a format o cultură care îmbina caracteristicile civilizației iberice (spaniolă și portugheză) cu cele ale civilizațiilor precolumbiene.

Analizez sursele

I. ANALIZĂ DE DETALIU: Supremația spaniolilor

Cucerirea Mexicului de către Cortés, pictură din secolul al XVII-lea

II. Strălucirea civilizațiilor precolumbiene

„A doua zi, [...] când am văzut toate acele orașe și sate construite pe apă și alte orașe mari pe uscat și acea șosea dreaptă și netedă care ducea spre [Ciudad de] México, am fost uimiți. Acele mari orașe, temple și clădiri ce se ridicau din apă, toate făcute din piatră, păreau o imagine fermecată. [...] Totul era atât de minunat, încât nu știu cum să descriu această primă imagine a unor lucruri nemaiauzite, nemaivăzute sau negândite înainte.”

Bernal Díaz del Castillo (soldat spaniol de sub comanda lui Hernán Cortés, care a participat la campania de cucerire a Mexicului), în *Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii*, 1632

III. Cruzimea cuceritorilor

„Spaniolii [...] au pătruns ca niște lupi, tigri și lei foarte cruzi, care nu mai mâncaseră de câteva zile. În patruzeci de ani, ca urmare a tiraniei și a acțiunilor infernale și nedrepte ale creștinilor, au murit 12 milioane de suflete, bărbați, femei și copii [...] creștinii au ucis și distrus atât de multe suflete [...], numai pentru a avea aur, pentru a-și spori averea într-un timp foarte scurt [...]”

Bartolomé de Las Casas,
Scurtă relatare asupra distrugerii Indiilor, 1542

IV. Misionarismul spaniol

„Numele meu este Andrei. Sunt creștin. Un călugăr m-a botezat în Texcoco acum cinci ani [...]. În predicile lor, ne-au spus să renunțăm la idolii noștri, la idolatriile noastre, la riturile noastre, să credem în Dumnezeu și multe alte lucruri.

Mărturisesc că, în loc să practic ceea ce mi-au spus în ultimii trei ani, am predicat și am afirmat că predicile fraților au fost lipsite de valoare, că eu sunt Dumnezeu, că indienii trebuiau să mă sacrifice și să se întoarcă la idolii și jertfele de dinainte.”

Serge Gruzinski, mărturia unui indian convertit la creștinism,
în *Oamenii Dumnezeu ai Mexicului*, 1986

V. Distrugerea culturii aztece

Călugări franciscani
arzând cărți și măști aztece,
Diego Muñoz Camargo,
La Historia de Tlaxcala, 1585

Sursa II

- De ce crezi că del Castillo a fost uimit de imaginea orașelor băștinașilor? Răspunde într-o frază.

Sursa III

- Cum apreciezi comportamentul spaniolilor? Cum se explică acesta?

Sursa IV

- Arată, pe baza textului, cum a devenit Andrei creștin și la ce a trebuit el să renunțe.

Sursa V

- Pornind de la sursă, selectează enunțul/enunțurile adevărate:
- Călugării franciscani erau catolici.
  - Ei au manifestat toleranță față de credințele aztecilor.
  - Arderea cărților și a simbolurilor culturale aztece a fost o formă de exercitare a dominației spaniole în Lumea Nouă.

Sintetizez

Creează un portofoliu cu titlul *Europa și Lumea Nouă*, cu materiale (poze, texte, hărți) care să ilustreze efectele dominației europene asupra continentului american. Organizează materialele în două secțiuni: *Efecte pozitive*, respectiv *Efecte negative*. Adaugă și alte materiale, pe parcursul anului de studiu. Folosește sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente* (pag. 101).

Patrimoniu. Harta lui Waldseemüller

Harta lui Waldseemüller (1507)

America de Sud –
detaliu din hartă

Intitulată *Universalis cosmographia secunda Ptholemei traditionem et Americi Vespucci aliorum que lustrationes* (Un desen al întregului Pământ, după tradiția lui Ptolemeu și călătoriile lui Amerigo Vespucci și ale altora), harta lui Martin Waldseemüller, întocmită în anul 1507, este prima hartă care marchează noul continent descoperit de Columb și care înfățișează America separată de Asia. Prin urmare, nu este întâmplător că această hartă este considerată certificatul de naștere al Americii.

A supraviețuit până în zilele noastre într-o singură copie, fiind descoperită și autenticată abia în 1998, într-o colecție privată. În prezent, este găzduită la Biblioteca Congresului din Washington, Districtul Columbia (D.C.).

De asemenea, este prima hartă care prezintă în mod clar emisfera vestică și, totodată, prima care reprezintă Oceanul Pacific ca o întindere separată de apă.

Harta a fost tipărită pe douăsprezece plăci de lemn. Alături de harta mare, documentul cartografic cuprinde și alte două hărți, reprezentând separat emisfera vestică, respectiv cea estică, portretele lui Ptolemeu și Vespucci, informații și note explicative despre vânturi și diverse regiuni ale lumii.

Hărțile reprezintă o sinteză atât a cunoștințelor geografice despre lume acceptate la vremea respectivă, care se bazau pe harta lui Ptolemeu și se limitau la continentele Europa, Africa și Asia, cât și a cunoștințelor acumulate datorită marilor descoperiri geografice.

Prezentare în PowerPoint

Pornind de la textul de mai sus, alcătuieste o prezentare în PowerPoint (PPT), care să cuprindă reproduceri și scurte descrieri ale celor mai reprezentative hărți din istoria cartografiei. Urmează indicațiile de la pagina alăturată.

Atelier multimedia. Realizarea unei prezentări în PowerPoint (PPT)

- **Caută**, pe site-uri recomandate de profesorul tău, **exemple de hărți reprezentative** realizate de-a lungul timpului. **Folosește** cuvinte-cheie care fac referire la tema urmărită. **Realizează** o selecție a site-urilor pe care intenționezi să le folosești ca surse pentru prezentarea ta.

- **Identifică o temă sau o idee centrală**, în jurul căreia vei structura informațiile. Alege un titlu potrivit, care să stârnească interesul colegilor tăi.

Tema sau ideea prezentării: hărți care ilustrează progresul înregistrat în cunoașterea spațiului geografic

- **Selectează 3-5 exemple** pe care le vei include în prezentarea ta.

- **Verifică informațiile** apelând la o altă sursă – online sau offline –, apoi salvează-le într-un document Word.

Întrebări de verificare:

- Informațiile de pe internet sunt mai accesibile, mai actuale, mai ușor de înțeles și mai utile decât cele pe care le afli citind diverse cărți sau publicații?
- Care dintre aceste informații se potrivesc mai bine temei?

Marea Mediterană în Atlasul Catalan din 1375 (copie din secolul al XIX-lea)

- **Selectează și organizează informațiile și imaginile** din fiecare slide al prezentării în PowerPoint. Ia în considerare următoarele aspecte:

- textul fiecărui slide să fie scurt și relevant;
- să existe elemente de identificare a imaginii (denumire, autor, data realizării);
- să respecte un criteriu de prezentare (de exemplu, criteriul cronologic).

- **Alcătuiește prezentarea**, cu ajutorul programului PowerPoint.

- Primul slide trebuie să conțină titlul prezentării și numele elevului care a realizat prezentarea.
- Celelalte slide-uri trebuie să aibă același format, iar titlurile lor să permită identificarea cu ușurință a temei sau a ideii centrale.
- Imaginea hărților selectate să fie mare și clară.
- Partea principală a slide-ului trebuie să conțină maximum 4-6 rânduri de text, 7-8 cuvinte pe rând și font vizibil.
- Ultimul slide trebuie să conțină webografia (lista site-urilor studiate).

- **Prezentarea propriu-zisă**

Reformulează informația pe care ai inclus-o în slide-uri și adaugă elemente noi. Insistă asupra poveștii hărților alese de tine.

- ▶ **Grilă de analiză și de observare sistematică a comportamentului elevului (model pentru profesor):**

Criterii de analiză	Repere
elemente de conținut (temă și conținuturi abordate)	adevarea prezentării la specificul temei sau al ideii centrale, varietatea informațiilor, elementele de noutate
calitatea produsului	claritatea imaginilor, corectitudinea exprimării, grafica etc.
gradul de originalitate/creativitate	designul prezentării
calitatea prezentării	coerență, încadrare în timp
autoevaluarea/reacția participanților la prezentare și atmosfera din sala de clasă	Ce mi-a plăcut?/Ce nu mi-a plăcut?/Cum m-am simțit?/Care a fost reacția elevilor?

Cuvinte-cheie: istoria hărților, hărți celebre, cartografia de-a lungul timpului etc.

Exemplu de titlu: *Hărți celebre și povestea lor*

Exemplu: *O istorie a lumii în douăsprezece hărți*, de Jerry Brotton

Site-uri pe care le poți consulta:

<http://www.muzeulhartilor.ro/>

<https://historia.ro/sectiune/general/o-istorie-a-lumii-in-zece-harti-573649.html>

Recomandare: font Arial, Tahoma sau Verdana; mărimea 36-40 pentru titlu, mărimea 22-24 pentru subtitlu, mărimea 16-20 pentru text.

Schemă conceptuală recapitulativă

CONSOLIDARE

1 Enumeră:

- trei tipuri de călătorii întreprinse în Evul Mediu;
- trei factori care au favorizat marile descoperiri geografice;
- trei consecințe economice ale marilor descoperiri geografice;
- trei plante acclimatizate în Europa după marile descoperiri geografice;
- trei exploratori vestiți.

2 Precizează care este, în opinia ta, cea mai importantă descoperire geografică. Formulează cât mai multe argumente care să-ți susțină opinia.

3 Realizează fișa de personaj a unuia dintre exploratorii prezentați în lecție, care au descoperit noi spații geografice.

4 Alcătuește un text de o jumătate de pagină, despre Lumea Nouă.

5 Realizează, pe o pagină A4, harta mută a planiglobului. Colorează diferit imperiile coloniale spaniol și portughez rezultate în urma marilor descoperiri geografice.

Călători și călătorii în Evul Mediu

1 Percepția spațiului:

- cunoaștere limitată la continentele Europa, Asia, Africa

2 Tipuri de călătorii:

- călătorii ale negustorilor
- călătorii ale regilor
- călătorii ale funcționarilor regali
- migrații
- călătorii de explorare
- pelerinaje etc.

3 Călători vestiți:

- Giovanni de Pian di Carpini
- Marco Polo
- Ibn Battuta

4 Călătoriile spre alte continente prevestesc marile descoperiri geografice

Marile descoperiri ale europenilor

1 Premise:

- creșterea demografică
- dezvoltarea economică
- afirmarea burgheziei
- procesul de centralizare politică
- controlul Imperiului Otoman asupra rutelor comerciale tradiționale
- dorința Bisericii Catolice de a răspândi credința creștină
- progresele științifice și tehnice
- dorința de cunoaștere și spiritul de aventură

Plecarea lui Vasco da Gama spre India în 1497, pictură de Alfredo Roque Gameiro, cca 1900

2 Explorări și descoperiri:

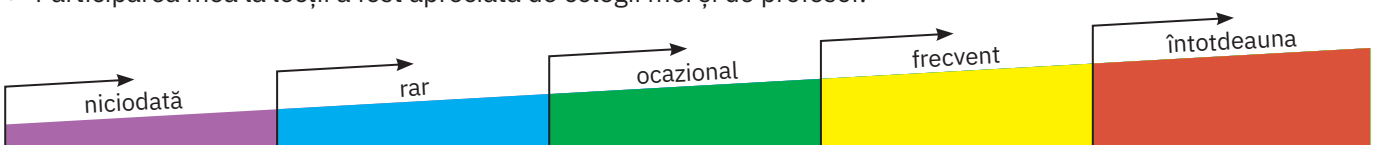
- explorarea apelor Oceanului Atlantic – prințul Henric al Portugaliei, supranumit „Henric Navigatorul”
- drumul spre India:
  - 1488 – Bartolomeo Diaz – Capul Bunei Speranțe
- descoperirea Americii:
  - 1492 – Cristofor Columb – teritorii ale continentului american
  - Amerigo Vespucci (al cărui nume a fost dat continentului nou descoperit)
  - 1498 – Vasco da Gama – țărmurile Indiei, în portul Calicut
- 1519-1522 – expediția lui Fernando Magellan în jurul lumii

3 Consecințe asupra vieții oamenilor:

- dezvoltarea comerțului internațional, Oceanul Atlantic devenind axa acestui comerț
- schimb de valori materiale (piețe de desfacere, materii prime, noi plante și animale etc.) și spirituale (lărgirea orizontului de cunoaștere)
- creșterea rolului burgheziei
- consolidarea monarhiei absolute
- formarea marilor imperii coloniale
- răspândirea catolicismului în *Lumea Nouă*
- distrugerea civilizațiilor precolumbiene și reparația sclaviei

Fișă de observare sistematică

- ▶ Am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exersez competențele.
- ▶ Participarea mea la lecții a fost apreciată de colegii mei și de profesor.

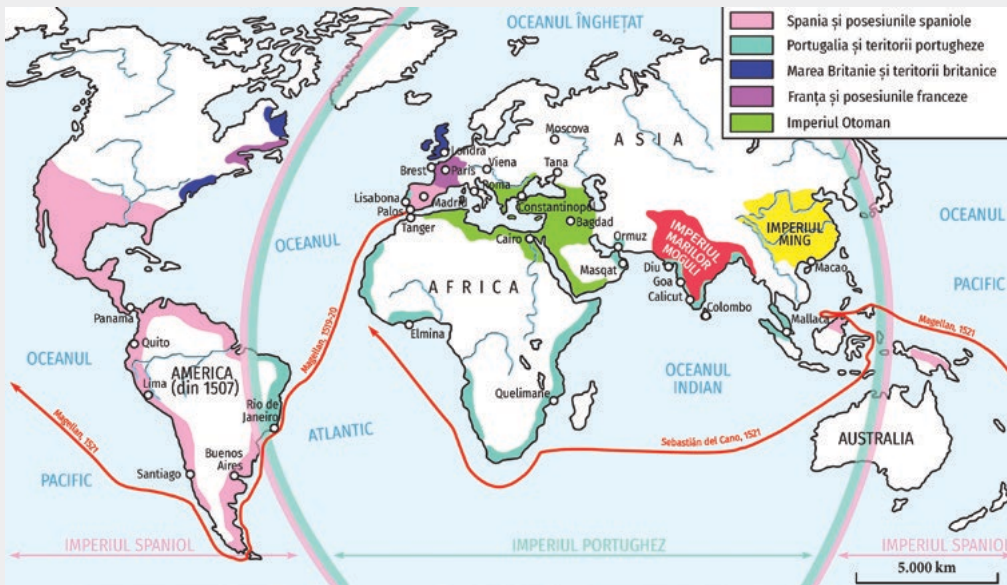

Evaluare

I Realizează corespondența între elementele aflate pe cele două coloane.

1 Bartolomeo Diaz ajunge la Capul Bunei Speranțe.	a 1488
2 Cristofor Columb descoperă America.	b 1498
3 Are loc semnarea <i>Tratatului de la Tordesillas</i> .	c 1492
4 Vasco da Gama ajunge în India.	d 1500
	e 1494

II Menționează un fapt istoric ilustrat prin harta tematică de mai jos și arată, într-un text de 8-10 rânduri, semnificația lui în epocă.

III Construiește propoziții corecte din punct de vedere istoric, cu următoarele cuvinte-cheie: *imperiul colonial, caravelă, precolumbian, Lumea Nouă, astrolab.*

IV Enumeră două cauze și două consecințe ale marilor descoperiri geografice.

V Pornind de la imaginea de mai jos, redactează un text de 10 rânduri, în care să folosești cel puțin o informație de tip istoric. Intitulează textul *Călătoria, între ieri și azi.*

AUTOEVALUARE

I	5 p x 4 = 20 p
II	5 p x 2 = 10 p
III	5 p x 4 = 20 p
IV	(5 p x 2) + (5 p x 2) = 20 p
V	20 p
Din oficiu:	10 puncte
Total:	100 de puncte

INDICAȚII PENTRU REZOLVAREA EXERCIȚIULUI III:

- **Pasul 1:** Citește cu atenție cerința și cuvintele-cheie indicate.
- **Pasul 2:** Amintește-ți definițiile acestor cuvinte-cheie (consultă eventual și dicționarul de la sfârșitul manualului).
- **Pasul 3:** Construiește propoziții cu fiecare dintre aceste cuvinte.
- **Model de răspuns:**
În urma marilor descoperiri geografice, Spania și-a constituit un mare imperiu colonial.

INVITAȚIE...

- **la muzeu:**
Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi (<http://www.muzeulhartilor.ro/>)
- **în lumea cărților:**
  - Jules Verne, *Cristofor Columb*
  - Pierre Cheisa, *Mari exploratori. Cucerirea și inventarea lumii*
- **în lumea virtuală:**
tur virtual – Museo Nacional de Antropología, México, México, D.F., Mexic — <https://artsandculture.google.com/partner/museo-nacional-de-antropologia-mexico>

U2

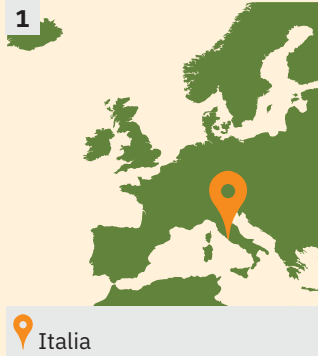
Geneza spiritului modern

Lecția 1	26	Renașterea: geneza spiritului modern, umanismul
Studiu de caz	30	Leonardo da Vinci
Studiu de caz	31	Michelangelo
Studiu de caz	32	Giordano Bruno și spiritul liber
Studiu de caz	33	Galileo Galilei, părintele științei moderne
Studiu de caz	34	Niccolò Machiavelli
Studiu de caz	36	William Shakespeare
Lecția 2	38	Reforma și Contrareforma
Studiu de caz	42	Barocul
Lecția 3	44	Absolutismul
Studiu de caz	48	Soliman Magnificul
Studiu de caz	50	Ludovic al XIV-lea și palatul de la Versailles
Studiu de caz	52	Petru cel Mare
Patrimoniul	54	Castelele de pe Loara
Atelier multimedia	55	Realizarea unui afiș pe o temă istorică
Recapitulare	56	
Evaluare	57	

Bazilica Sfântul Petru (Cetatea Vaticanului, Roma, Italia) este una dintre cele mai reprezentative lucrări ale arhitecturii renaștiste și prezintă multe elemente specifice barocului roman. Domul bazilicii a fost proiectat de Michelangelo și este cel mai înalt dom din lume.

REPERE CRONOLOGICE

mijlocul secolului al XV-lea

inventarea tiparului
(Johannes Gutenberg)

sec. XV-XVI

Renașterea în Europa

sec. XVII

Umanismul în Țările
Române

TERMENI-CHEIE

- mecenat
- romanitate
- teoria heliocentrică
- tipar

Școala din Atena (detaliu),
Rafael Sanzio

Renașterea: geneza spiritului modern, umanismul

Mă informez

Cuprinsă între secolele XIV și XVI, Renașterea a marcat, alături de marile descoperiri geografice și de Reformă, începutul Epocii Moderne. Renașterea s-a manifestat prin profunde transformări la nivelul întregii societăți. În plan economic, Renașterea a adus cu sine dezvoltarea activității manufacturiere, a comerțului și a finanțelor, iar în plan social s-a remarcat o nouă forță – burghezia. Apariția unor noi idei despre guvernare a conturat o nouă concepție politică. În plan cultural, știința a luat avânt, iar artele au înflorit (aplicațiile IV și V).

I. Renașterea în Italia

Primele idei renaștentiste au apărut în Italia (ilustrația 1), de unde s-au răspândit în Franța, Anglia, Spania, Țările de Jos, Europa Centrală și Țările Române. La formarea spiritului modern au contribuit următorii factori: redescoperirea valorilor Antichității greco-romane, creșterea demografică, progresul economic al orașelor italiene, apariția unei burghezii bogate și puternice, care era dornică de afirmare, iubitoare de frumos și capabilă să susțină financiar efortul creator al multor savanți și artiști (prin mecenat).

II. Umanismul. Răspândirea ideilor umaniste

Umanismul este o mișcare intelectuală din epoca Renașterii, care desemna o nouă concepție despre om, despre lume în general. Potrivit principiului antic „Omul este măsura tuturor lucrurilor”, umanismul plasa omul în centrul tuturor preocupărilor. Obiectivele fundamentale ale umaniștilor erau crearea „omului universal”, înzestrat cu rațiune și cu o cultură enciclopedică, reînvierea culturii greco-romane (ilustrația 2), considerată izvorul inteligenței, al științei și al frumuseții, și asigurarea fericirii oamenilor. Răspândirea ideilor umaniste a fost favorizată de inventarea tiparului, de folosirea în scrieri, alături de limba latină, a limbilor naționale, de înființarea unor biblioteci, precum și de dezvoltarea învățământului. În spațiul românesc, ideile umaniste au pătruns în secolul al XVII-lea și în prima parte a secolului al XVIII-lea – în special prin tipărirea de cărți în limba română și prin insistența asupra romanității și a unității poporului român (aplicația I).

III. Nașterea și afirmarea spiritului modern

Fără a-și abandona credințele religioase, savanții și scriitorii umaniști au reflectat, în diferite creații, asupra lumii și a dilemelor cu care se confruntă oamenii.

În literatură, s-au remarcat Francesco Petrarca, preocupat de publicarea operelor antice, și Giovanni Boccaccio, care, în *Decameronul*, a ilustrat diverse tipuri umane. În Anglia, William Shakespeare a scris drame istorice, comedii și tragedii, precum *Romeo și Julieta*, *Hamlet*, *Regele Lear*, dar și sonete. În Franța, François Rabelais, autorul seriei de romane *Gargantua și Pantagruel*, a expus o nouă concepție asupra educației, bazată pe studiul limbilor clasice și pe știință (aplicația III), în timp ce Miguel de Cervantes (Spania), prin *Don Quijote de La Mancha*, a satirizat cavalerismul medieval.

În știință, ca urmare a folosirii unor metode de cercetare precum observația și experimentul, au apărut idei noi, precum: teoria heliocentrică, susținută de Nicolaus Copernic și Galileo Galilei, sau infinitatea universului, afirmată de Giordano Bruno. În științele sociale s-au remarcat Erasmus din Rotterdam, care, în lucrarea *Elogiul nebuniei*, a criticat moravurile societății și abuzurile din sânul Bisericii (aplicația II), și Niccolò Machiavelli, cu noi principii de guvernare. Cel mai de seamă savant renaștentist a fost Leonardo da Vinci, considerat adesea cel mai mare geniu din întreaga istorie a omenirii și unul dintre cei mai mari pictori. Leonardo a excelat și în alte domenii: sculptură, arhitectură, muzică, inginerie, anatomie, geologie, cartografie, botanică și literatură.

În Țările Române, reprezentanți ai umanismului au fost: Nicolae Olahus, Johannes Honterus, Dimitrie Cantemir.

Aplic

I. Centre ale Renașterii în Europa și direcțiile de răspândire

Harta Renașterii în Europa, sec. XV-XVI

- 1 Identifică principalele centre ale Renașterii din Italia.
- 2 Menționează o cauză a faptului că Renașterea a apărut mai întâi în Italia.
- 3 Enumeră alte trei centre ale Renașterii din Europa.

II. Critica viciilor umane în Renaștere

„Închipuiți-vă acum un om – care există adesea – care habar n-are de legi, e aproape dușman al binelui obștesc, fiind preocupat doar de interesele proprii, care este dedat plăcerilor, urăște știința, libertatea și adevărul, care nu se gândește cătuși de puțin la bunăstarea statului, călăuzindu-se în toate numai după pofta și foloasele sale!”

Erasmus din Rotterdam, *Elogiul nebuniei*

- 1 Selectează din text trăsături umane care, în opinia autorului, reprezintă viciile cel mai des întâlnite în epoca sa.
- 2 Ce atitudine manifestă autorul față de acest tip de oameni? Cum se explică?
- 3 Pe baza informațiilor oferite de lecție și a celor obținute prin documentare proprie, realizează un text de 10 rânduri despre Erasmus din Rotterdam și ideile susținute de acesta.

Portretul lui Desiderius Erasmus din Rotterdam, pictură de Hans Holbein cel Tânăr, 1523, National Gallery, Londra

CONEXIUNI

David, sculptură de Michelangelo, 1501-1504

Arta și Renașterea

Spiritul Renașterii s-a manifestat deplin în artă. Arta a devenit parte a cunoașterii umane, capabilă să ofere omului imagini ale lui Dumnezeu și ale creațiilor sale, precum și ale poziției omului în lume și în Univers.

În arhitectura Renașterii (catedrale, piețe publice, reședințe ale orășenilor înstăriți, palate, primării, biblioteci), au fost folosite inovații arhitecturale sau preluări din arhitectura Antichității, precum: arcada, acoperișul cu cornișă, cupola, bolta semicilindrică, îmbinate cu coloane și frontoane – ambele reprezentând elemente ale Antichității.

Sculptura a urmărit reprezentarea omului și a frumuseții corpului uman prin nuduri, busturi, statui ecvestre și basorelieful.

În pictură, artiștii au introdus desenul anatomic și regula perspectivei. Temele preferate au fost: picturile religioase și cele inspirate de mitologia Antichității, portretul și natura, lucrate în frescă sau în ulei.

III. Concepția umaniștilor despre educație

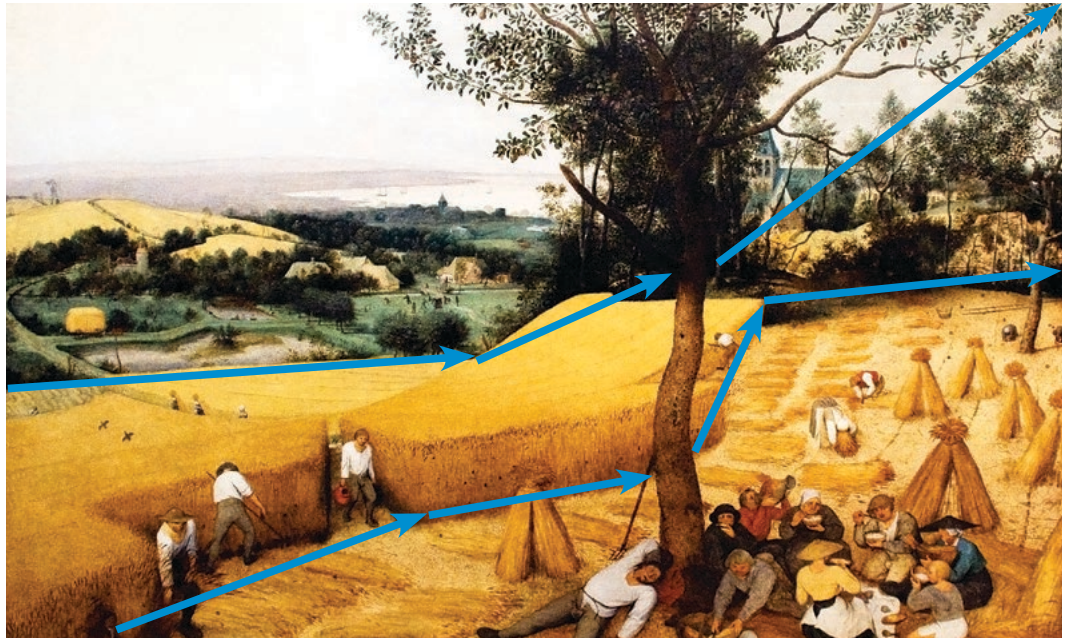
„Iată pentru ce, fiul meu, te-aș sfătui să folosești anii tinereții cu silința învățaturii [...]. Să-ți însușești fără greșală limba elină [...], apoi latina și ebraica. Să nu rămână nicio cronică pe care să n-o știi pe de rost [...]. Învață tot ce nu știi încă și încearcă să cunoști legile astronomiei și regulile dreptului obștesc [...]. Să știi toate metalele ascunse în adâncuri [...], să adâncești studiul cărților medicilor greci.”

François Rabelais, *Gargantua și Pantagruel*

- 1 Menționează, pe baza textului, trei limbi și trei discipline de studiu ce reprezentau, în epocă, baza educației.
- 2 Explică importanța cunoașterii limbilor latină și greacă pentru epoca Renașterii.
- 3 Realizează o analiză comparativă cu limbile străine studiate în zilele noastre și stabilește asemănări și deosebiri. Consemnează-le într-o diagramă Venn.

IV. Renașterea în pictură

În pictura de mai jos, săgețile indică introducerea perspectivei în artă și precizarea unghiului sub care cade lumina.

La seceriș, tablou de Pieter Bruegel cel Bătrân, 1565

- Descrie oral scena aflată în primul plan al tabloului.

V. Arhitectura Renașterii

- 1 Indică elementele numerotate din imaginea de mai jos și explică, în scris, dacă ele sunt sau nu preluate din arhitectura Antichității.
- 2 Citește rubrica *Conexiuni*, apoi identifică în imaginea alăturată inovațiile aduse de Renaștere în arhitectură.
- 3 Alcătuieste un glosar de cinci termeni specifici arhitecturii renescentiste, cu explicațiile adecvate.

Bazilica Sfântul Petru, Vatican

✓ Rețin

- Renașterea este epoca cuprinsă între secolele XIV și XVI, care a marcat trecerea la societatea de tip modern prin schimbări profunde în cultura europeană.
- Renașterea a pornit din Italia și s-a răspândit în întreaga Europă.
- Umanismul a constituit fundamentul Renașterii.
- Renașterea a adus contribuții remarcabile, din punct de vedere științific și artistic, la patrimoniul cultural al umanității.

GÂNDIRE CRITICĂ

Analizând comparativ sursele de la **aplicațiile II** și **III**, arată în cinci rânduri prin ce anume a conturat umanismul o nouă viziune asupra omului.

! Vocile trecutului

„După îndelungate cercetări, m-am convins, în sfârșit, că Soarele este o stea fixă înconjurată de planete care se învârtesc în jurul lui, stea care este centrul și făclia lor. Prima și cea mai înaltă dintre toate este sfera stelelor fixe, care conține totul, inclusiv pe ea însăși; urmează prima dintre planete, Saturn, care-și termină rotația în treizeci de ani. După ea, Jupiter, care realizează mișcarea de revoluție în 12 ani, apoi Marte, în 2 ani. Locul patru în serie este ocupat de revoluția anuală a orbitei în care este inclusă Terra, cu orbita Lunii. În al cincilea rând, Venus, care se învârtte în cinci luni. În sfârșit, locul șase îl ocupă Mercur, care se învârtte timp de 80 de zile. Iar în mijlocul tuturor domnește Soarele.”

Nicolaus Copernic,
despre teoria heliocentrică

*Astronomul Copernicus sau
Convorbire cu Dumnezeu*
(detaliu), tablou de Jan Matejko,
1872, Muzeul Universității
Jagiellonă, Cracovia, Polonia

Trusa de instrumente Cum realizez un organizator grafic

Pasul 1

Aleg conceptul-cheie/ procesul/tema unificatoare la care se raportează schema.

Pasul 2

Selectez informațiile/ termenii care au legătură/ explicitează conceptul-cheie sau procesul/ tema aleasă și realizez o listă a acestora.

Pasul 3

Organizez informațiile obținute în jurul conceptului-cheie/procesului/ temei (pot folosi forme de ciorchine, casete sau cercuri).

Pasul 4

Stabilesc relațiile dintre conceptele/ informațiile din căsuțe, prin săgeți, pornind de la conceptul/ tema centrală (interdependență, cauzalitate, influențare etc.).

Pasul 5

Desprind concluzii.

- Realizează un organizator grafic al caracteristicilor conceptului de *umanism*.

DATE BIOGRAFICE

Autoportret, Leonardo da Vinci, 1505-1510, Muzeul Antiche Gentii, Lucania, Italia

Leonardo da Vinci s-a născut în anul 1452, la Vinci, lângă Florența. În adolescență, a devenit ucenic al pictorului și sculptorului Verrocchio, alături de alți viitori artiști ai vremii, precum Botticelli sau Perugino. A avut realizări remarcabile ca pictor, sculptor, arhitect, muzician, inginer, inventator, anatomist, geolog, cartograf, botanist și scriitor.

Sursa I

- 1 Precizează ce latură a personalității lui Leonardo conturează textul.
- 2 Selectează din text două informații care susțin această imagine.

Sursa II

- 1 Apreciază cât de asemănătoare este mașinaria zburătoare (a) creată de Leonardo da Vinci cu elicopterul din zilele noastre.
- 2 Identifică în tabloul *Mona Lisa/Gioconda* (b) elementele inovatoare din pictura Renașterii. Folosește și informațiile de la rubrica *Conexiuni* (p. 28).

Leonardo da Vinci (1452-1519)

 Mă documentez

Geniul său creator și spiritul său inventiv și-au pus amprenta asupra epocii, Leonardo fiind considerat o personalitate care ilustrează idealul uman al Renașterii, un spirit animat de o curiozitate nemaîntâlnită până atunci și susținută de o extraordinară imaginație. În mare măsură autodidact, Leonardo da Vinci a lăsat numeroase însemnări, observații, schițe și desene privind cercetările pe care le-a întreprins în cele mai diverse domenii.

Omul de știință

Mai mult ca orice știință, pe Leonardo l-a atras mecanica. Pe această bază, a proiectat diferite dispozitive complicate pentru construcții tehnice, precum sisteme mobile de baricade, pompe hidraulice, tipuri de armament și proiectile, instrumente muzicale și chiar un robot, precum și diverse mașini de zburat. Despre toate acestea, savantul spunea: „Mi-am imaginat toate aceste mașini, deoarece am fost stăpânit, ca toți bărbații din timpul meu, de o dorință de putere. Am vrut să împlânzesc lumea”. În domeniul biologiei, a fost interesat de forma plantelor și de structura lor internă. Pentru a reda imaginea corpului omenesc, a studiat temeinic anatomia umană, realizând și numeroase analize comparative cu lumea animală.

Artistul

Cea mai cunoscută latură a lui Leonardo este cea artistică, în special prin cele două opere celebre, unele dintre cele mai admirate picturi din lume, *Mona Lisa* și *Cina cea de Taină*. Au fost remarcate încă din timpul vieții sale datorită tehnicii și coloristicii inovatoare, perfecțiunii detaliilor, jocului de lumini și umbre și redării sentimentelor și trăirilor personajelor. Toate acestea au decurs din convingerea lui că arta este puternic legată de știință și natură.

 Analizez sursele

I. Caracterizarea lui Leonardo

„În cursul normal al vieții, se nasc mulți bărbați sau femei, cu talente din cele mai remarcabile, dar ocazional, într-un mod ce transcende natura, un singur om poate fi dăruit de Ceruri cu atâta frumusețe, grație și talent, încât îi depășește de departe pe ceilalți, toate realizările sale părând mai degrabă de inspirație divină, decât izvorând din aptitudini omenești. Trebuie să recunoaștem că acesta este cazul lui Leonardo da Vinci, un artist de o frumusețe fizică remarcabilă, care emana o grație infinită prin tot ce făcea, care a cultivat geniul său atât de strălucitor, încât toate problemele pe care le-a studiat au fost rezolvate cu ușurință.”

Giorgio Vasari, despre Leonardo da Vinci

II. Creații ale lui Leonardo da Vinci

Șurubul aerian – proiect de elicopter (mașină de zburat), inspirat probabil din mecanismul morilor de vânt, care avea nevoie de patru oameni pentru a fi pus în mișcare.

a Șurubul aerian

b *Mona Lisa*

Michelangelo (1475-1564)

Mă documentez

Sculptorul

Sculptorul Michelangelo și-a demonstrat talentul de la o vârstă fragedă, *Pietà* și *David* fiind printre primele sale lucrări. În sculpturile lui, a creat o legătură între formă și suflet, studiind cu atenție anatomia umană de-a lungul întregii sale vieți.

Arhitectul

Artistul și-a dedicat ultimii 30 de ani din viață arhitecturii. Una dintre cele mai remarcabile realizări ale sale a fost faptul că s-a numărat printre arhitecții Bazilicii Sfântul Petru din Roma. Michelangelo a proiectat domul acestei biserici, lucrare rămasă și astăzi un punct de referință în arhitectură.

Pictorul

Deși Michelangelo s-a considerat în primul rând sculptor, el este la fel de renumit și ca pictor, cunoscute fiind lucrările sale realizate în interiorul Capelei Sixtine, capela palatului papal de la Vatican. Pictarea plafonului acesteia a durat patru ani, proiectul inițial prevăzând pictarea celor 12 apostoli. La final, el cuprindea peste 300 de chipuri, Michelangelo reluând lucrările odată cu pictarea *Judecății de Apoi* pe ultimul zid al capelei, căreia a trebuit să-i dedice cinci ani de muncă intensă.

Analizez sursele

I. Crearea lui Adam

Situată în partea centrală a plafonului Capelei Sixtine, pictura înfățișează scena biblică *Crearea lui Adam*.

II. Pietà

Pietà, sculptură aflată în Bazilica Sfântul Petru, singura operă semnată de Michelangelo, o înfățișează pe Fecioara Maria ținând în brațe trupul neînsuflăit al lui Hristos.

Sintetizez

Expoziția „Arta Renașterii”. Realizează, împreună cu colegii de clasă, o expoziție cu imagini ale creațiilor artistice renascentiste din Europa (câte una pentru fiecare formă de artă, la alegere). Discutați despre maniera în care aceste opere reflectă concepția umanistă.

DATE BIOGRAFICE

Portretul lui Michelangelo, de Daniele da Volterra, 1545, Muzeul Metropolitan de Artă, New York City, SUA

Michelangelo s-a născut la 6 martie 1475, la Caprese, lângă Florența. A lucrat sub patronajul celei mai puternice familii din Florența, familia de Medici, și la comanda a șapte papi, realizând numeroase lucrări de arhitectură, sculptură și pictură.

Sursa I

- Realizează un text de prezentare a picturii, conform îndrumărilor din rubrica *Trusa de instrumente* (p. 13).

Sursa II

- Prezintă oral cele două personaje și apreciază calitatea execuției.
- Compară sculptura din imagine cu alte sculpturi, pe care le cunoști din clasa a V-a, și alcătuiește o listă a deosebirilor dintre acestea.

DATE BIOGRAFICE

Giordano Bruno, gravură de Johann Georg Mentzel, secolul al XVIII-lea

Giordano Bruno s-a născut în sudul Italiei. Călugăr, apoi preot dominican în mănăstirea San Domingo, a fost acuzat de erezie din cauza ideilor sale, fiind nevoit să părăsească mănăstirea și să răătăcescă prin Europa. Revenit în 1591 în Italia, a fost arestat și supus la nesfârșite interogatorii de către Inchiziția Romană.

Sursa I

- 1 Identifică în texte cât mai multe idei sau valori de tip umanist. Comentează-o pe fiecare dintre ele.
- 2 Copiază fragmentul care susține teoria copernicană.
- 3 Exprimă-ți opinia în legătură cu ideea subliniată în text.

Sursa II

- 1 Imaginează-ți că asști la procesul lui Giordano Bruno în calitate de jurnalist. Scrie un articol în care să relatezi, din perspectiva științei și a valorilor actuale, ce s-a petrecut la proces.
- 2 Realizează un text în care să prezinți, din perspectiva Inchiziției, 3-5 motive pentru care ideile lui Giordano Bruno au fost condamnate.

Giordano Bruno (1548-1600) și spiritul liber

Mă documentez

Giordano Bruno și-a manifestat spiritul liber și nonconformist încă de când era călugăr dominican și se forma intelectual sub influența scrierilor antice grecești și egiptene sau ale lui Toma de Aquino, un mare teolog al Bisericii Catolice.

În timpul peregrinărilor lui prin Europa, și-a expus ideile în prelegerile ținute la universitățile din Toulouse și Oxford, intrând nu de puține ori în dispute cu susținătorii doctrinelor oficiale. Aceste idei au fost expuse în mai multe lucrări, printre care cele mai însemnate sunt cele numite *Dialoguri italiene* (șase la număr). Reprezentând o expunere sistematică a ideilor sale filozofice, trei dintre acestea se referă la concepția lui despre Univers, iar celelalte trei sunt despre morală. Adept al teoriei heliocentrice a lui Copernic, în aceste dialoguri, Giordano Bruno susținea că stelele sunt asemănătoare Soarelui și că Universul este infinit și conține un număr infinit de lumi populate de ființe inteligente. Mai susținea, totodată, că Dumnezeu și natura reprezintă același lucru (panteism), că Pământul are suflet. Pentru toate aceste idei, Inchiziția Romană l-a acuzat de erezie, condamându-l la ardere pe rug.

Analizez sursele

I. Spirit umanist

- a „Nu orice lucru care constituie un început este și cauza; astfel, punctul este începutul liniei, dar nu e cauza ei; clipa e începutul acțiunii, nu și cauza ei; punctul de plecare al unei mișcări e începutul, dar nu și cauza ei.”
- b „Adevărul nu se schimbă pentru că este crezut sau nu de majoritatea oamenilor.”
- c „Ne place sau nu, noi singuri ne croim viața. Născându-ne pe lumea aceasta, cedăm ușor iluziilor, simțirilor, credem în ceea ce vedem. Ignorăm cât de surzi și orbi suntem. Atunci ne asaltează frica și uităm că suntem divini, că am putea schimba cursul rău al întâmplărilor.”
- d „Specificul unei minți vii constă în faptul că acesteia îi trebuie să vadă și să audă numai puțin, pentru ca să poată apoi judeca îndelung și înțelege multe.”
- e „În spațiu există nenumărate constelații, sori și planete; vom vedea doar sorii, deoarece aceștia dau lumină; planetele rămân invizibile, pentru că ele sunt mici și întunecate. Există, de asemenea, pământuri nenumărate care se învârt în jurul sorilor lor [...]”

Giordano Bruno – fragmente din *Dialoguri italiene*

II. Procesul lui Giordano Bruno

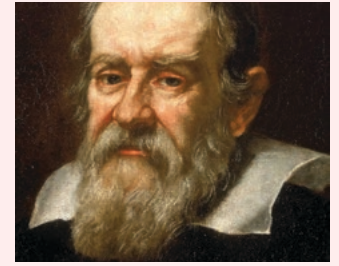
Giordano Bruno a fost executat la 17 februarie 1600, în piața Campo dei Fiori din Roma, unde administrația orașului Roma i-a ridicat, la sfârșitul secolului al XIX-lea, o statuie.

Procesul lui Giordano Bruno, inițiat de către Inchiziția Romană, relief de bronz de Ettore Ferrari, Campo dei Fiori, Roma

Galileo Galilei (1564-1642), părintele științei moderne

DATE BIOGRAFICE

Galileo Galilei, portret de Justus Sustermans, cca 1636, Muzeul din Greenwich, Marea Britanie

Galileo Galilei s-a născut la Pisa, Italia, într-o familie săracă, dar nobilă. A urmat cursurile Universității din Pisa, unde și-a manifestat interesul pentru diverse domenii. A fost profesor de astronomie și matematică la Universitățile din Pisa și Padova.

Sursa I

- 1 Menționează, pe baza textului, principala metodă folosită de Galilei în activitatea sa științifică.
- 2 Precizează care este atitudinea lui Galilei față de teoria copernicană.

Sursa II

- Identifică personajele prezentate în frescă – dogele, Galilei, celelalte personaje –, apoi descrie atitudinea acestora, obiectele și semnificația prezenței lor etc.

Mă documentez

Galilei a fost un fizician, matematician și astronom, celebru pentru perfecționarea telescopului, instrument ce i-a permis să observe mai bine Universul și să studieze petele solare, craterele Lunii, patru dintre sateliții lui Jupiter, fazele planetei Venus etc. A fost un susținător al lui Copernic, dovedind că acesta avea dreptate în teoria heliocentrică, potrivit căreia Soarele este centrul Sistemului Solar, și nu Pământul, cum se credea până atunci.

A avut contribuții deosebite și în fizică, descoperind legea căderii corpurilor. Ideile sale au fost sintetizate în mai multe lucrări, cea mai importantă fiind *Dialog despre cele două sisteme principale ale lumii*, publicată în 1632, care i-a adus însă condamnarea definitivă de către Inchiziție. Prin ideile sale, Galilei a devenit simbolul opoziției dintre Biserică și spiritul științific modern. În 1992, Biserica Catolică, prin vocea Papei Ioan Paul al II-lea, a recunoscut că a greșit condamnându-l pe Galilei.

Analizez sursele

I. Teoria heliocentrică

„[...] experiențele ce pot fi executate pe pământ reprezintă mijloace insuficiente pentru a trage concluzii în legătură cu mișcarea sa [a Pământului]. [...] vor fi examinate fenomenele cerești, întărind ipoteza lui Copernic, ca și când aceasta ar trebui să rămână neapărat învingătoare și adăugând noi speculații. [...] voi expune o ingenioasă ipoteză [...], că problema fluxului mării ar putea primi oarecare lumină, admițându-se mișcarea Pământului.”

Galileo Galilei, *Cuvânt către cititor*, din *Dialog despre cele două sisteme principale ale lumii*

II. Telescopul

Telescopul lui Galilei, păstrat la Muzeul Galileo din Florența, mărea obiectele de aproximativ 30 de ori.

Galileo îi prezintă telescopul dogelui Leonardo Donati, frescă de Giuseppe Bertini, 1858, Villa Ponti, Varese, Italia

Sintetizez

Organizați în echipe de câte 4, căutați în diverse surse informații despre originea și semnificația celebrei expresii atribuite lui Galileo Galilei „Eppur si muove” („Și totuși se mișcă”), cu referire la teoria heliocentrică. Folosiți-vă și de informațiile aflate la ora de geografie. Discutați în echipă și trageți concluzii.

DATE BIOGRAFICE

Niccolò Machiavelli, portret de Santi di Tito, cca 1550-1600, Palazzo Vecchio, Florența, Italia

S-a născut în apropierea Florenței, într-o familie cu origini nobile. Dificultățile financiare l-au determinat să intre în serviciul guvernului în 1494, în calitate de funcționar. După ce, în 1498, Florența s-a proclamat republică, a fost secretar al Consiliului celor Zece (o instituție a statului). În 1512, odată cu revenirea familiei de Medici la cârma Florenței, Machiavelli a fost destituit din funcție, arestat pentru scurt timp, apoi exilat. Retras din viața publică, s-a dedicat scrisului.

Sursa I

- Explică, într-o frază, semnificația cuvintelor inscripționate, folosind și informațiile oferite de textul introductiv.

Niccolò Machiavelli (1469-1527)

Mă documentez

Cele mai importante scrieri ale lui Niccolò Machiavelli, în ordine cronologică, sunt: *Viața lui Castruccio Castracani da Luca* (1520), *Istoriile florentine* (1520-1525), *Șapte cărți despre arta războiului* (1521), *Discursuri asupra primei decade a lui Titus Livius* (1531), *Principele* (1532).

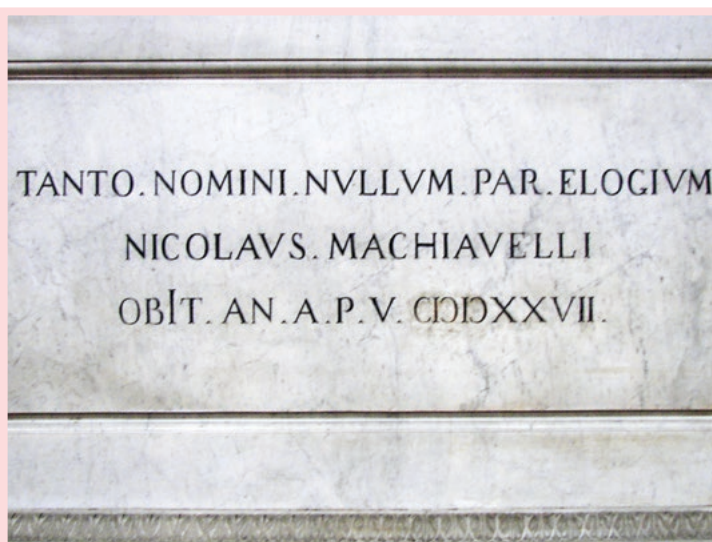
Prin ideile exprimate în lucrările sale, Machiavelli este considerat astăzi fondatorul gândirii politice moderne. Mult timp însă, interpretarea ideilor sale s-a realizat din perspectiva moralității lor, lucru care i-a determinat pe mulți să aibă o viziune negativă asupra acestora și să considere că ele promovează o politică lipsită de scrupule și norme morale, al cărei unic obiectiv este obținerea succesului, indiferent de metodele folosite. În acest sens, lui Machiavelli îi este atribuită celebra expresie „Scopul scuză mijloacele”.

În lucrarea *Discursuri*, Machiavelli analizează originea și structura diverselor forme de guvernare, acordând o mare atenție cauzelor ascensiunii și decăderii acestora. Dintre toate formele de guvernare, preferința sa se îndreaptă către republică, pe care o consideră ideală prin buna rânduială pe care o instituie în toate domeniile. În *Principele*, autorul acordă atenție unei alte tipuri de guvernare – monarhia și formele sale. Autorul glorifică figura Principelui, care, pentru a dobândi și a menține puterea, poate folosi mijloace care nu respectă întotdeauna normele morale tradiționale. În viziunea sa, un principe ar trebui să fie preocupat doar de putere și să se supună în acțiunile politice doar acelor reguli care îl ajută să obțină succesul. Machiavelli credea că aceste reguli pot fi descoperite, prin deducție, din practicile politice ale vremii, ca și din cele ale epocilor anterioare. De aici și atribuirea numelui de „machiavelism” acestor practici.

Analizez sursele

I. ANALIZĂ DE DETALIU: Mormântul lui Niccolò Machiavelli

Mormântul lui Niccolò Machiavelli – realizat de Spinazzi Innocenzo (1787) – se află în Biserica Santa Croce (Italia). Tot acolo sunt înmormântați Michelangelo, Galileo Galilei, poetul Foscolo, filozoful Gentile și compozitorul Rossini. De aceea, biserica este denumită și *Templul Gloriilor Italiei* (*Tempio dell'Itale Glorie*).

DETALIU: Înscrișul de pe mormântul lui Machiavelli

TANTO NOMINI NULLUM PAR ELOGIUM
(Atât de mare numele, că nu există elogiu)

II. Machiavelli și Lorenzo

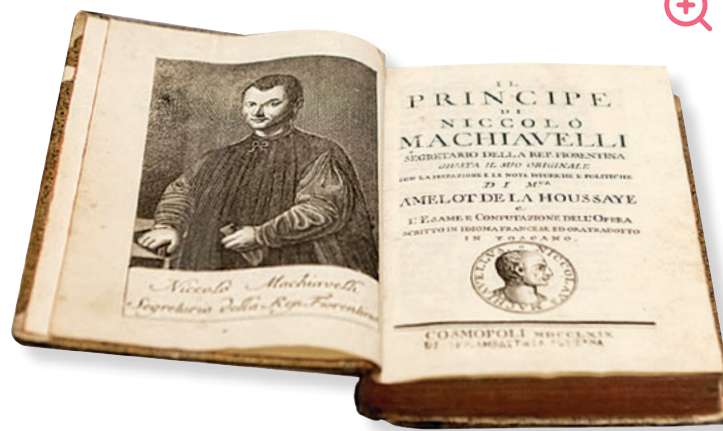
Încercând să intre în grațiile lui Lorenzo Magnificul, conducătorul Florenței, Niccolò Machiavelli i-a trimis acestuia o scrisoare în care oferă o justificare pentru scrierea lucrării *Principele*:

„Nu aş voi să se judece drept prea mare încredere în sine faptul că un om de condiție joasă și umilă îndrăznește să trateze despre guvernarea principilor și să dea reguli cu privire la aceasta; căci așa precum cei care desenează locuri din natură se așază jos în câmpie spre a putea privi cu atenție înfățișarea munților și a înălțimilor, iar pentru a cunoaște văile se urcă sus pe culmi, tot astfel, pentru a cunoaște bine firea popoarelor, trebuie să fii tu însuși principe, după cum pentru a o cunoaște pe aceea a principilor trebuie să fii om din popor.”

Scrisoarea lui Machiavelli către Lorenzo Magnificul (de Medici)

III. *Principele* – capitole și tematică abordată

- **Capitolul I** – clasificarea statelor
- **Capitolele II-XI** – modul în care statele pot fi cucerite și păstrate
- **Capitolele XII-XIV** – analiza problemelor militare cu care se confruntă statele
- **Capitolele XV-XXII** – ce trebuie să facă un principe pentru a-și păstra puterea
- **Capitolele XXIII-XXVI** – eliberarea și unificarea Italiei

Principele, Niccolò Machiavelli

IV. Concepția despre conducerea statului

- a „Trebuie să știți că există două feluri de a lupta: unul bazat pe legi, iar celălalt pe forță; cel dintâi este propriu oamenilor, celălalt aparținând animalelor; dar întrucât primul nu este de multe ori suficient, trebuie să recurgem la al doilea. Deci îi este necesar unui principe să știe să fie tot atât de bine animal și om.”
- b „Faptele oamenilor și, mai cu seamă, cele ale principilor, pentru care nu există un judecător suprem care să le judece, trebuie privite numai prin prisma scopului.”
- c „Se pune problema dacă este mai bine să fii iubit decât temut, sau invers. Răspunsul este că ar trebui să fii și una, și alta; dar întrucât este greu să împaci aceste două lucruri, spun că, atunci când unul din două trebuie să lipsească, este mult mai sigur pentru tine să fii temut decât iubit.”
- d „Un Principe nu trebuie să aibă alt țel, nu trebuie să se gândească la altceva, nu trebuie să învețe altceva decât războiul, cu regulile și disciplina lui, pentru că el este singura artă necesară celui care conduce.”

Niccolò Machiavelli, *Principele*

Sursa II

- 1 Recitește biografia lui Machiavelli (pag. 34) și indică un motiv pentru care acesta i-a trimis scrisoarea conducătorului Florenței, Lorenzo Magnificul.
- 2 Copiază pe caiet fragmentul de text care prezintă argumentele lui Machiavelli în favoarea scrierii lucrării.

Sursa III

- Folosind informațiile sursei și pe cele de la pag. 34, realizează o prezentare de 10 rânduri a lucrării *Principele*.

Sursa IV

- 1 Comentează, în scris, fiecare idee.
- 2 Formulează o opinie în legătură cu actualitatea ideilor. Argumentează.

Sintetizez

Pornind de la ideile susținute de Machiavelli, organizați o dezbatere cu privire la actualitatea acestora.

DATE BIOGRAFICE

Un presupus portret al lui Shakespeare atribuit lui John Taylor, cca 1610, National Portrait Gallery, Londra, Marea Britanie

William Shakespeare s-a născut la Stratford-upon-Avon. Se cunosc puține lucruri despre educația primită, dar calitatea literară deosebită a operelor sale sugerează că era un om cult. Și-a desfășurat activitatea în Londra, unde a avut o carieră de succes ca actor, scriitor și coproprietar al unei companii de teatru numite inițial *Oamenii Lordului Chamberlain*, apoi *Oamenii Regelui*.

Sursa I

- 1 Identifică piesele de teatru din pictura alăturată.
- 2 Precizează ce tip de creație reprezintă fiecare piesă la care face referire detaliul.
- 3 Consultând diverse surse recomandate de profesorul de istorie sau de cel de limba și literatura română, formulează câte un enunț în care să numești fiecare dintre personajele prezentate în detaliu.

DETALIU: Piesele lui William Shakespeare, pictură de John Gilbert (cca 1849)

- a Hamlet și Ofelia
- b Regele Lear
- c Othello și Desdemona

William Shakespeare (1564-1616)

Mă documentez

Majoritatea operelor lui Shakespeare au fost scrise între 1589 și 1613, începutul fiind marcat de comedii și drame istorice. Multe dintre piesele lui de teatru au fost publicate chiar în timpul vieții sale, în diverse ediții. Cea mai cunoscută este ediția din 1623, *The First Folio*, care reunește aproape toate creațiile sale.

Dramele istorice ilustrează un amplu tablou al Angliei medievale, cu războaie externe și lupte interne sângeroase, cu victorii și dezastre, cu fapte eroice și cu trădări infame, cu eroi din toate sferile sociale – monarhi, clerici, nobili, curteni, orășeni, țărani. Dintre toate dramele sale istorice, cele mai apreciate de critica literară sunt *Richard al III-lea*, *Henric al IV-lea* și *Henric al V-lea*.

Comediile lui Shakespeare sunt o manifestare a dragostei de viață, un adevărat imn închinat tinereții, iubirii și frumosului. Acțiunea lor este plasată de obicei în Grecia sau în Italia, în lumea sudului european scăldat de soare și plin de viață.

▶ Marile tragedii s-au născut din interesul autorului pentru cele mai importante sentimente care determină atitudinile și comportamentele oamenilor. Fie că este vorba de *Romeo și Julieta* și tragedia născută din ura dintre familii, de *Regele Lear* și necunoaștința copiilor, de *Hamlet* și dorința de răzbunare sau de *Othello* și răul adus de gelozie, piesele lui Shakespeare sunt și astăzi importante.

În *Sonete*, în număr de 154, temele abordate sunt dragostea, poetul crezând într-o iubire pură, adevărată și statornică, timpul care trece prea repede scurtând bucuriile vieții sau slăbiciunile cărora omul le cade adesea pradă.

Analizez sursele

I. ANALIZĂ DE DETALIU: Piesele lui Shakespeare

II. Sonete

„Să te asemăn cu o zi de vară?
Tu ești mai dulce și surâzi mai blând!
În mai, ades furtuni muguri doboară,
Iar verile-s prea scurte, și-n tumult.
De multe ori cerescul ochi prea arde,
Sau cețuri auriul chip l-au șters,
Și ce-i frumos din frumusețe scade
Întâmplător, sau de-al naturii mers.

Dar veșnica ta vară nu se duce,
Minunea chipului tu n-o să-ți schimbi,
Nu te umbrește moartea-ntre năluce
Când în eterne versuri crești în timp.
Cât mai respiră-n lume om,
cât ochiu-nvață,
Trăi-va și acest poem și-ți va da viață.”

William Shakespeare, *Sonetul 18* (1609)

III. Teatrul Globe

În forma sa originală, teatrul a fost construit în 1599. A găzduit în epocă multe dintre piesele lui Shakespeare, care s-au bucurat de mare succes la public. Fiind construit din lemn, teatrul a fost mistuit de flăcări în anul 1613, în timpul unei reprezentații, apoi demolat complet. Locația exactă a rămas necunoscută până în 1989. Pe vechea fundație a fost ridicat un nou teatru ce reproduce, în mare măsură, structura celui din epoca lui Shakespeare, inaugurat în anul 1997.

IV. Caracterizare

a „Am avut [...] sentimente [...] de convingere fermă și inconfundabilă că gloria incontestabilă a unui mare geniu, de care Shakespeare se bucură și care îi obligă pe scriitorii din epoca noastră să îl imite, și pe cititori și spectatori să descopere în el merite inexistente (deformând astfel înțelegerea lor estetică și etică) – este un mare rău și un mare neadevăr.”

Lev Tolstoi (scriitor rus) despre Shakespeare

b „Îmi pot imagina că mulți se enervează când aud că există o artă de a-l citi pe Shakespeare. Oare se înalță prin aceasta o barieră? Vrea cumva să însemne: Plecați de aici, nu cutezați a vă apropia de acest geniu!? Există oare aici un templu al artei în care nu ai voie să intri decât dacă îți scoți încălțăminte?... Cum poate fi oare greu să citești piese de teatru care se numără printre cele mai frumoase din literatura universală?... Dar când cineva îmi spune: *Nu ai nevoie de nimic pentru a-l citi pe Shakespeare*, nu pot decât să îi spun *Încearcă!*”

Bertolt Brecht (dramaturg german) despre opera lui Shakespeare

c „Exceptându-l pe Homer, nu există niciun scriitor eminent, nici măcar Sir Walter Scott, pe care să-l disprețuiesc așa de mult pe cât îl disprețuiesc pe Shakespeare, când îi compar mintea cu a mea.”

George Bernard Shaw (dramaturg englez), în *Shaw despre Shakespeare*

Sursa II

- Selectează și transcrie pe caiet fragmentul care se referă la ideea de nemurire. Explică această idee cu propriile tale cuvinte.

Sursa III

- De ce crezi că piesele lui Shakespeare aveau un succes atât de mare chiar din timpul vieții sale?

Sursa IV

- 1 Identifică, între cele trei citate, unul care exprimă o atitudine critică față de Shakespeare și unul care exprimă admirația. Selectează secvențe care demonstrează alegerea.
- 2 Alcătuieste un text în care să-ți argumentezi punctul de vedere în legătură cu creația lui Shakespeare.

Sintetizez

Parada personajelor shakespeareiene. Organizează, împreună cu colegii tăi de clasă, o paradă a personajelor din piesele lui Shakespeare. Căutați replici din piesele de teatru, care să reprezinte cât mai bine personajele ilustrate. Pentru costumație, folosiți informații extrase din sursa *Piesele lui Shakespeare*.

1

Wittenberg

REPERE CRONOLOGICE

1517

Începutul Reformei

1534

Actul de Supremație, prin care regele Henric al VIII-lea rupea biserica din Anglia de tutela Romei; începutul Reformei în Anglia

1545-1563

Conciliul din Trento – bazele Contrareformei

23/24 aug. 1572

„Noaptea Sf. Bartolomeu”, atacul grupării nobilimii catolice împotriva protestanților din Franța (numiți *hughenoți*)

TERMENI-CHEIE

- confesiuni reformate/protestante
- Contrareformă
- indulgențe
- Inchiziție
- predestinare

2

Portretul lui Jean Calvin, pictură în ulei, autor anonim, cca 1550

Reforma și Contrareforma

Mă informez

Reforma a constituit o mișcare de contestare a autorității spirituale a Bisericii Catolice. A început în Germania, la începutul secolului al XVI-lea și s-a extins în toată Europa Nordică, precum și în anumite teritorii din Europa Occidentală și Centrală.

I. Cauzele Reformei religioase

Una dintre cauzele acestei mișcări a fost decăderea morală a înaltului cler, care trăia în lux și acumulase averi din beneficii și funcții obținute prin corupție și nepotism. Situația economică a Bisericii Catolice a constituit un alt motiv de nemulțumire pentru unii credincioși, deoarece aceasta devenise unul dintre cei mai mari proprietari de pământ și dispunea de importante venituri provenite din taxe și vânzarea de **indulgențe** (acte de iertare a păcatelor) (aplicația **II**). Autoritatea papei de la Roma nu mai era acceptată cu ușurință de către unii monarhi europeni, care doreau să exercite o mai mare autoritate asupra statelor pe care le conduceau. Renașterea și umanismul au contribuit la adâncirea crizei religioase, deoarece unii intelectuali ai epocii au emis opinii critice cu privire la credința creștină, la rolul Bisericii în societate sau la conduita clerului.

II. Reforma religioasă

Reforma religioasă a început prin activitatea lui Martin Luther (1483-1546), călugăr și profesor la Universitatea din Wittenberg (ilustrația **1**). El critica vânzarea de indulgențe, luxul și lăcomia prelaților și cerea o organizare mai simplă a Bisericii, pe care o voia pusă sub autoritatea puterii laice. Ideea de bază a Reformei lui Luther era aceea că omul putea să primească în mod gratuit harul lui Dumnezeu și să se mântuiască prin credință. Reforma lui Luther susținea crearea unei Biserici noi, cu un ceremonial simplificat, un număr redus de sacramente (doar botezul, spovedania și împărtășania au fost considerate Sfinte Taine), iar slujba religioasă să fie ținută în limba națională, nu în latină, ca până atunci (aplicația **III**).

Ideile lui Luther i-au inspirat și pe alți reformatori, unul dintre cei mai importanți fiind Jean Calvin (1509-1564) (ilustrația **2**). Ca și Luther, el considera credința ca fiind esențială pentru mântuire și insista pe ideea **predestinării** (aplicația **IV**).

Ideile Reformei au dobândit forme specifice în Anglia, unde Henric al VIII-lea, intrat în conflict cu papalitatea, s-a declarat capul Bisericii, denumită ulterior „anglicană”. În Franța, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, au izbucnit o serie de războaie civile care au avut și o componentă religioasă, principalii combatanți fiind catolicii și calvinii francezi (*hughenoți*).

III. Consecințele Reformei

Reforma religioasă s-a răspândit în Europa Occidentală și în Europa Centrală (aplicația **I**), având drept consecință slăbirea influenței Bisericii Catolice și apariția unor noi confesiuni (Biserici), numite „**protestante**”: luteranismul, calvinismul, anglicanismul. Aceste noi Biserici au permis căsătoria clericilor, au desființat, în multe cazuri, mănăstirile și au desființat sau limitat foarte mult cultul sfinților, închinarea la moaște, perioadele de post și pelerinaje. Răspândirea Reformei a generat numeroase conflicte între catolici și protestanți.

IV. Contrareforma

Lupta ierarhilor Bisericii Catolice împotriva confesiunilor protestante s-a numit „**Contrareformă**” (sau „Reforma Catolică”). Acceptând o parte dintre acuzele aduse, membrii ierarhiei catolice au adoptat o serie de reforme, decise la Conciliul din Trento (o adunare a episcopilor catolici, care s-a întrunit între 1545 și 1563). În cadrul acestuia, s-a hotărât combaterea corupției, a nepotismului, a exceselor fiscale și reorganizarea învățământului teologic, dar și păstrarea latinei ca limbă de cult, menținerea indulgențelor (fără însă ca ele să mai poată vândute) și confirmarea statutului de cap al Bisericii, atribuit papei de la Roma. Au fost înființate noi ordine călugărești, dintre care cel mai important era cel al iezuiților. A fost realizat *Indexul cărților interzise*, o listă de cărți pe care credincioșii catolici nu aveau voie să le citească (aplicația **V**), și a fost reorganizată **Inchiziția**.

 Aplic

I. Geografia Reformei la sfârșitul secolului al XVI-lea

Folosind legenda, pe harta de mai jos se poate identifica aria de răspândire a principalelor religii.

Harta răspândirii Reformei

- catolici
- ortodocși
- protestanți
- musulmani

- 1 Identifică principalele zone în care s-a răspândit Reforma protestantă.
- 2 Formulează o explicație a faptului că această mișcare a avut loc în anumite zone ale Europei.
- 3 Alcătuiește, împreună cu colegul tău de bancă, o listă a cauzelor care au dus la apariția Reformei. Dezbateți această listă.

Vânzarea indulgențelor,
gravură de Hans Holbein
cel Tânăr, cca 1529

II. Vânzarea de indulgențe

Indulgența reprezenta, la vremea respectivă, documentul care confirma iertarea totală sau parțială a pedepșelor divine cauzate de păcate, pe care Biserica Catolică o acorda credincioșilor ei, adesea în schimbul unei sume de bani.

- 1 Crezi că numărul celor care cumpărau astfel de indulgențe era mare? De ce? Alcătuiește un text de cel puțin trei fraze, în care să îți prezinți opinia.
- 2 Enumeră, pe baza lecției, alte surse de venit ale Bisericii Catolice.

VOCILE TRECUTULUI

Martin Luther, pictură de Lucas Cranach cel Bătrân, 1532

„Cred că nu sunt în stare să cred în Iisus Hristos, Domnul meu, sau să vin la El numai datorită minții mele sau prin puterea mea, ci Duhul Sfânt m-a chemat prin Evanghelia, m-a luminat cu darurile Sale, m-a sfințit și mă păstrează în credința cea dreaptă... în aceasta, El îmi iartă din belșug, zi de zi, toate păcatele, mie și tuturor credincioșilor, iar în Ziua de Apoi mă va învia din morți, pe mine și pe toți morții, și-mi va da viață veșnică, mie și tuturor celor ce cred în Iisus. Aceasta este, fără putință de tăgadă, adevărat.”

Martin Luther, despre mântuirea prin credință

III. Biblia pe înțelesul oamenilor

Biblia lui Martin Luther, expusă la Biblioteca Mariană, Halle (Salle), Germania

- Care crezi că au fost urmările traducerii Bibliei în limba națională și ale renunțării la slujba în limba latină? Explică într-un text de 5-10 rânduri.

IV. Reforma religioasă și predestinarea

„Numim predestinare înțelepciunea eternă a lui Dumnezeu, prin care a determinat ceea ce voia să facă din fiecare om. Întrucât el nu îi creează pe toți la fel, ci îi hotărăște pe unii pentru viața veșnică, iar pe alții pentru osânda veșnică. Astfel, după soarta în vederea căreia este creat omul, noi spunem că el este predestinat pentru moarte sau pentru viață.”

Jean Calvin, *Învățătura religiei creștine*

Pornind de la informațiile oferite de text, alege varianta corectă de răspuns. Un singur răspuns este corect (model de răspuns: 1-a).

- 1 Precizează limba în care a fost scrisă prima ediție a lucrării *Învățătura religiei creștine* de Jean Calvin:

a latina;	b germana;	c franceza.
-----------	------------	-------------
- 2 Predestinarea este hotărâtă de:

a Dumnezeu;	b reprezentanții Bisericii;	c oamenii înșiși.
-------------	-----------------------------	-------------------
- 3 Potrivit predestinării, toți oamenii sunt sortiți:

a numai vieții veșnice;	b numai osândeii veșnice;	c fie vieții veșnice, fie osândeii veșnice.
-------------------------	---------------------------	---

V. Măsurile Contrareformei

- 1 Precizează un motiv pentru care Biserica Catolică a stabilit o listă a cărților interzise.
- 2 Enumeră alte măsuri inițiate de Biserica Catolică pentru a contracara efectele Reformei.
- 3 Este importantă respectarea libertății religioase? Exprimă-ți opinia într-un text de 5-10 rânduri.

Index Librorum Prohibitorum – Indexul cărților interzise, pagina de titlu a ediției din 1564, tipărită la Veneția

✓ Rețin

- Reforma a fost o mișcare de contestare a autorității spirituale a Bisericii Catolice.
- A început în Germania, la începutul secolului al XVI-lea, și s-a generalizat în toată Europa Nordică, precum și în anumite țări din Europa Occidentală și Centrală.
- A avut cauze religioase, politice, intelectuale, economico-sociale și morale.
- Principalii reformatori au fost Martin Luther și Jean Calvin.
- Reforma religioasă a dus la simplificarea cultului catolic, slăbirea influenței Bisericii Catolice, apariția de noi confesiuni (Biserici), numite „protestante”: luteranismul, calvinismul, anglicanismul.
- Răspândirea Reformei a generat numeroase conflicte între catolici și protestanți.
- Ca răspuns la Reformă, Biserica Catolică a inițiat Contrareforma: Conciliul din Trento, Indexul cărților interzise, Inchiziția. 🖱️

GÂNDIRE CRITICĂ

Pe baza surselor de la aplicațiile II, III, IV, argumentează afirmația: *În prima parte a secolului al XVI-lea, Biserica Catolică a fost afectată de o criză puternică.*

! Conexiuni

Educația în epoca Reformei

Protestantismul a însemnat și un progres în redescoperirea tradiției culturale a Antichității și în studiul Sfintei Scripturi. Toți marii reformatori, fiind și clerici, erau cunoscători ai limbilor greacă veche și latină. De asemenea, odată cu răspândirea Reformei, modelul de școală propus de Jan Amos Comenius (1592-1670), în care elevii erau organizați pe grupe de vârstă, începe să se răspândească.

Comenius a fost primul autor care a folosit imagini în manuale (de exemplu, *Lumea înconjurătoare în imagini*, 1658) și credea că educația începe încă din primele zile ale copilăriei și continuă de-a lungul întregii vieți. A fost adeptul școlarizării femeilor, o idee de neconceput pentru acea perioadă. Sistemul său de gândire a încercat să cuprindă idei din filozofie, teologie și educație într-un tot unitar.

Școala, pagină din *Orbis Pictus (Lumea înconjurătoare în imagini)*, de Comenius

Trusa de instrumente Cum analizez un document

Pasul 1

Identific titlul documentului, autorul, tipul de document și, eventual, data la care a fost scris.

Pasul 2

Identific elementele-cheie care necesită explicații și comentarii (termeni, idei, fapte) și fragmentele din text care susțin aceste lucruri.

Pasul 3

Formulez explicații posibile, făcând apel la cunoștințe dobândite sau la informații oferite de alte documente.

Pasul 4

Desprind și formulez idei cu privire la intențiile și atitudinea autorului față de faptele și ideile prezentate în text.

Pasul 5

Formulez concluzii cu privire la importanța ideilor cuprinse, semnificația lor istorică.

- Analizează, oral sau în scris, documentul de la rubrica *Vocile trecutului* (pag. 40). Folosește sugestiile prezentate mai sus.

Barocul

INTRODUCERE

Barocul este o expresie a Contrareformei, întrucât Conciliul din Trento decretase că scopul artei este preamărirea lui Dumnezeu și întărirea credinței catolice. Artă trebuia să trezească sentimente religioase, să îi ajute pe credincioși să stabilească o relație cu Dumnezeu, însă doar prin mijlocirea Bisericii. Conciliul din Trento le-a impus preoților să predice frecvent și, de aceea, amvonul, locul din care preotul li se adresează credincioșilor, este plasat într-un punct important al bisericii și este împodobit în mod spectaculos. Primele opere reprezentative pentru arta barocă au fost create în Roma. Ulterior, stilul baroc s-a răspândit în întreaga Italie, în Spania, Portugalia, Franța, Austria, sudul Germaniei, Transilvania, America Centrală și de Sud.

Sursa I

- Urmărește în imagine elementele descrise în text.

Fontana di Trevi, terminată la 1762, Roma

Mă documentez

Barocul este un stil artistic care s-a răspândit în Europa și în zonele influențate de cultura europeană, în secolele XVII-XVIII, și care este caracterizat, în principal, prin opulență, detalii bogat ornamentate și complexitate structurală. S-a manifestat în arhitectură, sculptură, pictură, muzică, dans și literatură.

I. Caracteristicile arhitecturii baroce

▶ Trăsăturile specifice artei baroce sunt: volumele impresionante, sugestia de mișcare, expresivitatea, dramatismul. Adesea, în arhitectura barocă, fațadele sunt mult mai înalte decât corpul clădirii și sunt împodobite cu coloane și statui așezate în nișe din fațadă, ornamentate cu plăci de piatră cu inscripții cioplite și placate cu aur. Artă barocă preferă ogiva (arcul frânt, preluat din stilul gotic) și ovalul, coloanele subțiri, adesea din materiale de culori diferite de ale fațadei, iar structura clădirilor este bazată pe un corp central și aripi laterale. Bisericile sunt expresia cea mai vizibilă a barocului, fiind foarte împodobite, atât din punctul de vedere al arhitecturii, cât și al decorării interioarelor: tablouri, statui, tapiserii, obiecte de cult. Artă amenajării grădinilor este pusă și ea în slujba glorificării monarhilor, a nobililor și a Bisericii.

II. Pictura barocă

În pictură, se pune accent pe culoare, pe dramatismul mișcării și al gesturilor și pe jocuri de lumină. Sunt reprezentate, în principal, scene de inspirație religioasă, dar și scene mitologice. În Țările de Jos și Italia, artă barocă prezintă și burghezia aflată în plin proces de afirmare economică și politică. Cei mai reprezentativi pictori sunt Caravaggio și Rubens.

III. Muzica barocă

Muzica barocă a fost compusă, în primul rând, pentru cultul catolic, fiind interpretată în biserică, la orgă. S-a dezvoltat și o muzică laică, asociată curților nobiliare și regale sau imperiale. Printre muzicienii reprezentativi pentru stilul baroc se numără: Johann Sebastian Bach, Antonio Vivaldi și Georg Friedrich Händel.

Analizez sursele

I. Fontana di Trevi (Fântâna Trevi) – barocul în sculptură

Figura centrală a Fântâniei Trevi este Neptun, zeul mării, care este înfățișat într-un car de luptă în forma unei scoici, tras de doi hipocampi (animale fabuloase, cu cap și corp de cal, cu două picioare și coadă de pește). La stânga lui Neptun este poziționată o statuie ce reprezintă abundența, iar în dreapta una care reprezintă sănătatea. Deasupra sculpturilor se află basoreliefuluri, unul dintre acestea înfățișându-l pe Agripa, constructorul apeductului care transportă apa la fântână, explicându-i planurile sale împăratului Augustus.

II. ANALIZĂ DE DETALIU: Biserica *Il Gesù*, Roma (în italiană, *Chiesa del Santissimo Nome di Gesù all'Argentina*)

Construită între 1568 și 1584, biserica *Il Gesù* este primul lăcaș de cult al iezuiților. Edificiul a reprezentat, de-a lungul timpului, un model pentru numeroase biserici construite în stil baroc, în Europa Centrală.

Sursa II

- Descrie detaliul, evidențiind elemente ale stilului baroc.

DETALIU: fresca centrală, *Triumful numelui lui Isus* de Giovanni Battista Gaulli (cunoscut sub numele de Baciccio) Fresca face parte dintre elementele care împodobesc bolta de deasupra naosului și care ilustrează unul dintre elementele stilului baroc: continuitatea între pictură și sculptură.

III. Pictura barocă

▷ Unul dintre cei mai reprezentativi pictori ai stilului baroc a fost pictorul flamand Peter Paul Rubens. Multe dintre lucrările sale redau scene mitologice, deoarece îi permiteau să prezinte o lume fără constrângeri sociale și fără „obsesia păcatului”, dilemele religioase ale epocii în care a trăit. Unul dintre cele mai cunoscute tablouri este *Hercule luptându-se cu leul din Nemeea*. Pictura reprezintă un bărbat înzestrat cu o uriașă forță fizică și încleștat în luptă cu un leu, pe care îl sugrumă.

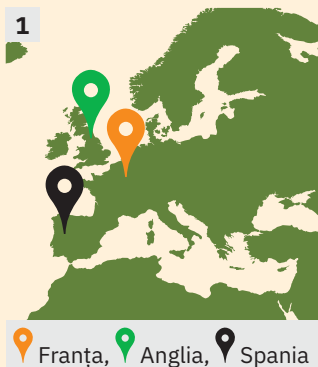
Hercule luptându-se cu leul din Nemeea, Peter Paul Rubens

Sursa III

- Observă tabloul, apoi documentează-te despre mitul care a stat la baza acestuia, folosind surse recomandate de profesorul tău (de exemplu, *Legendele Olimpului* de Alexandru Mitru). Scrie un text de 3-5 rânduri, în care să povestești acest mit.

Sintetizez

Ascultați o creație a unui compozitor al perioadei baroce, recomandată de profesorul vostru de muzică. Discutați despre ce ați simțit în timpul audiției.

REPERE CRONOLOGICE

1509-1547

Henric al VIII-lea

1558-1603

Elisabeta I

1556-1598

Filip al II-lea

1610-1643

Ludovic al XIII-lea

1643-1715

Ludovic al XIV-lea

TERMENI-CHEIE

- absolutism
- Adunarea Stărilor
- rațiune de stat
- teoria dreptului divin

Richelieu pe dîgul din La Rochelle, pictură de Henri-Paul Motte, 1881, Musée des Beaux-Arts de La Rochelle, Franța

Absolutismul

Mă informez

În secolul al XVI-lea, în unele state occidentale (Franța, Anglia, Spania) (ilustrația 1; aplicația I), regimul politic a evoluat spre *absolutism*. Evoluția politică a acestor regate a fost caracterizată de creșterea puterii monarhului – putere susținută de *teoria dreptului divin*, potrivit căreia regele este trimisul lui Dumnezeu pe Pământ și, în consecință, superior tuturor supușilor. În același timp, regele guverna în conformitate cu *rațiunea de stat*, principiu conform căruia statul era valoarea supremă și orice acțiune în folosul acestuia era justificată, chiar dacă ar fi încălcat normele morale și religioase.

I. Instituțiile monarhiei absolutiste

Regalitatea era cea mai importantă instituție a statului. Regele conducea și controla administrația, armata, emitea legi și reprezenta autoritatea judecătorească supremă. Dirija politica externă și avea dreptul de a stabili impozite și de a bate monedă. Era ajutat de un consiliu regal și de reprezentanții săi în teritoriu, numiți *balivi* și *seneșali* în Franța, *șerifi* în Anglia și *corregidori* în Spania. Uneori, monarhul își delega puterea unor persoane care jucau rolul de prim-miniștri, precum cardinalii Richelieu (ilustrația 2) și Mazarin în Franța sau ducele de Buckingham în Anglia. Au apărut capitale stabile – Paris, Londra, Madrid. Dreptatea era împărțită, în numele regelui, de judecători, care impuneau un drept unitar, inspirat, într-o măsură considerabilă, de dreptul roman. Armata permanentă era alcătuită din soldați plătiți și, uneori, din mercenari dotați cu arme de foc. Veniturile regalității proveneau, în cea mai mare parte, din impozite de pe domeniile regale. **Adunările Stărilor**, numite *Parlament* în Anglia, *Stări Generale* în Franța sau *Cortes* în Spania, au fost menținute, însă aveau un rol nesemnificativ, fiind convocate doar pentru a vota impozite. Biserica era o instituție care colabora cu statul și, în anumite cazuri, se subordona acestuia (aplicațiile II, III și V).

II. Absolutismul în Franța

În Regatul Franței, evoluția spre absolutism a regimului politic a început în secolul al XVI-lea, remarcându-se creșterea autorității regale, precum și limitarea activității Stărilor Generale, care nu au mai fost convocate între 1484 și 1560. Regimul politic a evoluat și mai mult spre absolutism în timpul dinastiei de Bourbon, sub domnia lui Ludovic al XIII-lea, și sub domnia lui Ludovic al XIV-lea, care, începând din anul 1661, a dorit să exercite puterea supremă în stat. Adunarea Stărilor Generale nu a mai fost convocată cu începere din 1614, iar puterea nelimitată a monarhului era sugerată de formula atribuită lui Ludovic al XIV-lea: „Statul sunt eu.” (aplicația IV).

III. Absolutismul în Anglia

Evoluția spre absolutism a Angliei a început în timpul domniei lui Henric al VII-lea, întemeietorul dinastiei Tudor, care a pus capăt Războiului Celor Două Roze și a întărit puterea regală prin consolidarea justiției, reorganizarea armatei și recuperarea domeniilor Coroanei. Această evoluție s-a consolidat în timpul lui Henric al VIII-lea, care s-a proclamat cap suprem al Bisericii Angliei, fiica sa Elisabeta continuând politica de creștere a puterii regale (aplicația IV). O politică de tip absolutist au încercat să impună și primii regi ai dinastiei Stuart.

IV. Absolutismul în Spania

Evoluția spre absolutism a început odată cu încoronarea lui Carol de Habsburg (1516-1556), care, în anul 1519, a fost ales și împărat al Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană (Carol Quintul) (aplicația IV). Fiul său, Filip al II-lea, stăpâna un vast imperiu constituit din Spania, teritoriile din America, zone întinse din Italia, Țările de Jos, Filipine, Portugalia și coloniile acesteia (din Africa și din Asia, la care se adăuga Brazilia). Filip al II-lea a încercat să conducă personal acest imens imperiu, cu ajutorul funcționarilor regali, al armatei și al Bisericii (fiind sprijinit și de Inchiziție).

Aplic

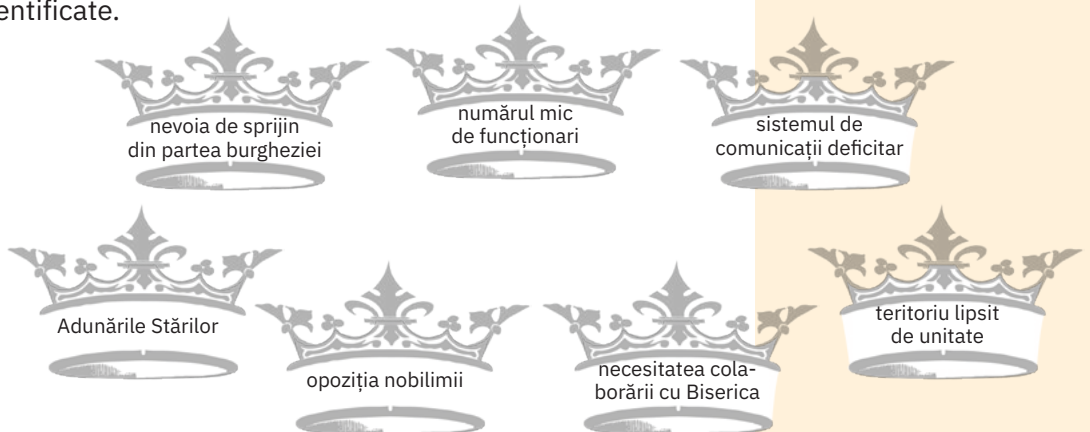
I. Europa în secolul al XVI-lea

- 1 Identifică pe harta Europei cele trei state menționate în lecție, ale căror regimuri politice evoluau spre absolutism.
- 2 Precizează în ce zonă a Europei sunt situate cele trei state identificate. Formulează explicații.

II. Factori de influență ai absolutismului monarhic

- 1 Analizează fiecare factor, explicând cum putea influența acesta puterea monarhului.
- 2 Selectează cei mai importanți trei factori care, în opinia ta, pot limita puterea unui monarh absolut.

CONEXIUNI

Cei trei muschetari, ilustrație de Maurice Leloir, 1894

Absolutismul în literatură

Epoca absolutismului monarhic francez a reprezentat o sursă de inspirație pentru unul dintre cei mai cunoscuți autori de romane istorice de aventuri, Alexandre Dumas (tatăl). În urma unei documentări minuțioase asupra epocii – întreprinsă la arhiva Bibliotecii Naționale din Paris –, Alexandre Dumas a publicat, în anul 1844 (inițial în foileton, apoi în volum), *Cei trei muschetari*, operă care a devenit cartea de aur a multor generații de cititori. Poveste de epocă, romanul îi invită pe cititori la curtea regelui Ludovic al XIII-lea, unde aceștia fac cunoștință cu cardinalul Richelieu – cel dintâi sfetnic al regelui – și cu regina Ana de Austria. Totodată, romanul urmărește aventurile lui d'Artagnan și ale celor trei prieteni ai săi, intrați în seria personajelor literare nemuritoare: Athos, Porthos și Aramis. Tabloul epocii este redat și în alte creații ale lui Alexandre Dumas, precum *După douăzeci de ani* sau *Viconte de Bragelonne*.

III. Caracterul puterii absolute

„Suveranitatea nu este limitată nici în putere, nici în funcție, nici la un timp anumit. [...] Cât despre legile divine și naturale, toți monarhii Pământului se supun acestora și nu stă în puterea lor să le încalce, dacă nu vor să fie vinovați de lezmajestate divină și să poarte război cu Dumnezeu. Monarhul nu poate încălca legile care privesc starea statului și așezarea acestuia, de vreme ce sunt alăturate și unite cu Coroana, cum este legea salică; și, orice ar face, întotdeauna succesorul poate să anuleze ceea ce ar fi fost făcut [...]. Monarhul este într-atât obligat convențiilor pe care le are cu supușii săi, că nu poate fi dezlegat de ele prin puterea sa absolută.”

Jean Bodin, *Șase cărți despre republică*

- 1 Compară ideile despre guvernare ale lui Jean Bodin cu cele ale lui Ludovic al XIV-lea (vezi rubrica *Vocile trecutului*). Identifică diferențele.
- 2 Alcătuieste o listă de argumente în favoarea sau împotriva opiniei lui Jean Bodin.
- 3 Care puteau fi avantajele monarhiei absolute din punctul de vedere al orașenilor (negustori și meșteșugari)? Dar din punctul de vedere al țărănimii? Alcătuieste o listă a posibilelor avantaje și dezavantaje pentru fiecare categorie socială.

IV. Monarhi absoluți ai Europei

a. *Carol Quintul în armură*, pictură de Peter Paul Rubens, 1603-1605

b. *Elisabeta I*, portretul Darnley, cca 1575

c. *Portretul lui Ludovic al XIV-lea*, pictură de Claude Lefebvre, cca 1670

- 1 Precizează țara în care și-a exercitat puterea absolută fiecare dintre cei trei monarhi.
- 2 Enumeră câte un fapt istoric relevant pentru fiecare dintre cele trei personalități.

V. Monarhul ideal

- 1 Alcătuieste o listă de trei trăsături care, în opinia ta, sunt definitorii pentru un monarh ideal.
- 2 A fost, conform listei tale, Filip al II-lea un rege ideal? Argumentează.

Filip al II-lea în armura San Quintín, pictură de Antonio Moro, 1560, Mănăstirea El Escorial, Spania

✓ Rețin

- Începând din secolul al XVI-lea, în state precum: Franța, Anglia și Spania, regimul politic a evoluat spre absolutism.
- Absolutismul se baza pe teoria dreptului divin și pe principiul rațiunii de stat.
- Instituțiile acestui sistem politic erau: regalitatea și consiliul regal, justiția regală și armata permanentă. Adunările Stărilor au avut un rol nesemnificativ.
- Regele conducea și controla administrația, armata, emitea legi și reprezenta autoritatea judecătorească supremă. Dirija politica externă și avea dreptul de a stabili impozite și de a bate monedă.

! Vocile trecutului

„Nu vă lăsați guvernați; fiți stăpânul; să nu aveți niciodată favoriți, nici prim-ministru; ascultați, consultați Consiliul, dar decideți: Dumnezeu, care v-a făcut rege, vă va lumina. Orice putere, orice autoritate rezidă în mâinile regelui și nu poate exista o alta în regat... Tot ceea ce se găsește pe întinderea statelor noastre, de orice natură, ne aparține...”

Acela Care a dat regi oamenilor a vrut să fie respectați ca locuitori ai Săi, rezervându-și numai Lui dreptul de a analiza conduita lor. Voința Sa este ca acela care s-a născut supus să asculte fără discernământ și această lege, așa de directă și de universală: *Oricât de rău va fi un prinț, înfinit mai criminală este revolta supușilor săi.*”

Ludovic al XIV-lea, *Memorii pentru a servi la educația Delfinului*, 1661

GÂNDIRE CRITICĂ

Apreciază valabilitatea principiului *legitimării dreptului divin*, specific absolutismului, pentru monarhiile din zilele noastre. Confruntă părerea ta cu cea a colegului tău de bancă.

Ludovic al XIV-lea primește scuzele Dogelui Francesco Maria Lercari Imperiale la Versailles, pe 15 mai 1685, după bombardarea Genovei, pictură de Claude Guy Halle, 1715, Versailles, Franța

Trusa de instrumente

Cum realizez fișa biografică a unei personalități istorice

Pasul 1

Identific spațiul și timpul istoric în care a trăit personalitatea.

Pasul 2

Precizez: data și locul nașterii/data morții, informații despre istoricul familial (primii ani de viață, copilăria și adolescența).

Pasul 3

Precizez funcția sau demnitatea pe care a avut-o, ori domeniul în care și-a desfășurat activitatea (monarh, scriitor, artist, om politic etc.).

Pasul 4

Analizez realizările sale sau alte fapte istorice relevante.

Pasul 5

Analizez impactul său asupra societății și a epocii în care a trăit. Amintesc numele persoanelor ale căror destine le-a influențat.

- Realizează o fișă biografică a unuia dintre monarhii prezentați în lecție.

Soliman Magnificul (1520-1566)

DATE BIOGRAFICE

Soliman Magnificul, portret atribuit lui Tiziano, cca 1530

Fiu al sultanului Selim I, Soliman a beneficiat de o educație aleasă, el studiind istoria, științele, literatura, teologia și tacticile militare. Mare admirator al lui Alexandru Macedon, a fost animat de dorința de a uni Orientul și Occidentul în granițele unui singur stat. A fost un mare reformator al sistemului juridic otoman și un adevărat mecena.

Sursa I

- 1 Urmărește pe hartă extinderea teritorială a Imperiului Otoman, în timpul lui Soliman.
- 2 Amintește-ți informațiile pe care ți le-ai însușit în clasa a V-a, cu privire la imperiul lui Alexandru Macedon, identifică asemănări și deosebiri între cele două imperii și înscrie-le într-un tabel cu două coloane: ASEMĂNĂRI/ DEOSEBIRI.

Mă documentez

Cuceritorul

Domnia lui Soliman a marcat apogeul extinderii teritoriale a Imperiului Otoman, care, în timpul său, aproape și-a dublat teritoriul. Acțiunile militare ale sultanului s-au desfășurat pe mai multe direcții: Europa Centrală, Asia, Mediterana și Africa de Nord. În 1521, Soliman a cucerit Belgradul, deschizându-și astfel drum spre Europa Centrală. În 1526, la Mohacs, armatele sultanului au zdrobit Ungaria, aceasta fiind apoi împărțită între Imperiul Otoman și Imperiul Habsburgic. În 1529, turcii au încercat, fără succes, să cucerească Viena.

În Asia, Imperiul Otoman a luptat împotriva dușmanului tradițional, Persia, Soliman reușind să cucerească Mesopotamia și o serie de teritorii din Peninsula Arabică. În Mediterana, forțele lui Soliman au cucerit, cu mare dificultate, insula Rhodos de la Cavalerii Ospitalieri și au încercat în zadar să ocupe Malta. Imperiul Otoman și-a consolidat dominația și în Africa de Nord.

Ctitorul

Epoca lui Soliman a fost caracterizată și de realizări culturale deosebite. Sultanul scria în turcă și persană și era poliglot. El însuși poet și bijutier, a patronat dezvoltarea artelor și a meșteșugurilor. S-au pus astfel bazele unui stil artistic otoman, care îmbina elemente arabe, turcești, persane și europene. Istanbulul a fost îmbogățit cu monumente arhitecturale, precum moschei, palate, poduri, care vizau transformarea orașului într-un centru al civilizației islamice.

Legiuitorul

Reformarea sistemului juridic a adus otomanilor un cod de legi păstrat vreme de secole, ceea ce a făcut ca Soliman să fie supranumit *Kanuni (Legiuitorul)*. Aceste schimbări legislative au vizat societatea, educația, sistemul taxelor și impozitelor și legislația privind infracțiunile.

Analizez sursele

I. Imperiul Otoman la moartea lui Soliman

II. Moscheea Suleymaniye din Istanbul

Moscheea lui Soliman Magnificul (în turcă, *Süleymaniye Camii*) a fost proiectată de arhitectul Mimar Sinan și construită în perioada de glorie a Imperiului Otoman, la întoarcerea sultanului din campania victorioasă din Ungaria.

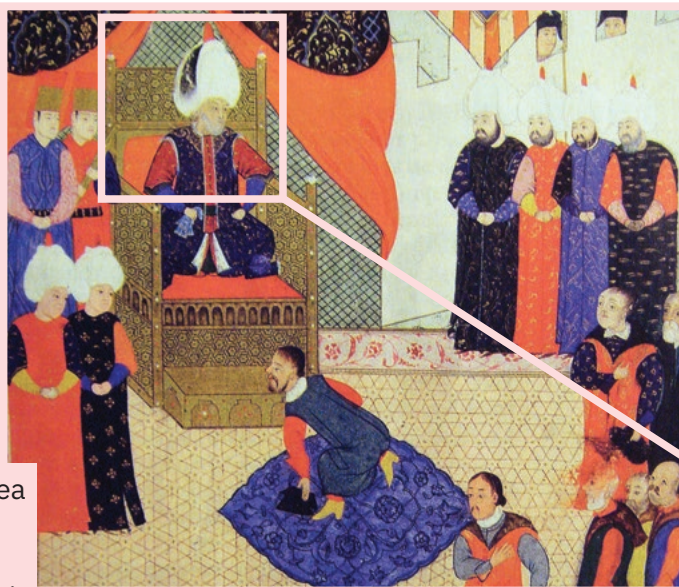
III. Ideologia imperială otomană

„Eu sunt robul lui Allah [și] în stăpânirea acestei lumi sunt sultan
Allah m-a făcut credincios al poporului lui Mahomed; sunt iubitor al milosteniei
Înțelepciunea lui Allah și minunile lui Mahomed sunt călăuzele mele
Sunt acel Süleyman în numele căruia s-au citit hutbe¹ în lăcașuri sfinte
Sunt cel care conduce corăbiile în marea frâncă², africană³ și în India
Sunt șah de Bagdad și Irak, cezar de Rum⁴ și sultan al Egiptului
Tronul și coroana de aur ale craiului unguresc⁵
Sunt obținute din mila și generozitatea mea; el e un rob umil al sultanului
Iar pe voievodul Petru⁶, un rebel cu multe răutăți, l-am izgonit
Potcoava calului meu când a ridicat pulbere, am devenit cuceritor al țării Bugdan⁷
Anul 945. Hasan-bei, noul cadiu de Bender, întărind vadul ajută pe beii de mare
Sunt Süleyman, urmașul lui Osman, care, construind cetatea, am scris cronica.”

Mihail Guboglu, Inscripția sultanului Soliman Magnificul în urma expediției în Moldova (1538/945⁸)

IV. ANALIZĂ DE DETALIU: Însemnele conducătorilor

Pentru sultanii otomani, turbanul a reprezentat echivalentul coroanelor regale din Occident. Era făcut din mătăsuri scumpe și împodobit cu bijuterii din pietre prețioase și panașuri. La curtea otomană, era purtat atât de sultani și de prinții imperiali, cât și de înalții demnitari și de slujitori.

Sultanul Soliman îl primește pe Ioan Sigismund, pretendent la tronul Ungariei, miniatură dintr-o cronică turcească, sec. XVI

Sursa II

- Documentează-te asupra semnificației celor 4 minarete și a celor 10 balcoane care împodobesc minaretele, folosind surse online sau offline recomandate de profesorul tău.

Sursa III

- 1 Selectează din text fragmentul care ilustrează principiul legitimității divine a sultanului.
- 2 Identifică referirile la campaniile lui Soliman.

¹ predicile de vineri, din moschei;

² Mediterana de Nord, Adriatica;

³ Mediterana de Sud;

⁴ Bizanț;

⁵ Ioan Zăpolya, vasal din 1529;

⁶ Petru Rareș;

⁷ Moldova;

⁸ anul conform calendarului musulman.

Sursa IV

- Analizează scena de primire a lui Sigismund de către Soliman și compar-o cu scene asemănătoare din Europa Occidentală. Identifică o asemănare și o deosebire.

Sintetizez

Realizează o prezentare a Imperiului Otoman în timpul domniei lui Soliman Magnificul, folosind, la alegere, diverse mijloace de prezentare (referat, afiș, prezentare în PowerPoint etc.).

DATE BIOGRAFICE

Portretul lui Ludovic al XIV-lea al Franței, pictură cu autor anonim, cca 1670

Fiu al regelui Ludovic al XIII-lea și al Anei de Austria, Ludovic al XIV-lea s-a născut la Saint-Germain-en-Laye, în 1638. A urcat pe tron la vârsta de 5 ani, iar prima parte a domniei sale a fost marcată de lipsuri și de revolte. În 1661, la moartea prim-ministrului Mazarin, pe când tânărul rege avea 22 de ani, acesta decide să preia frâiele guvernării. A fost propriul său prim-ministru și a guvernat cu ajutorul a doar câțiva miniștri aleși, fără a convoca vreodată Adunarea Stărilor Generale.

Sursa I

- Descrie sala, oral sau în scris, identificând elementele de decor.

Ludovic al XIV-lea (1643-1715) și palatul de la Versailles

Mă documentez

Palatul de la Versailles

Ca parte a politicii sale de reorganizare a guvernului și administrației, dar și pentru că detesta Parisul, Ludovic a hotărât construirea unui nou palat la Versailles, care a fost dat în folosință în 1682. Splendoarea construcției, a mobilierului, a obiectelor prețioase și a grădinilor trebuia să ilustreze bogăția și gloria lui Ludovic, numit „Regele Soare”. Aici s-a mutat curtea și administrația regatului, iar nobilii care doreau să obțină favoruri din partea regelui au fost atrași să se instaleze aici.

Spectacolul curții de la Versailles

La Versailles a fost pus la punct un ceremonial foarte elaborat, în care momentele importante ale vieții regelui se petreceau în public. În funcție de rangul lor, nobilii puteau să asiste la deșteptarea, masa sau culcarea regelui, care erau și ocazii de a-i vorbi și de a-i cere favoruri. Totul se petrecea în acordurile simfoniilor compuse special pentru aceste momente, iar reprezentațiile de teatru, balet sau muzică de cameră, ca principale forme de divertisment, au contribuit la transformarea curții regale într-unul dintre cele mai importante centre culturale ale Europei din acea perioadă. Spectacolele făceau parte din viața de curte nu doar ca distracții, ci și pentru că acestea le ofereau nobililor ocazia de a-și demonstra buna creștere, grația și calitățile de curteni. În consecință, a apărut așa-numita „nobilime de curte”, care depindea total de veniturile pe care le oferea regele. Gloria, pe care regele o iubea cu atâta ardoare, a fost obținută nu numai prin strălucirea curții regale, ci și pe seama războaielor, care au făcut din Franța prima putere europeană a vremii.

Analizez sursele

I. Sala Oglinzilor

Având o lungime de 73 de metri, o lățime de aproximativ 11 metri și o înălțime de peste 12 metri, sala și-a dobândit renumele de la cele 357 de oglinzi dispuse în 17 arcade. A fost locul în care au avut loc importante evenimente istorice, precum proclamarea Imperiului German după înfrângerea Franței în războiul franco-prusac din 1870-1871 și semnarea tratatului de pace de la sfârșitul Primului Război Mondial.

II. ANALIZĂ DE DETALIU: Portretul lui Ludovic al XIV-lea

Caracterizat de către Napoleon drept „singurul rege al Franței care merită titlul de monarh”, Ludovic este cel mai important personaj istoric al uneia dintre cele mai bogate epoci artistice din istoria Franței.

DETALIU: floarea de crin. Crinul a fost prezentat simbolic sub formă a trei petale în Imperiul Bizantin, apoi în regatele francilor și lombarzilor. A fost folosit de regii carolingeni, apoi de succesorii lor. În timpul domniei lui Ludovic al VII-lea, a apărut expresia „fleur de lys”, iar florile de crin aurii pe fond albastru au devenit stema Franței și emblema specifică a regilor Franței.

III. Rolul politic al palatului de la Versailles și controlul asupra nobilimii

„Serbările frecvente, plimbările la Versailles, călătoriile au fost mijloace folosite de rege pentru a-i distinge și a-i rușina pe cei care trebuiau întotdeauna să fi acolo și pentru a-i ține pe toți fervenți și dornici să-i placă... Se uita la dreapta și la stânga când se deștepta, când se culca, atunci când mânca, trecând prin apartamentele sale, prin grădinile de la Versailles unde doar curtenii aveau libertatea de a-l urma.

Vedea și remarcă pe toată lumea, nimeni nu-i scăpa. Băga foarte bine de seamă absențele. Pentru unii era o lipsă de merit să nu-și facă la Curte sejurul obișnuit, pentru alții să vină rar, și era o dizgrație sigură pentru cei care nu veneau niciodată.”

Saint-Simon, *Memorii*

IV. Nobilimea de curte și regalitatea

„Nu știi dacă faptul de a fi atras mari seniori la curte este cu adevărat un mare bine pentru rege și pentru regat. Veniturile pământurilor, care trebuiau să circule în provincii, se pierd în hăul capitalei; înmulțirea curtenilor înmulțește astfel și intrigile, pune în dificultate și obosește miniștrii și înmulțește, pe seama cheltuielilor vistieriei regale și, prin consecință, ale poporului, scutirile de tot felul, rangurile, distincțiile și milosteniile.”

Cardinalul de Bernis, *Memorii*

Sintetizez

În zilele noastre, palatul de la Versailles este, la fel ca Luvru, un muzeu. Accesează, pe site-ul oficial (<https://en.chateauversailles.fr/discover>), videoul în care este prezentată istoria palatului. Consemnează-ți, într-un jurnal, impresiile în urma vizionării.

Sursa II

- 1 Descrie tabloul, evidențiind maniera în care este redată măreția regelui.
- 2 Identifică însemnele puterii regale.

Ludovic al XIV-lea, portret de Hyacinthe Rigaud, 1701, Muzeul Luvru

Sursa III

- 1 Menționează, pe baza textului, trei activități care aveau loc la curtea regală franceză.
- 2 Explică modul în care monarhul se asigura de fidelitatea nobililor din regat.

Sursa IV

- 1 Enumeră două consecințe negative ale concentrării nobilimii la curtea regală a Franței.
- 2 Care crezi că puteau fi cheltuielile unui nobil chemat la curtea lui Ludovic al XIV-lea? Dar sursele de venit? Alcătuieste câte o listă pentru fiecare.

Petru cel Mare (1682-1725)

DATE BIOGRAFICE

Petru cel Mare, portret de Paul Delaroche, 1838

Petru cel Mare a ajuns la putere într-o Rusie în care tradițiile europene de tip bizantin (creștinismul ortodox) se îmbinau cu cele asiatice (preluate în perioada medievală, în timpul dominației mongole). Călătoriile în vestul Europei l-au inspirat pe tânărul țar Petru cel Mare să modernizeze Rusia după model occidental, transformând-o astfel într-o mare putere.

Sursa I

- Pe baza hărții, menționează trei dintre orașele europene vizitate de Petru cel Mare în călătoria sa.

Mă documentez

Rusia înainte de Petru cel Mare

Rusia își mărise foarte mult teritoriul în ultimele două secole, ajungând la țărmul Pacificului, dar nu avea ieșire la mările mai calde care să-i permită să intre în contact cu Europa Occidentală (Marea Baltică era un „lac suedez”, iar Marea Neagră un „lac turcesc”). Rusia era foarte slab populată, bogățiile ei nu puteau fi puse în valoare de o țărănime legată de glie, puțin educată și legată de tradițiile religioase medievale, condusă de boieri care, adesea, refuzau inovațiile sau schimbul cultural cu Occidentul. Comerțul era puțin dezvoltat, circulația banilor era slabă, iar tehnologia era rudimentară. Totodată, starea precară a căilor de comunicații constituia o altă problemă importantă.

Petru cel Mare și reformele sale

Sprijinindu-se pe funcționari și consilieri aduși din Occident, reformele lui Petru cel Mare au vizat dezvoltarea economică și tehnologică a țării, sporirea eficienței aparatului administrativ, centralizarea puterii în mâinile monarhului, după modelul absolutismului din Europa de Vest. În acest scop, a reorganizat teritoriul, prin crearea unor *gubernii* (provincii), după modelul occidental, a înlocuit Sfatul boieresc (Duma) cu un Senat, ai cărui membri erau numiți, și a făcut schimbări importante în structura nobilimii ruse, boierii devenind nobili funcționari ai statului. A luat măsuri de reorganizare a Bisericii. Un semn al modernizării societății ruse a fost preluarea vestimentației occidentale, iar ca expresie a acestei dorințe de înnoire culturală, Petru i-a obligat pe boieri să își tundă bărbile. Pe de altă parte, Petru le-a oferit nobililor posibilitatea de a exercita un control mai strict asupra țăranilor dependenți.

Petru cel Mare și politica externă

În politica externă, a purtat un război îndelungat cu Suedia (Războiul Nordic), în urma căruia a obținut ieșirea Rusiei la Marea Baltică. Pe o porțiune a teritoriului cucerit, a întemeiat orașul Sankt Petersburg, „fereastra Rusiei spre Europa”. În conflictele cu Imperiul Otoman, a urmărit ieșirea la Marea Neagră, însă fără succes, obținând, în schimb, pentru scurt timp, accesul la Marea Azov.

Analizez sursele

I. Expansiunea Rusiei sub Petru cel Mare

II. Orașul Sankt Petersburg

Țarul Petru cel Mare a fondat orașul pe 27 mai 1703, după ce a recucerit Ingria de la Suedia, în zona mlăștinoasă pe care o traversa râul Neva. A botezat orașul cu numele sfântului său protector, Sfântul Petru. Inițial, orașul s-a numit „Sankt-Piterburkh” (de la numele apostolului Petru în limba olandeză). Petru a interzis construirea clădirilor din piatră pe întreaga întindere a imperiului, cu excepția noii capitale, obligându-i în felul acesta pe toți meșterii pietrari să vină să lucreze în Sankt Petersburg.

Sursa II

- Explicați de ce Petru cel Mare și-a dorit un nou oraș și un nou centru administrativ și politic al statului rus.

Petru cel Mare și planurile orașului Sankt Petersburg, pictură de Alexei Venețianov, sec. XIX

III. Nobilimea de curte și regalitatea

„Țarul nu mai semăna a rus. Purta haină străină de postav subțire, borbotă muie-rească la gât și o perucă mică și mătăsoasă... ședea ca un străin, îndoind sub scaun unul din picioarele încălțate cu colțuni de lână. Îmbrăcați cu blăni lungi, cu bărbile întinse înaintea, cu privire înălțată spre cer, boierii se apropiau și se închinau potrivit rânduielii, prăvălindu-se cu frunțile de podea sau plecându-se adânc. Abia atunci vedeau la picioarele lui Petru pe Tamas și pe Seka, cei doi pitici, care țineau în mână niște foarfeci de tuns oile. După ce primea închinăciunea, Petru îi ridica pe unii sărutându-i, pe alții bătându-i vesel pe umeri.

– Vai, ce barbă ți-ai lăsat! Fă bine și împrumută-mi-o și mie... Străvechea lor po-doabă cădea la picioarele țarului.”

Voltaire, Istoria Imperiului Rus sub Petru cel Mare

IV. ANALIZĂ DE DETALIU: Petru cel Mare la Londra

Acest portret i-a fost dăruit țarului Rusiei de regele Angliei, William al III-lea, în urma călătoriei sale la Londra, în decursul căreia Petru cel Mare s-a arătat foarte interesat de tehnologia de construcție a navelor englezești, considerând-o cea mai avansată din Europa.

Portret de Godfrey Kneller (1698)

DETALIU: corăbiile din fereastră. Petru cel Mare și-a aprofundat abilitățile de constructor de corăbii în portul regal Deptford. Revenit în Rusia, a creat industria de construcții navale și a construit de la zero prima flotă militară a Rusiei – 40 de corăbii și sute de ambarcațiuni mai mici.

Sursa III

- 1 Identifică în text două informații care demonstrează adoptarea modei europene la curtea țarului Petru I.
- 2 Comentează semnificația tăierii bărbii boierilor ruși.

Sursa IV

- 1 Descrie portretul lui Petru cel Mare. Ce crezi că semnifică faptul că Petru cel Mare este înfățișat asemenea monarhilor occidentali?
- 2 Prin ce detalii biografice se poate explica interesul lui Petru pentru domeniul ilustrat în detaliu?

Sintetizez

Folosind surse recomandate de profesorul tău adună, într-o mapă tematică, informații despre călătoria lui Petru cel Mare în Occident. Caută imagini cu orașele pe care le-a vizitat și cu personalitățile cu care s-a întâlnit. Alcătuește o listă a lucrurilor pe care le-a învățat în timpul vizitei și pe care a reușit să le aplice în Rusia.

Patrimoniu. Castelele de pe Loara

Castelul Chambord, construit de regele Francisc I (1515-1547)

Harta Franței și regiunile Centre și Pays de la Loire, pe care le străbate cursul inferior al Loarei

Castelele de pe valea fluviului Loire (Loara) sunt parte a patrimoniului mondial UNESCO, deci parte a moștenirii culturale universale. Regiunea adăpostește câteva zeci de castele și conace, dar cele mai importante sunt cele care au aparținut regilor Franței și marii nobilimi. Regiunea Loarei oferea și avantajul unei clime temperate și al unei economii dezvoltate. Loara și Sena erau axe comerciale, iar Parisul se afla destul de aproape. Resursele aflate la dispoziția monarhilor le-au permis să construiască o serie de castele care, de-a lungul timpului, au fost extinse și adaptate noilor concepții despre luxul care trebuia să caracterizeze curtea regală.

Cel mai cunoscut castel este Chambord, ridicat de regele Francisc I și reprezentativ pentru arhitectura renaștantă. Castelul este celebru și pentru faptul că în apropiere, la castelul Clos Lucé, a locuit, în ultimii săi ani de viață, Leonardo da Vinci. Unul dintre elementele cele mai cunoscute ale castelului Chambord este scara în dublă spirală,

proiectată chiar de către Leonardo da Vinci și asemănătoare celei din castelul de la Blois.

Alte castele sunt cunoscute pentru faptul că au servit drept cadru al unor evenimente dramatice din istoria Franței. Castelul de la Blois a fost scena unor lupte între nobilii catolici și cei protestanți, castelul Chenonceau este numit și „castelul doamnelor”, datorită prezenței personajelor istorice feminine, de rang nobiliar și regal, care și-au pus amprenta asupra lui, iar la Chinon a fost închis Jacques de Molay, ultimul mare maestru al cavalerilor templieri.

Castelul Chenonceau, cu o parte a grădinilor amenajate în perioadele clasică și barocă

Afiș pe o temă istorică

Realizează, cu ajutorul mijloacelor digitale, un afiș sau un poster despre palatul de la Versailles, care să illustreze gloria Regelui Soare. Folosește informațiile cuprinse în studiul de caz *Ludovic al XIV-lea și palatul de la Versailles*.

Atelier multimedia. Realizarea unui afiș pe o temă istorică

- Stabilește tema – un castel de pe valea Loarei, care ți se pare interesant.
- Caută un titlu potrivit, care să capteze atenția.
- **Caută**, pe diverse site-uri recomandate de profesorul tău, imagini ale castelului pe care ai ales să îl prezinți în poster, precum și informații despre acesta. Folosește cuvinte-cheie care fac referire la castel.
- **Salvează** într-un folder informațiile și imaginile pe care le-ai găsit.
- **Analizează** informațiile și imaginile. Organizează materialele astfel încât să corespundă temei și titlului ales.
- **Chenonceau – „castelul doamnelor” sau „castelul femeilor”**
Sugestii de informații:
  - În anul 1513, **Katherine Briçonnet** și soțul ei au început construcția castelului, în stil renescentist.
  - **Diane de Poitiers** și **Caterina de Medici** au înfrumusețat castelul, adăugându-i grădini de o neasemuită frumusețe.
  - În secolul al XVIII-lea, Chenonceau a devenit un centru al Iluminismului, iar în timpul Revoluției Franceze, **Louise Dupin I-a salvat de la distrugere.**
  - În anul 1864, **Madame Pelouze** a cumpărat castelul. Ulterior, a finanțat lucrările de restaurare a acestuia.
  - În timpul Primului Război Mondial, **Simone Menier** a transformat Chenonceau în spital militar.

Castelul Chenonceau văzut de sus, cu grădinile

Vedere de ansamblu

Grădinile

Vedere din interior (camera Dianei de Poitiers)

- **Realizarea afișului**
  - Poți realiza singur o schiță a afișului sau poți folosi șabloane propuse de anumite aplicații.
  - În realizarea afișului, ține cont de regulile de redactare a unui afiș, precum și de regulile de utilizare a editoarelor grafice, învățate la Informatică și la TIC.

Criterii de evaluare a posterului

elemente de conținut

diversitatea aspectelor abordate

aspectul (așezarea în pagină, calitatea imaginilor, organizarea internă)

originalitate și creativitate

Exemple de castele:
Chambord, Chenonceau, Blois, Chinon, Amboise etc.

Exemplu de titlu:
Chenonceau – castelul doamnelor

Cuvinte-cheie:
Chenonceau, castele, Loara, castelul doamnelor, castelul femeilor etc.

Site-uri și materiale pe care le poți consulta:

<https://www.chenonceau.com/>

<https://www.isic.ro/int/castelul-chenonceau/>

<https://www.chenonceau.com/wp-content/uploads/2018/03/guide-2018-ROU.pdf>

Exemple de aplicații gratuite: PowerPoint, Canvas etc.

Schemă conceptuală recapitulativă

CONSOLIDARE

- 1 Care este, în opinia ta, cea mai importantă realizare culturală a Renașterii?
Argumentează în scris.
- 2 Enumeră:
  - trei cauze ale Reformei;
  - trei descoperiri științifice făcute în timpul Renașterii;
  - câte trei opere artistice reprezentative pentru Renaștere și pentru stilul baroc;
  - trei asemănări între monarhii absolutiști studiați.
- 3 Dacă ai fi jurnalist la curtea unui suveran absolutist, cum ai descrie, pentru cititorii tăi, o serbare regală? Alcătuieste un text de cel puțin o jumătate de pagină.

Ludovic al XIV-lea costumat în Apollo, interpret în *Le Ballet Royal de la Nuit*

Renașterea – secolele XIV-XVI

- Mari transformări și progrese în toate domeniile, dar mai ales în plan cultural
- S-a răspândit din Italia în Franța, Anglia, Spania, Țările de Jos, Europa Centrală, Țările Române.
- Cauze:
  - dezvoltarea economică a orașelor italiene
  - mecenatul
  - redescoperirea valorilor Antichității greco-romane

Umanismul

- Omul este situat în centrul tuturor preocupărilor.
- Răspândire favorizată de: tipar, limbile naționale, biblioteci, dezvoltarea învățământului.
- Reprezentanți ai umanismului: Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio, William Shakespeare, François Rabelais, Miguel de Cervantes (literatură), Nicolaus Copernic, Erasmus din Rotterdam, Niccolò Machiavelli (științe), Nicolaus Olahus, Johannes Honterus, Dimitrie Cantemir (Țările Române).
- Cei mai importanți artiști: Leonardo da Vinci (savant și artist deopotrivă), Michelangelo Buonarroti.
- Savanți precum Giordano Bruno și Galileo Galilei au schimbat percepția oamenilor asupra Universului.

Reforma religioasă

- inițiată în cadrul Bisericii Catolice
- s-a răspândit în multe regiuni ale Europei
- reprezentanți: Martin Luther (inițiator), Jean Calvin
- noile culte creștine s-au numit „protestante” sau reformate
- Contrareforma – acțiunea de oprire a extinderii Reformei

Barocul

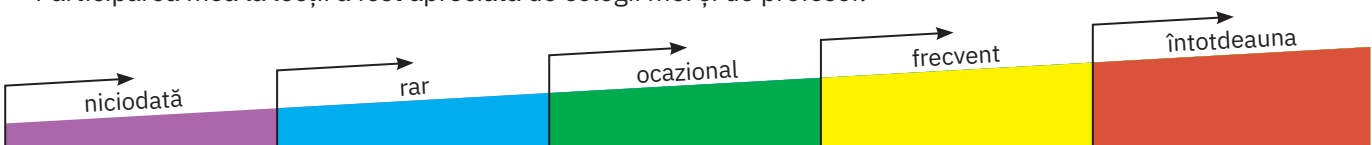
- arta specifică epocii Contrareformei – barocul (stil artistic, arhitectural și muzical), răspândit în Europa și în zonele influențate de cultura europeană, în sec. XVII–XVIII
- caracterizat prin opulență, detalii bogat ornamentate și complexitate structurală

Absolutismul

- creșterea puterii monarhului, principiul legitimării divine și cel al rațiunii de stat
- principalele instituții ale monarhiei absolute: consiliul regelui, înalții funcționari, reprezentanții regelui în teritoriu, armata permanentă și judecătorii
- reprezentanți:
  - Ludovic al XIII-lea, Ludovic al XIV-lea (Franța)
  - Carol V, Filip al II-lea (Spania)
  - Henric al VII-lea Tudor, Henric al VIII-lea, Elisabeta I (Anglia)
  - Petru cel Mare (Rusia)
  - Soliman Magnificul (Imperiul Otoman)

Fișă de observare sistematică

- ▶ Am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exersez competențele.
- ▶ Participarea mea la lecții a fost apreciată de colegii mei și de profesor.

Evaluare

I Selectează enunțurile corecte dintre propozițiile de mai jos, care fac referire la posibile asemănări între arta renascentistă și cea barocă.

- Ambele curente artistice abordează teme religioase.
- Ambele curente artistice s-au manifestat în secolul al XV-lea.
- Reprezentanții ambelor curente artistice s-au axat pe redarea sentimentelor și a emoțiilor.
- Reprezentanții ambelor curente artistice s-au axat cel mai mult pe redarea peisajelor naturale.

II Privește cu atenție creațiile artistice specifice Renașterii, ilustrate mai jos. Marchează cu **A** (adevărat) sau **F** (fals) informațiile despre titlul și autorul fiecăreia.

- Michelangelo Buonarroti, *La seceriș*
- Bazilica Sfântul Petru din Roma
- Leonardo da Vinci, *David*
- Rafael Sanzio, *Gioconda*
- Michelangelo Buonarroti, *Pietà*

III Realizează o friză cronologică a secolului al XVI-lea, în care să notezi cinci fapte istorice, importante pentru artă și cultură.

IV Alcătuieste enunțuri corecte din punct de vedere istoric cu termenii: *Contrareformă*, *monarhie absolutistă*.

V Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor:

„M-am convins, în sfârșit, că Soarele este o stea fixă, înconjurată de planete care se învârtesc în jurul lui, care este centrul și făclia lor. Prima și cea mai înaltă dintre toate este sfera stelelor fixe, care conține totul, inclusiv pe ea însăși; urmează prima dintre planete, Saturn, care-și termină rotația în 30 de ani. După ea, Jupiter, care realizează mișcarea de revoluție în 12 ani, apoi Marte, în 2 ani. Locul patru în serie este ocupat de revoluția anuală a orbitei în care este inclusă Terra, cu orbita Lunii. În al cincilea rând, Venus, care se învârte în 5 luni. În sfârșit, locul șase este ocupat de Mercur, care se învârte timp de 80 de zile. Iar în mijlocul tuturor domnește Soarele.

Nicolaus Copernic, *Despre revoluția corpurilor cerești*

- Numește teoria la care face referire textul.
- Menționează o altă teorie cu privire la Soare și la planetele cunoscute în epocă.
- Numește un alt adept al teoriei prezentate de autor.
- Prezintă alte două realizări ale științei în perioada Renașterii.

AUTOEVALUARE

I	10 p x 2 = 20 p
II	5 p x 4 = 20 p
III	4 p x 5 = 20 p
IV	5 p x 2 = 10 p
V	4 p + 4 p + 4 p + 8 p = 20 p
Din oficiu:	10 p
Total:	100 p

INDICAȚII PENTRU REZOLVAREA EXERCIȚIULUI II:

- Pasul 1:** Citește cu atenție cerința.
- Pasul 2:** Privește și analizează fiecare imagine.
- Pasul 3:** Corelează fiecare imagine cu informația referitoare la autor și opera de artă și stabilește caracterul adevărat sau fals al fiecărei corespondențe.
- Pasul 4:** Notează în caiet litera corespunzătoare variantei corecte de răspuns: A pentru *Adevărat* și F pentru *Fals*.
- Model de răspuns:** 1-F (fals).

INVITAȚIE ÎN...

- lumea cărților:**
  - Neil Grant, *Istoria lumii pentru copii*
  - Alexandre Dumas, *Regele Soare. Ludovic al XIV-lea*
- lumea virtuală:**
  - <https://leonardointeractive-museum.com/en/interactive-museum/>

U3

Spre o nouă epocă

Lecția 1	60	Revoluția Glorioasă
Lecția 2	64	Iluminismul – rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața publică
Studiu de caz	68	Montesquieu, J.J. Rousseau, Voltaire
Lecția 3	70	Viața cotidiană. Opinia publică în secolul al XVIII-lea
Lecția 4	74	Constituirea SUA. <i>Declarația de Independență</i> . Constituția
Lecția 5	78	Revoluția Franceză. De la supus la cetățean
Studiu de caz	82	<i>Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului</i>
Lecția 6	84	Napoleon I și răspândirea ideilor Revoluției Franceze în Europa
Lecția 7	88	Revoluția industrială. Impactul asupra vieții oamenilor
Patrimoniu	92	Moșteniri ale revoluției industriale
Atelier multimedia	93	Realizarea unei hărți conceptuale
Recapitulare	94	
Evaluare	95	

Statuia Libertății, New York, SUA

Monumentul, amplasat în portul Liberty Island, este un cadou făcut Statelor Unite ale Americii de către Franța, în 1886, cu ocazia aniversării a 110 de ani de la câștigarea independenței SUA. Înelișul de cupru al statuii a fost realizat de sculptorul francez Frédéric Auguste Bartholdi, iar scheletul metalic de către inginerul Gustave Eiffel. Numele original al monumentului este *Libertatea luminând lumea*.

1

Anglia

REPERE CRONOLOGICE

1640

Regele Carol I convoacă Parlamentul

1642

începutul Războiului Civil

1649

proclamarea Republicii

1653-1660

Protectoratul

1688

Revoluția Glorioasă

1689

Declarația drepturilor

TERMENI-CHEIE

- Actele de navigație
- burghezia
- Declarația drepturilor
- monarhie constituțională
- război civil
- vot cenșitar

2

Portretul lui Oliver Cromwell, pictură de Robert Walker, cca 1649

Revoluția Glorioasă

Mă informez

În prima jumătate a secolului al XVII-lea, Anglia (ilustrația 1) era, după Olanda, cea mai dezvoltată țară a Europei. Dezvoltarea economică a condus la creșterea influenței *burgheziei* și a micii nobilimi, care dețineau manufacturi, bănci, companii comerciale, ferme organizate pe baze moderne.

I. Premise

Pentru a-și putea promova interesele, burghezia și mica nobilime doreau respectarea dreptului lor de a participa la deciziile cu privire la impozite. Bazându-se pe sprijinul mării nobilimi, regele Carol I Stuart (1625-1649) avea ambiția de a fi un monarh absolutist, iar începând din anul 1629 a guvernat fără a mai convoca Parlamentul. O serie de privilegii, specifice societății de tip feudal, constituiau frâne în calea dezvoltării sociale și economice a Angliei. Conflictul dintre rege și Parlament a îmbrăcat și aspecte religioase. Regele îi susținea pe prelații anglicani care erau adepții unor practici de cult mai apropiate de cele catolice, în vreme ce numeroși reprezentanți ai burgheziei erau adepți ai puritanismului, ai practicilor religioase de influență calvină.

II. Lupta parlamentară și Războiul Civil

Domnia lui Carol I a fost marcată de un conflict instituțional dintre rege și Parlament. În 1640, Carol I a convocat Parlamentul în încercarea de a impune votarea unor noi impozite destinate finanțării războiului contra scoțienilor care se răzvrătiseră împotriva lui, însă a fost refuzat. Înfurcarea dintre rege și Parlament a devenit evidentă la sfârșitul anului 1641, când suveranul a primit *Mustrea cea Mare*, o condamnare a politicii sale absolutiste. În 1642, tensiunile au declanșat **Războiul Civil** (aplicația I), regele încercând să înfrângă opoziția Parlamentului prin forță. La început, tabăra regalistă a deținut superioritatea. Totuși, bazându-se pe o nouă armată (*Armata Nouului Model*), organizată de Oliver Cromwell (ilustrația 2), tabăra parlamentară a schimbat soarta războiului, câștigând bătăliile de la Marston Moor (aplicația III), Naseby și Preston și obținând victoria finală (aplicația II). Regele înfrânt a fost decapitat, iar Parlamentul a proclamat Republica, sub conducerea lui Cromwell.

III. Republica și Protectoratul

Cromwell a rămas comandant suprem al armatei și președinte al Consiliului de Stat, a fost însărcinat să-i înfrângă pe regaliștii din Scoția și Irlanda și a învins Olanda într-un război naval. Sub noul regim, s-au votat mai multe *Acte de navigație*, legi care au dus la creșterea puterii maritime și comerciale a Angliei. Agravarea tensiunilor generate de inegalitățile de avere, precum și a conflictului dintre armată și Parlament l-au determinat pe Cromwell să instituie un regim mai autoritar, cu numele de „Protectorat”. Moartea lui Cromwell a pus capăt Protectoratului, în anul 1660 având loc Restaurația (revenirea pe tron a regilor din dinastia Stuart).

IV. Revoluția Glorioasă

Reveniți pe tron, Stuartii, Carol al II-lea (1660-1685) și Iacob al II-lea (1685-1688) au încercat să reinstaureze o guvernare absolutistă, fapt ce a creat pericolul izbucnirii unui nou război civil. În aceste condiții, englezii s-au răscolit împotriva regelui, Iacob al II-lea a fugit din Londra, iar Parlamentul i-a oferit tronul lui Wilhelm de Orania, din familia domnitoare a Țărilor de Jos (Olanda), încoronat sub numele de William al III-lea. Acesta a acceptat să respecte *Declarația drepturilor* (1689), un act care statornicea supremația puterii legislative a Parlamentului asupra puterii executive regale și garanta respectarea libertăților. Monarhul nu putea să suspende sau să promulge legi (să aprobe aplicarea lor), să stabilească dări și să mobilizeze trupe fără acordul Parlamentului. Parlamentul urma să fie convocat în mod regulat, iar ședințele acestuia urmau să fi libere de orice intervenție regală (aplicația IV). Această schimbare a regimului politic a fost denumită „Revoluția Glorioasă” și a transformat Anglia în prima **monarhie constituțională** bazată pe principiul separării puterilor în stat (aplicația V) și pe **vot cenșitar**.

Aplic

I. Războiul Civil din Anglia

A. „Deși trebuie să mărturisim că siguranța publică și libertatea cântăreau greu pentru mulți, în special pentru marea și mica nobilime, care se alăturaseră Parlamentului, divergențele pe teme religioase au fost acelea care au completat rândurile armatei parlamentare, care au dat curaj și hotărâre soldaților.”

Baxter, participant la Războiul Civil

B. „Corespondența capturată a regelui, publicată de Parlament sub titlul de *Scrinul deschis al regelui*, a dezvăluit lumii disprețul acestuia față de negocierile de pace și încercările sale de a obține ajutor indiferent de unde, inclusiv din partea irlandezilor catolici sau a Papei; un regalist de frunte, Sir Trevor Williams, a trecut rapid în tabăra cealaltă. Între timp, Cromwell și restul se convinseseră că mâna lui Dumnezeu stă deasupra lor.”

Hirst Derek (1645), martor ocular al Războiului Civil

C. „Atunci când un om căruia i s-au încredințat puteri limitate pentru a governa după lege și [...] jurămintele de legământ, este obligat să păstreze și să apere drepturile și libertățile poporului în numele căruia și de către care a fost împuternicit, iar el batjocorește această încredere și încalcă granițele puterii acordate [...] și, de asemenea, se ridică la un nivel de putere care nu i-a fost nicidecum încredințat, răpind tocmai temelii drepturilor și libertăților, ca și ale împăcării și bune înțelegeri [...], aducând forță asupra poporului său iubitor și încercând să mențină această putere tiranică și absolută.”

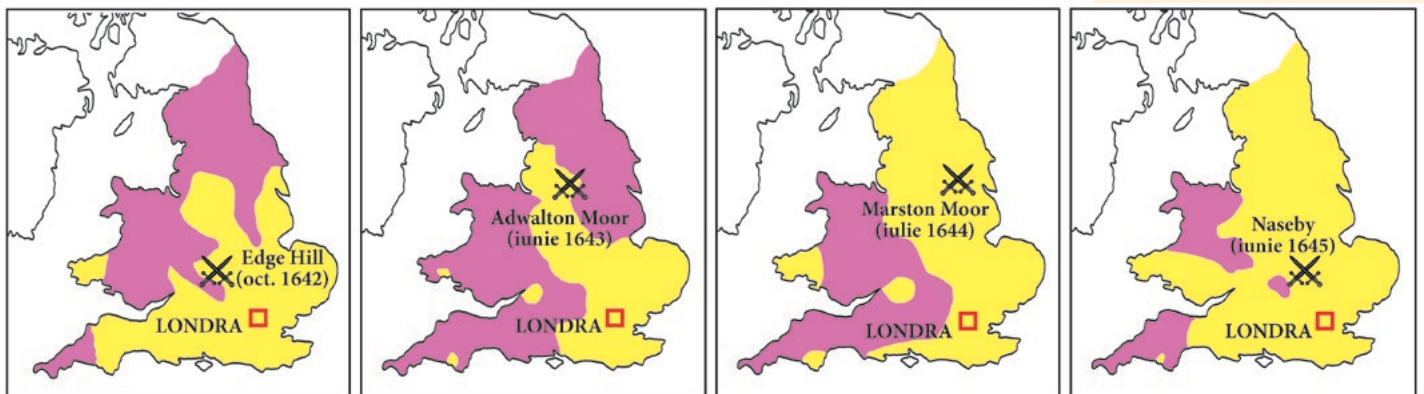
Document al Parlamentului Englez, 20 noiembrie 1648

- 1 Identifică divergențele religioase la care se referă textul A.
- 2 Menționează, pe baza textelor B și C, care sunt acuzațiile aduse regelui.
- 3 Compară acuzațiile aduse lui Carol I de către Parlament cu prevederile *Declarației drepturilor* (vezi rubrica Document, pag. 63).

Portretul regelui Carol I în ținută oficială, pictură de Anthony van Dyck, 1636

II. Evoluția conflictului militar

Teritorii controlate de forțele armate ale regelui

Teritorii controlate de forțele armate ale Parlamentului

- 1 Urmărește pe hartă evoluția zonelor controlate de fiecare dintre cele două tabere care s-au confruntat în Războiul Civil. Explică această evoluție.
- 2 Cu ajutorul legendei, identifică bătăliile ale Războiului Civil menționate în lecție.

CONEXIUNI

Unul dintre cele trei portrete *Armada* ale Elisabetei I a Angliei. Portretele *Armada* sunt tablouri alegorice care o înfățișează pe regină înconjurată de simboluri ale maiestății regale, pe un fundal reprezentând înfrângerea Armadei Spaniole, în 1588

Anglia, stăpâna mărilor

Revoluția din Anglia a creat premisele transformării acestei țări într-o mare putere maritimă. Această evoluție a început în timpul reginei Elisabeta I (1558-1603), care a dezvoltat flota Angliei. Interesul pentru coloniile din America, apoi pentru comerțul cu sclavi africani, dar și pentru comerțul și punctele de aprovizionare din India, au făcut ca flota britanică (care includea atât flota regală, cât și flotele particularilor, mai ales cele ale companiilor comerciale) să fie cea mai modernă și cel mai bine dotată. Poziția dominantă a Angliei a cauzat tensiuni între guvernul de la Londra și coloniile din America de Nord – tensiuni ce au provocat separarea acestor colonii de metropolă, în urma Războiului de Independență.

III. Bătălia de la Marston Moor

Bătălia de la Marston Moor, tablou de John Barker

- 1 Descrie tabloul folosind trusa de instrumente de la pagina 13.
- 2 Redactează un text în care să prezinți lupta din perspectiva taberei parlamentare sau din perspectiva taberei regaliste, la alegere.

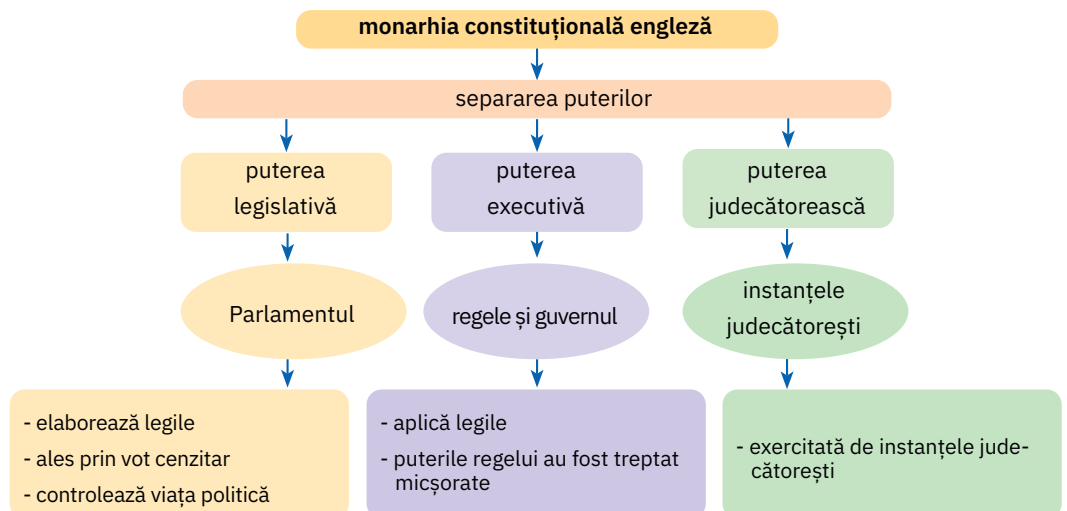
IV. Montesquieu despre regimul politic din Anglia

„Anglia este, în prezent, cea mai liberă țară din câte sunt în lume. O numesc liberă pentru că prințul [regele] nu are puterea de a face nici o nedreptate nimăni, din simpla rațiune că puterea sa este controlată printr-un act sau Camera inferioară devine stăpână, atunci când puterea acesteia va fi nelimitată pentru că ea va avea în același timp și puterea executivă. În prezent, puterea nelimitată este în Parlament și rege, iar puterea executivă în rege, a cărui putere este însă limitată.”

Charles Secondat, baron de Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, 1748

- 1 Menționează argumentele care, potrivit autorului, susțin ideea că Anglia este țara cea mai liberă din lume.
- 2 Consideri că Parlamentul și-a atins obiectivele prin instituirea acestui regim politic în Anglia? Motivează-ți răspunsul într-un enunț.

V. Principiul de bază al monarhiei constituționale engleze (principiul separării puterilor)

- 1 Precizează care sunt cele trei puteri în stat.
- 2 Menționează atribuțiile fiecărei puteri.
- 3 Dacă ai fi jurnalist, cum ai informa publicul despre acest tip de organizare? Redactează un text informativ de o jumătate de pagină.

✓ Rețin

- Monarhia constituțională din Anglia a fost instaurată în urma revoluției burgheze.
- Cauzele acestei revoluții au fost economice, sociale, politice și religioase.
- Etape:
  - Lupta parlamentară (*Mustrea cea Mare*)
  - Războiul Civil (bătăliile de la Marston Moor, Naseby, Preston)
  - Republica
  - Protectoratul (Oliver Cromwell)
  - Restaurația
- Revoluția glorioasă (1689 – *Declarația drepturilor*)
- Ca monarhie constituțională parlamentară, Anglia se baza pe principiul separării puterilor în stat:
  - puterea legislativă – Parlamentul, format din Camera Lorzilor și Camera Comunelor;
  - puterea executivă – regele și guvernul;
  - puterea judecătorească – instanțele de judecată.
- votul cenșitar.

GÂNDIRE CRITICĂ

Pornind de la sursele propuse la **aplicațiile IV și V**, explică de ce se considera că, după aplicarea principiului separării puterilor în stat, Anglia a devenit cea mai liberă țară din lume.

! Document

„Lorzii [...] și Comunele întrunite astăzi în virtutea scrisorilor și a alegerilor, constituind împreună reprezentarea deplină și liberă a națiunii [...] pentru a asigura vechile lor drepturi și libertăți:

1. că pretinsa putere a autorității regale de a suspenda legile sau executarea lor, fără consimțământul Parlamentului, este ilegală [...].

4. că o contribuție bănească pentru Coroană sau în folosul ei, sub pretext de prerogativă [regală], fără consimțământul Parlamentului, pentru o perioadă mai lungă de timp [...], este ilegală.

5. că este un drept al supușilor de a prezenta petiții regelui și că orice întemnițări și urmăriri din pricina acestor petiții sunt ilegale.

6. că ridicarea și întreținerea unei armate în regat, în timp de pace, fără consimțământul Parlamentului, este contrară legii.”

Declarația drepturilor, 1689

Camera Comunelor în ședință, pictură de Peter Tillemans, cca 1710

Trusa de instrumente Cum realizez un glosar de termeni dintr-un text istoric

Pasul 1

Citesc textul cu atenție și identific cuvintele necunoscute sau mai puțin cunoscute.

Pasul 2

Alcătuiesc o listă a termenilor găsiți.

Pasul 3

Caut în dicționare diverse definiții ale fiecărui termen.

Pasul 4

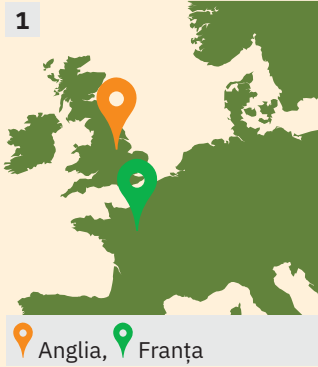
Analizez comparativ diversele definiții și o aleg pe cea mai potrivită.

Pasul 5

Organizez, în ordine alfabetică, lista finală a termenilor cu definițiile asociate.

- Alcătuiește un glosar de termeni pentru lecția *Revoluția Glorioasă*. Folosește sugestiile de la rubrica *Termeni-cheie*.

1

Anglia, Franța

REPERE CRONOLOGICE

1734

Voltaire, *Scrisori privind națiunea engleză*

1748

Montesquieu, *Despre spiritul legilor*

1751-1772

Enciclopedia

1759

Voltaire, *Candide*

1762

J.J. Rousseau, *Contractul social*

TERMENI-CHEIE

- anticlerical
- contract social
- Iluminism
- despotism luminat
- raționalism
- spirit critic
- Școala Ardeleană

2

Grupul statuar Școala Ardeleană, Cluj: Samuil Micu (1745-1806), Gheorghe Șincai (1754-1816) și Petru Maior (1756 sau 1761-1812)

Iluminismul – rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața publică

Mă informez

Iluminismul a fost o mișcare culturală, social-politică și filozofică, care a modelat cultura Europei și a Americii de Nord, în secolul al XVIII-lea. Acest curent de idei a pornit din Anglia, apoi s-a răspândit în întreaga Europă, afirmându-se cu putere mai ales în Franța (ilustrația 1). Reprezentanții Iluminismului credeau în puterea nelimitată a rațiunii umane, punând în prim-plan nevoia de cunoaștere a oamenilor, ca fundament al libertății. Mulți dintre ei erau *anticlericali* și contestau instituția Bisericii (care era considerată o sursă de fanatism și ignoranță) și se pronunțau pentru toleranță religioasă.

I. Idei și valori ale Iluminismului

În domeniul economic, iluminiștii erau interesați de activitățile industriale, de comerț sau de dezvoltarea agriculturii, considerată de unii drept motor al expansiunii economice. Pe plan politic, filozofii iluminiști susțineau noi modele de guvernare, precum **despotismul luminat** (monarhia absolută bazată pe idei iluministe), monarhia constituțională sau republica, fiind mari admiratori ai sistemului politic din Anglia. Erau adepți ai drepturilor naturale, precum dreptul la viață și la fericire, ai ideilor de libertate și egalitate între oameni (aplicația II). Sub aspect religios, luptau contra superstițiilor și a prejudecăților, unii dintre ei împărtășind convingeri ateiste (negarea existenței lui Dumnezeu) sau deiste (recunoașterea lui Dumnezeu drept cauză primară și acceptarea ideii că lumea este guvernată de legi naturale). Cu toții condamnau intoleranța religioasă. Pledând pentru încrederea în știință, progres și educație, iluminiștii promovau **raționalismul**, **spiritul critic** și acționau pentru luminarea oamenilor prin cunoaștere (aplicația I). Aceste idei au fost difuzate prin cărți, broșuri sau articole în presă și lucrări. Erau discutate nu numai în saloanele aristocraților (aplicația IV), ci și în academii, cafenele literare, precum și în adunările celor preocupați de știință.

II. Reprezentanți ai Iluminismului

☉ Cea mai prominentă figură a Iluminismului francez a fost Voltaire. În scrierile sale, precum *Secolul lui Ludovic al XIV-lea*, *Scrisori privind națiunea engleză* (aplicația V) sau *Candide*, Voltaire a contribuit la răspândirea ideilor de „despotism luminat”, toleranță religioasă, precum și la promovarea libertății intelectuale atât în Franța, cât și în întreaga Europă. Un alt filozof, Charles de Secondat, baron de Montesquieu, în lucrarea *Despre spiritul legilor*, susținea ideea că există legi care guvernează atât societatea umană, cât și natura.

☉ Jean-Jacques Rousseau considera, în lucrarea *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*, că oamenii sunt egali în drepturi și liberi de la natură, dar societatea, prin proprietatea privată, este cea care generează inegalitate. În *Contractul social* (aplicația III), Rousseau se pronunța pentru republică și democrație.

Lucrarea cea mai importantă a gândirii iluministe franceze a fost *Enciclopedia* sau *Dicționarul rațional al științelor, artelor și meseriilor*, ai cărei editori principali au fost Diderot și d’Alembert. La redactarea ei au participat cei mai de seamă oameni de cultură ai epocii. *Enciclopedia* a reprezentat o sinteză a întregii cunoașteri de până atunci.

☉ Iluminismul românesc s-a manifestat mai ales prin **Școala Ardeleană** (ilustrația 2), o mișcare de dezvoltare a învățământului în limba română și de cercetare a trecutului nostru, pornind în primul rând de la ideea latinătății poporului român. În Țările Române, Iluminismul s-a manifestat și prin proiecte de reformă a societății, așa cum a fost cel propus de Constantin Mavrocordat, domn în Muntenia și Moldova.

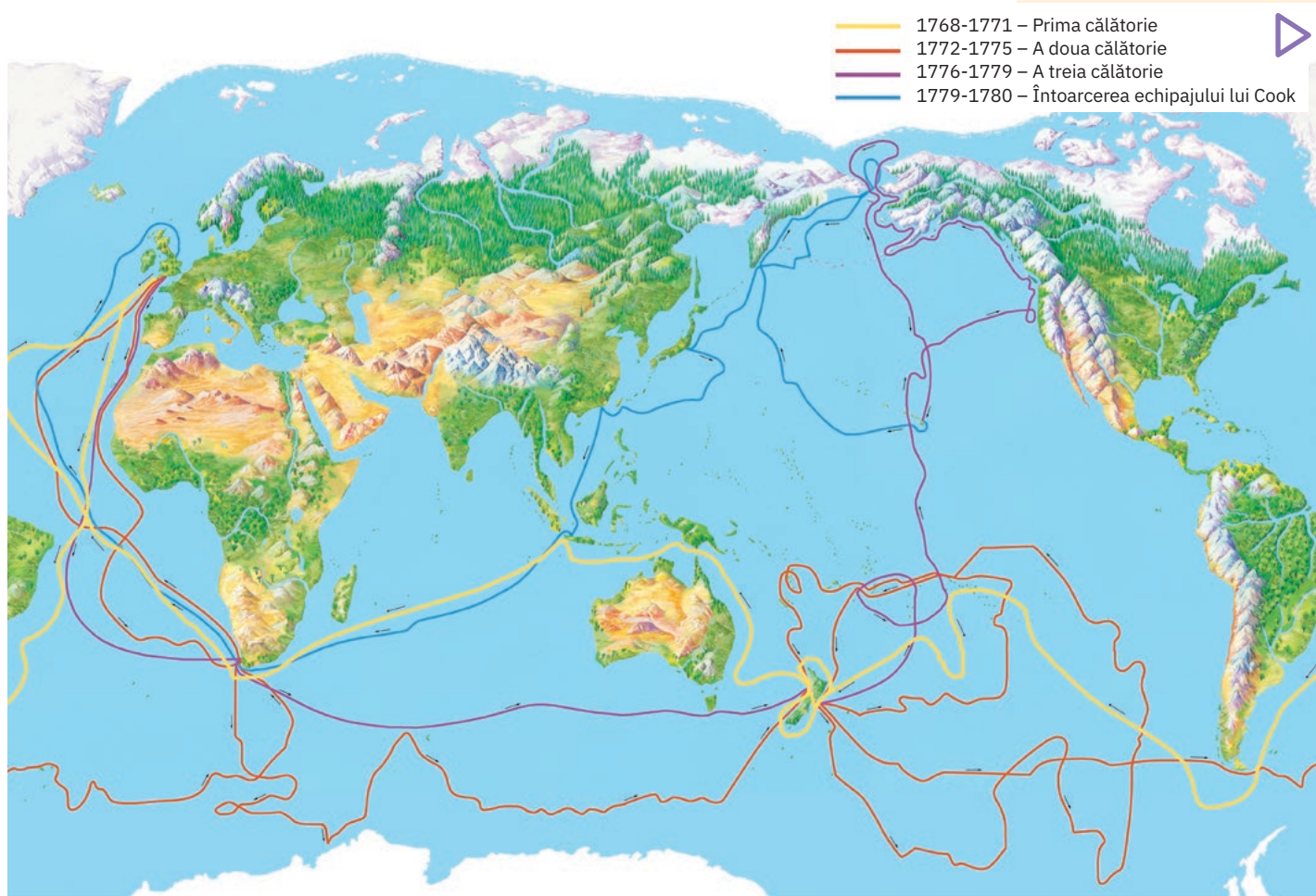
III. Despotismul luminat

▶ Critica absolutismului monarhic a avut drept consecință apariția teoriei despotismului luminat, înțeles ca o aplicare în politică a teoriilor filozofice despre organizarea și funcționarea statului. Principalii despoți luminați au fost: Frederic al II-lea, regele Prusiei, împăratul austriac Iosif al II-lea și Ecaterina a II-a, împărăteasa Rusiei.

Aplic

I. Cunoașterea lumii în Epoca Luminilor

- 1 Citește rubrica *Conexiuni* (de la pagina 66) și urmărește pe harta de mai sus itinerariul călătoriilor întreprinse de James Cook. Precizează un motiv pentru care acesta a realizat aceste călătorii.
- 2 Cu ajutorul informațiilor obținute la ora de geografie și din surse web recomandate de profesorul de istorie, alcătuiește o listă a călătoriilor din secolul al XVIII-lea. Observi diferențe față de călătoriile din secolele XV-XVI? Au acestea legătură cu spiritul iluminist, așa cum este el prezentat în lecție?

Călătoriile căpitanului James Cook / Science Photo Library

II. O nouă viziune asupra societății

Nathan: Știu cum gândesc oamenii buni; știu că oameni buni sunt în toate țările.

Cavalerul cruciat: Cu unele diferențe, sper.

Nathan: Desigur. Diferiți la culoare, la haine și la înfățișare.

Cavalerul cruciat: Aici mai mult, acolo mai puțin ...

Nathan: Cu aceste diferențe nu este mare lucru [...]

Cavalerul cruciat: Unde și când a început această pioasă nebunie de a avea pe Dumnezeu cel mai bun, de a-L impune pe Acesta întregii lumi, și și-a arătat cea mai întunecată față aici [în Ierusalim].

Nathan: Haideți, trebuie să fim prieteni. Disprețuiți poporul meu cât vreți. Noi nu ne-am ales poporul. Suntem noi poporul nostru? Ce înseamnă poporul? Sunt creștinul și evreul mai degrabă creștin și evreu decât oameni? Ah! Dacă aș fi găsit în dumneavoastră mai mult din cel căruia îi ajunge să fie numit om.

G.E. Lessing, *Nathan Înțeleptul* (1779)

- 1 Identifică în text o valoare a Iluminismului menționată în lecție.
- 2 Crezi că Nathan are dreptate? Argumentează.
- 3 Discutați în grupe de câte 3-4 colegi și alcățuiți o listă a valorilor iluministe.

Gotthold Ephraim Lessing, portret de Carl Jäger, cca 1870

CONEXIUNI

Căpitanul James Cook, portret de Nathaniel Dance-Holland, 1776

Iluminismul și descoperirile geografice

Secolul Luminilor a fost și o epocă a unor noi descoperiri geografice. Dacă primii călători erau preocupați de găsirea drumului spre bogățiile Orientului și de comori, navigatorii din secolul al XVIII-lea erau mai degrabă interesați de cunoașterea lumii. Adesea, ei erau însoțiți de biologi și geografi sau de artiști care să realizeze schițe la fața locului. Căpitanul James Cook, de pildă, era un foarte bun matematician și astronom; calitățile lui de om de știință i-au asigurat rolul de conducător în trei expediții în Atlantic și Pacific. Alți mari călători au fost Lapérouse și, mai târziu, Alexander von Humboldt.

HMS Endeavour, nava căpitanului James Cook

III. Despre contractul social

„Omul s-a născut liber și pretutindeni zace în lanțuri [...]. Atâta vreme cât un popor este silit să asculte și ascultă, bine face. Dar dacă el scutură jugul de îndată ce-l poate scutura, face și mai bine! Căci, dacă-și regăsește libertatea pe temelii aceluiași drept prin care i-a fost răpită, înseamnă că ori este îndreptățit să și-o recapete, ori i-a fost răpită fără temeii. Ordinea socială este însă un drept sfânt care stă la temelia tuturor celorlalte. Totuși, acest drept nu vine nicidecum de la natură, ci este întemeiat pe convenții.”

J.J. Rousseau, *Contractul social*

- 1 Comentează expresia subliniată în text.
- 2 Explică, pe baza textului, ce reprezintă pentru Rousseau ordinea socială.
- 3 Menționează, pe baza lecției, alte idei susținute de Rousseau în *Contractul social*.

IV. Salonul de lectură

O seară de lectură în salonul doamnei Geoffrin (scenă imaginară de lectură a piesei de teatru *Orfanul din China* de Voltaire), pictură de Anicet Charles Gabriel Lemonnier, 1812

- 1 Cum explici numărul mare de participanți la această seară de lectură? De ce crezi că scrierile lui Voltaire se bucurau de o atât de mare atenție?
- 2 Pornind de la ilustrație, realizează un articol de presă, în care să descrii atmosfera unei seri de lectură, într-un astfel de salon.

V. Popor și tiranie

„Poporul, cea mai numeroasă, cea mai plină de virtuți și, în consecință, cea mai respectabilă parte a oamenilor, compusă din cei care studiază legile și științele, din negustori și artizani și, în fine, din lucrători, cei care exercită cea mai nobilă și, în același timp, cea mai disprețuită dintre îndeletniciri, într-un cuvânt tot ce nu este tiran, poporul spun, era privit de ei ca o turmă de animale inferioare omului. A fost nevoie de secole pentru a face dreptate umanității, pentru a realiza că este injust ca cei mulți să semene, iar cei puțini să culeagă.”

Voltaire, *Scrisori privind națiunea engleză*, 1734

- 1 Ce reprezintă poporul și care sunt trăsăturile fundamentale ale acestuia, potrivit textului lui Voltaire?
- 2 Ce nedreptate a suferit acesta de-a lungul istoriei?
- 3 Realizează, cu ajutorul informațiilor oferite de lecție, și pe baza unei documentări suplimentare, o listă a ideilor susținute de Voltaire.

✓ Rețin

- În secolul al XVIII-lea, Iluminismul a influențat mai întâi cultura engleză și pe cea franceză, iar apoi cultura europeană, în ansamblul ei.
- Iluminismul a susținut o viziune asupra lumii bazată pe rațiune și pe cercetare științifică, și a criticat multe dintre caracteristicile regimurilor absolutiste ale epocii.
- S-a manifestat pe mai multe planuri: economic, religios, politic, cultural.
- Reprezentanți:
  - Montesquieu (*Despre spiritul legilor, Scrisori persane*)
  - J.J. Rousseau (*Contractul social, Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*)
  - Voltaire (*Secolul lui Ludovic al XIV-lea, Scrisori privind națiunea engleză, Candide*)
  - Enciclopediștii
- Principalii despoți luminați: Iosif al II-lea, Frederic al II-lea, Ecaterina a II-a, iar în spațiul românesc, Constantin Mavrocordat.

GÂNDIRE CRITICĂ

De ce unii reprezentanți ai Iluminismului s-au pronunțat în favoarea unui regim constituțional asemănător celui din Anglia? Formulează explicații, folosind, alături de informațiile oferite de lecție, și informațiile oferite de sursele incluse în **aplicația III**, precum și cele din secțiunea *Istoria în viața mea*.

! Istoria în viața mea

Despre libertate

Analizează cu atenție citatele de mai jos. Acestea se referă la ideea de libertate, așa cum a fost văzută de reprezentanții Iluminismului.

- „Libertatea nu constă în faptul că oamenii pot face tot ce doresc, ci în faptul că ei nu trebuie să facă ce nu doresc.” (J.J. Rousseau)
- „Fără libertate nu există adevărată voință.” (J.J. Rousseau)
- „A renunța la libertate înseamnă a renunța la calitatea de om.” (J.J. Rousseau)
- „Libertatea este sănătatea sufletului.” (Voltaire)
- „Omul este liber atunci când vrea să fie liber.” (Voltaire)

Pornind de la acestea, explică, într-un text de 5-10 rânduri, ce reprezintă libertatea pentru tine.

Farfurie Wedgwood, înfățișând un sclav și lozinca „Nu sunt și eu un om și un frate?”, 1776

Trusa de instrumente Cum realizez o argumentare

- Argumentarea este un mijloc prin care se susține sau se demonstrează un punct de vedere referitor la o anumită temă. Scopul este de acela de a-l convinge pe partenerul de conversație de valabilitatea opiniei pe care o exprimi. Pașii obligatorii sunt: formularea unui punct de vedere, demonstrația și confirmarea.

Pasul 1

Decid asupra punctului de vedere pe care vreau să-l argumentez.

Pasul 2

Stabilesc care sunt dovezile pe care le pot folosi în susținerea punctului meu de vedere.

Pasul 3

Ordonez argumentele în funcție de importanța lor (fiecare argument fiind însoțit de dovezi).

Pasul 4

Construiesc introducerea, susțin argumentele (de ce este tema importantă) și prezint argumentele cu dovezi.

Pasul 5

Construiesc concluziile (dacă dovezile susțin punctul meu de vedere).

- Într-un text de 8-10 rânduri, argumentează-ți opinia pro sau contra cu privire la următoarea afirmație: „Libertatea nu constă în faptul că oamenii pot face tot ce doresc, ci în faptul că ei nu trebuie să facă ce nu doresc.” (J.J. Rousseau)

Montesquieu, J.J. Rousseau, Voltaire

Mă documentez

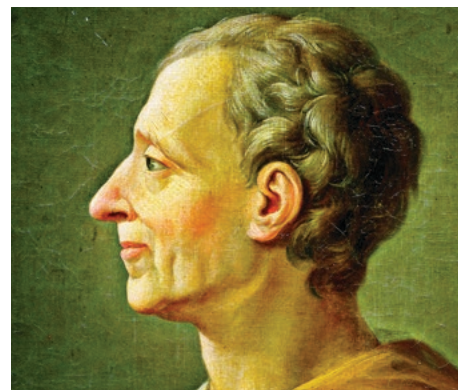
INTRODUCERE

În secolul al XVIII-lea, Franța a avut un rol politic mai puțin important decât în secolul precedent, iar puterea ei militară se afla în declin, însă influența culturii franceze a fost mult mai însemnată. Limba franceză era limba diplomației, arta franceză era admirată pretutindeni, iar elemente ale stilului de viață al aristocrației franceze erau preluate de nobilii din întreaga Europă. În fiecare an, sute de oameni veneau la Paris pentru a învăța limba franceză, bunele maniere și pentru a-și însuși cele mai noi cunoștințe în domeniul științific. Operele scriitorilor francezi erau răspândite în biblioteci din toată lumea, iar influența acestora se manifesta și prin vizitele pe care le făceau la marile curți regale, la invitația suveranilor luminați.

Marii scriitori ai secolului al XVIII-lea sunt în primul rând filozofi nu pentru că au scris doar opere filozofice, ci pentru că s-au îndepărtat de vechile puncte de vedere despre om și societate. Ei voiau să trăiască așa cum considerau că este bine, adică în numele a ceea ce credeau că este drept, și nu pe baza tradiției.

MONTESQUIEU (1689-1755)

Scrierile lui Charles de Secondat, baron de Montesquieu, sunt marcate de critica absolutismului și a domniei lui Ludovic al XIV-lea, pe care îl acuza de nesocotirea intereselor poporului și de învrăjbirea societății. Pentru Montesquieu, modelul politic optim era cel englez, admirat în special pentru principiul separării puterilor în stat. El și-a expus ideile în romanul *Scrisori persane* (1721) și în lucrarea *Despre spiritul legilor* (1748).

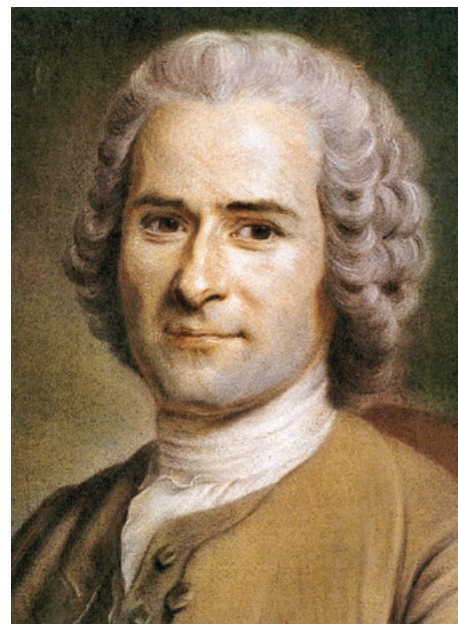
VOLTAIRE (1694-1778)

Pe numele său adevărat François-Marie Arouet, este autor al unor opere istorice și literare, dar este mai degrabă cunoscut pentru lucrările sale filozofice: *Scrisori privind nașterea engleză* (1734), *Candide* (1759), *Tratatul despre toleranță* (1763), *Dicționarul filozofic* (1764). Cu toate că, în scrierile sale, formula foarte multe opinii critice la adresa Bisericii și a regimului absolutist al epocii, Voltaire era în fond un moderat. Nu dorea să răstoarne bazele societății și nici monarhia absolutistă, iar inegalitatea socială nu i se părea contrară progresului. Idealul lui Voltaire era absolutismul luminat.

JEAN-JACQUES ROUSSEAU (1712-1778)

 J.J. Rousseau, pedagog și filozof deopotrivă, a manifestat o atitudine critică față de instituțiile Vechiului Regim din Franța, considerându-le nedrepte și coruptoare și cerând reorganizarea totală a statului și a societății. Cauza acestei situații este menționată în principala sa lucrare, *Contractul social* (1762): încălcarea contractului dintre cetățeni – adevărații fondatori ai statului – și cei aleși să îi conducă. Dacă primii au acceptat să cedeze o parte din libertatea pe care o au în virtutea dreptului natural, cei din urmă s-au angajat să se îngrijească de prosperitatea supușilor și de respectarea drepturilor naturale ale acestora. Încălcarea acestui contract legitimează aspirația cetățenilor către o nouă ordine politică și socială.

Analizez sursele

I. Despre inegalitatea dintre oameni

„Gândesc că există două tipuri de inegalitate: una pe care o numesc naturală sau fizică, pentru că ea este stabilită de Natură și constă în diferențele de vârstă, stare de sănătate, forță fizică și a calităților spiritului; cealaltă, care poate fi numită inegalitate morală sau politică, care rezultă sau depinde dintr-un fel de convenție morală sau politică, care rezultă sau depinde dintr-un fel de convenție stabilită sau cel puțin autorizată prin consimțământul oamenilor. Această inegalitate constă în existența diferitelor privilegii de care unii oameni se bucură în detrimentul altora, cum ar fi acela de a fi mai bogați, mai onorați, mai puternici decât alții sau chiar de a-i face pe aceștia să li se supună.

Nu pot să mă întreb care este cauza inegalității naturale și cu atât mai puțin a căuta dacă nu cumva există unele legături esențiale între cele două tipuri de inegalități, căci aceasta ar însemna că cei care ne conduc au cumva în mod necesar o valoare mai mare decât cei care le sunt supuși.”

J.J. Rousseau despre inegalități naturale și inegalități sociale

II. Despre guvernare

„S-a susținut în mai multe țări că nu ar fi permis unui cetățean să plece din locul în care hazardul l-a făcut să se nască; sensul acestei legi este evident: această țară este atât de rea și atât de prost guvernată încât interzicem oricărui individ să o părăsească, de teamă să nu plece toată lumea. Faceți un lucru mai bun: dați tuturor supușilor voștri motive să rămână la voi, iar străinilor motive să aibă chef să vină acolo...”

Voltaire, *Dicționar filozofic*, 1764

III. ANALIZĂ DE DETALIU:

Enciclopedia sau Dicționarul rațional al științelor, artelor și meseriilor

Pentru iluminiști, educația a reprezentat, alături de filozofie, un instrument în lupta împotriva nedreptăților sociale și pentru reformarea societății. Pornind de la aceste idei, savanți și filozofi iluminiști, între care D'Alembert, Diderot și Voltaire, au redactat, de-a lungul a peste două decenii, *Enciclopedia sau Dicționarul rațional al științelor, artelor și meseriilor*. Cu toate că, inițial, tipărirea sa a fost interzisă, lucrarea a ajuns să fie editată în 28 de volume, bucurându-se de un succes deosebit și devenind o sursă de inspirație pentru reformatorii sociali din Franța și din alte țări ale Europei.

Sursa I

- Menționează cele două tipuri de inegalitate la care se referă textul.

Sursa II

- Precizează, pe baza textului, un motiv pentru care un guvern ar putea interzice libertatea deplasărilor în afara țării. La ce tip de guvernare crezi că se referă Voltaire?

Sursa III

- 1 Explică subtitlul *Enciclopediei*. De ce crezi că acesta conținea cuvântul *rațional*?
- 2 Ce imagini ai folosi pentru coperta unei enciclopedii din zilele noastre? Justifică.

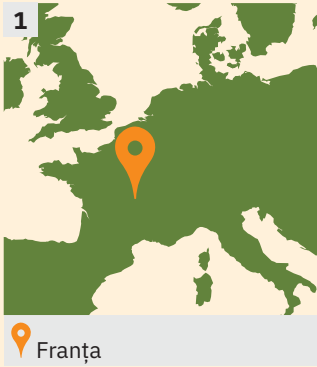

DETALIU: frontispiciul Enciclopediei.

În partea centrală a paginii de frontispiciu este situat Adevărul ①, iradiind lumină, alături de Rațiune ② și Filozofie ③.

Sintetizez

Compară perspectivele asupra societății expuse de către cei trei gânditori iluminiști prezentați în studiu. Identifică asemănări și deosebiri.

REPERE CRONOLOGICE

1711

ziarul *The Spectator*

1777

Journal de Paris

TERMENI-CHEIE

- capitalism
- opinie publică
- polemică
- salon literar

Joseph Addison, portret din seria *Kit-Cat* pictat de Sir Godfrey Kneller, cca 1712. Fondator al revistelor *The Spectator* și *The Guardian*; întemeietor al jurnalismului literar englez și creator al eseului ca specie literară.

Viața cotidiană. Opinia publică în secolul al XVIII-lea

Mă informez

Secolul al XVIII-lea, numit „Secolul Luminilor”, se caracterizează și prin mutații profunde în viața cotidiană și prin rapiditatea difuzării informațiilor și a ideilor. Acestea au pătruns în toate straturile societății și au contribuit la formarea *opinie publice*.

I. Viața cotidiană

În secolul al XVIII-lea, viața cotidiană a locuitorilor Europei a cunoscut o serie de pre-faceri care au marcat tot mai clar desprinderea de Evul Mediu. Această desprindere a avut însă forme și ritmuri diferite, făcând dificilă apropierea de un model standard a diverselor zone ale continentului, a satelor și orașelor.

În pragul Epocii Moderne, circa 90% din populație trăia la sate. Viața cotidiană a lumii rurale era puternic marcată de ciclul anotimpurilor, al lucrărilor agricole și al sărbătorilor religioase. În Europa de Vest, s-au făcut pași importanți spre desființarea șerbiei (dependența țăranilor față de nobili) și spre transformarea agriculturii pe baze **capitaliste**, iar munca salariată (plătită în bani), organizarea de tip fermă, sistemul arendășiei (cedarea dreptului de folosință a unui teren agricol în schimbul unei plăți) au devenit repere ale modernizării. Europa Centrală și de Est a menținut însă o agricultură de tip tradițional, bazată pe menținerea șerbiei. De-a lungul secolului al XVIII-lea, sub influența ideilor iluministe, situația șerbilor s-a îmbunătățit.

Orașele au suferit o serie de transformări demografice și, mai ales, edilitare (lucrări publice). Au apărut tot mai multe orașe mari, dintre care unele au devenit capitale, reprezentând centre ale culturii, luxului, vieții economice și politice. Lumea urbană a fost spațiul afirmării burgheziei – o clasă socială tot mai bogată și mai puternică (aplicația **III**) – și a lucrătorilor industriali.

II. Modele comportamentale

Modelele sociale și comportamentale ale secolului al XVIII-lea s-au schimbat și ele. Acest lucru s-a datorat în principal burgheziei care, producând valori materiale și promovând mentalități noi, a căutat să câștige recunoașterea conducătorilor. Noile calități umane recunoscute și promovate erau meritul, talentul, munca și posibilitatea obținerii de câștiguri financiare, banul fiind considerat un nou criteriu al bogăției și al succesului (aplicația **II**).

III. Opinia publică

Expresie a spiritului iluminist, presa a reprezentat un factor foarte important de informare și difuzare a ideilor și opiniilor. În Anglia, în 1711, a apărut ziarul *The Spectator* (ilustrația **2**), iar în 1777, la Paris, cotidianul *Journal de Paris*. Filozofii și savanții schimbau opinii, conduceau dezbateri și întrețineau o corespondență bogată (aplicațiile **I**, **V**); toate aceste lucruri erau posibile datorită existenței unor jurnale, cum ar fi *Jurnalul savanților*, de la Paris, sau *Dezbateri filozofice*, de la Londra. Datorită creșterii numărului știutorilor de carte, evoluției tiparului și dezvoltării comerțului la mare distanță, broșurile, foile volante, gazetele au devenit mijloace populare de informare. Saloanele sau cafenelele literare au devenit tot mai numeroase în orașe precum Londra, Paris, Amsterdam, Viena și Leipzig. Pentru oamenii lipsiți de prejudecăți, **saloanele literare** erau bune prilejuri de a face conversație, de a schimba idei și informații. Acestea erau organizate de soțiile aristocraților sau ale burghezilor înstăriți, care invitau oameni de știință, filozofi și scriitori pentru a-și expune ideile și creațiile și pentru a le supune dezbaterii publice, uneori în cadrul unor **polemici**.

Consecința a reprezentat-o apariția spiritului critic în rândul celor care aveau capacitatea de a recepta aceste idei (aplicația **IV**). Treptat, această evoluție a caracterizat categorii mai largi de oameni, dar și conducătorii politici. Guvernării au început să fie preocupați de această tendință și de inițiatorii acesteia, încercând fie să o anihileze, fie să răspundă noilor solicitări, inițiind diferite reforme.

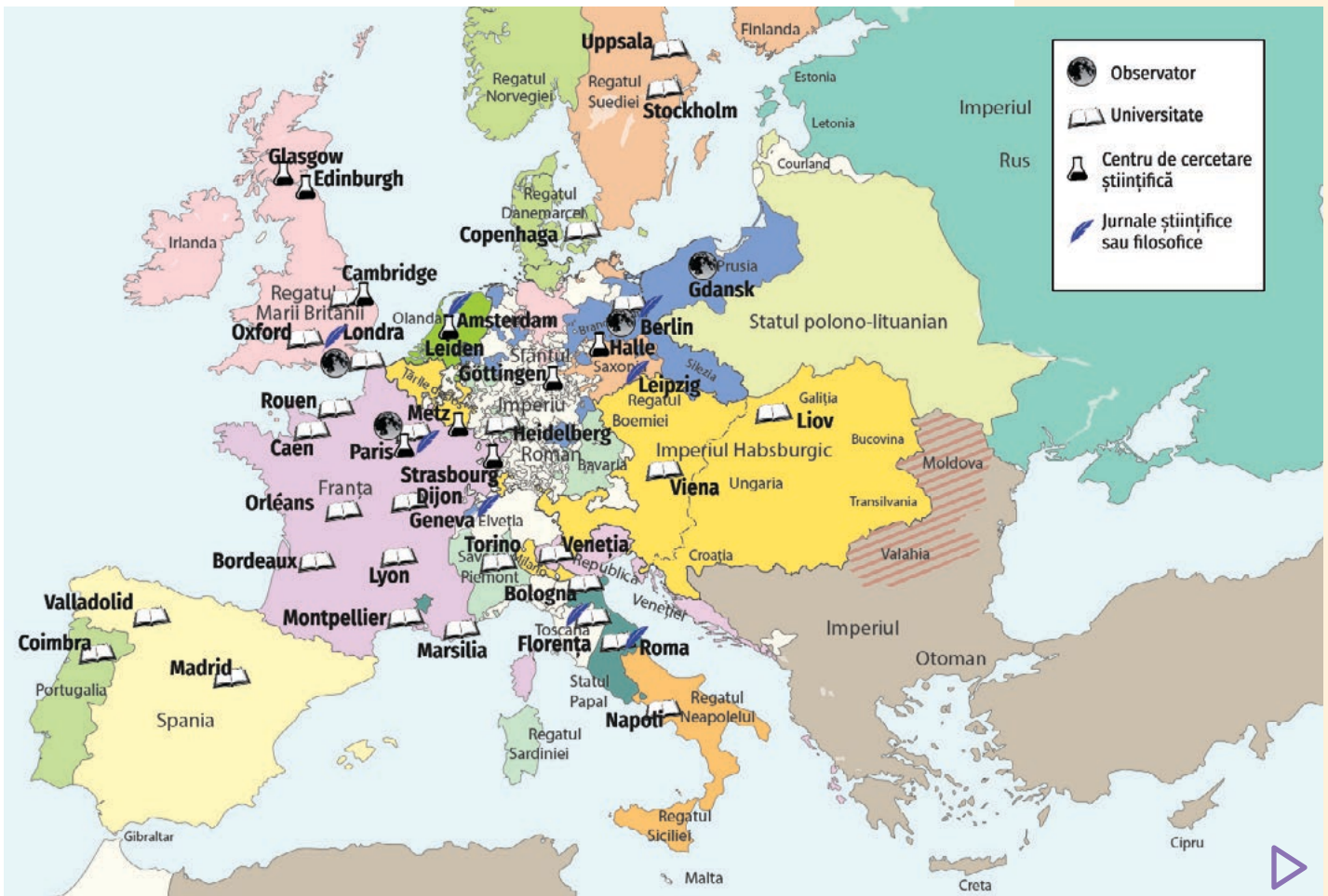

Aplic

I. Europa culturală

Harta centrelor de cultură din Europa secolului al XVIII-lea

- 1 Cum explici numărul mare de universități? Are acest lucru legătură cu Iluminismul?
- 2 Menționează, cu ajutorul legendei, alte preocupări intelectuale caracteristice Epocii Luminilor. Alcătuieste o listă a acestora.

II. Banul – criteriu al bogăției

- 1 Descrie scena din tabloul alăturat.
- 2 Pe baza sursei și a informațiilor din lecție, stabilește valoarea de adevăr a următoarelor afirmații:
  - a Burghezia a fost receptivă la ideile iluministe.
  - b În Epoca Modernă, banul a reprezentat criteriu al bogăției pentru marea nobilime.
  - c Burghezia marilor orașe era preocupată de dezvoltarea industriei, a comerțului și activității bancare.

Bancherul și soția sa, pictură de Marinus van Reymerswaele, Olanda

CONEXIUNI

Interiorul cafenelei Procope, gravură din *Bohemian Paris Of To-Day*, 1900

Cafeaua

Apariția și răspândirea cafelei în Europa au schimbat radical societatea. Primele cafenele au fost deschise în Europa Centrală și de Sud (Ungaria, Austria, Veneția). La mijlocul secolului al XVII-lea, consumul cafelei s-a răspândit și în Anglia, unde, până atunci, ceaiul fusese cea mai populară băutură fierbinte. În scurt timp, cafenelele au devenit locuri de întâlnire pentru oamenii de afaceri și de cultură, locuri în care se purtau discuții și dezbateri. În Germania, răspândirea acestei băuturi a întâmpinat unele dificultăți din cauza preferinței pentru bere și a convingerii că băutul cafelei te face leneș. Montesquieu nota în *Scrisori persane*: „La Paris, cafeaua este foarte la modă; există un număr mare de locuri în care se distribuie. În unele dintre acestea se comunică noutățile, în altele se joacă șah. Există și una [cafeneaua Procope] unde se servește cafeaua de așa manieră încât spiritul celor care o beau se simte însuflețit.”

III. Burghezul

„Absența responsabilităților politice îi îngăduie burghezului să se consacre exclusiv dirijării propriilor afaceri, contribuie la accentuarea individualismului său. Negoțul și distracțiile, acestea din urmă puerile sau sumare, sunt singurele preocupări ale burghezului mijlociu. [...] Burghezul nu e însă câtuși de puțin greoi la minte: abilitatea, ba chiar șiretenia, ține locul fineții de spirit. Are o mare capacitate de imitație, e foarte perseverent și, în aproape toate domeniile, își întrece în eficiență modelele. La aceste calități se adaugă o fermitate de neclintit: un negustor olandez nu va ceda niciodată nimic din ceea ce socotește că i se cuvine de drept. Dacă tratează de la egal la egal, e omul cel mai sincer, cel mai cinstit din lume. Dacă își dă seama că partenerul e mai nepriceput, nu să dă în lături să-i exploateze nepriceperea în folosul său. Simțul dreptății izvorăște la el nu atât dintr-o desăvârșită integritate umană, cât dintr-o exactă cântărire a situației.”

Paul Zumthor, *Viața de toate zilele în Olanda lui Rembrandt*

- 1 Enumeră trei preocupări ale burghezului menționate în text.
- 2 Realizează un portret al burghezului pe baza informațiilor din text.
- 3 Apreciază, în scris, în 2-3 enunțuri, în ce măsură această caracterizare a burghezului olandez se potrivește burghezului în general.

IV. Plăcerile omului cultivat

„Unui om cu o imaginație cultivată îi sunt accesibile multe plăceri pe care omul de rând nu le poate gusta. El poate conversa cu un tablou și poate găsi un interlocutor agreabil într-o statuie. Îl poate înviora pe nesimțite o descriere și cel mai adesea resimte o profundă satisfacție imaginându-și (de departe) câmpuri nesfârșite și pajști, [mai mult] decât un altul care le stăpânește. Tot ceea ce vede îi devine familiar și reușește să se bucure de cele mai sălbatice colțuri de natură; căci privește lumea așa cum este, într-o altă lumină, și descoperă în ea o mulțime de atracții care nu sunt la îndemâna multor oameni.”

Joseph Addison, articol în *The Spectator*, 1711

- Identifică tipul uman căruia i se potrivește caracterizarea. Argumentează cu elemente selectate din text.

V. Formarea opiniei publice

Dineul filozofilor, pictură de Jean Huber, 1772/1773 (O scenă imaginată de Jean Huber: niciodată Diderot n-a venit la Ferney, iar ceilalți oaspeți au fost invitați în momente diferite. În jurul lui Voltaire: părintele Adam, d’Alembert, Condorcet, Diderot, și scriitorul Jean-François de La Harpe.)

- Organizează, împreună cu colegii tăi, o astfel de cafea literară, în care să dezbateți un subiect asupra căruia ați convenit în prealabil. Notează cum s-au desfășurat discuțiile, precum și propriile tale impresii.

✓ Rețin

- Viața cotidiană a lumii rurale era puternic marcată de ciclul anotimpurilor, al lucrărilor agricole și al sărbătorilor religioase.
- În Europa de Vest, s-au făcut pași importanți spre transformarea agriculturii pe baze capitaliste.
- În răsăritul Europei, spațiul rural a rămas mult mai puternic ancorat în credințele religioase și în stilul de viață tradițional.
- Orașele au suferit o serie de transformări demografice și, mai ales, edilitare.
- Lumea urbană a fost spațiul afirmării burgheziei – tot mai bogate și mai puternice – și a lucrătorilor industriali.
- Ca urmare a difuzării informațiilor și opiniilor prin intermediul presei, al saloanelor și al cafenelelor literare, s-a format *opinia publică*, adică poziția cetățenilor față de problemele care țineau de guvernarea statului. 🖱️

GÂNDIRE CRITICĂ

Cât de importantă este opinia publică pentru buna guvernare a unei țări?

! Vocile trecutului

„Un om trebuie să fie stăpân pe sine însuși, să-și stăpânească vorbele, gesturile și pornirile, astfel încât să nu-i scape niciun cuvânt jignitor, pentru ca ceilalți să nu aibă motive a se plânge. O persoană care conversează trebuie să poată auzi lucruri neplăcute fără să pară în mod vădit jignită sau neplăcut surprinsă [...], să audă lucruri plăcute fără să-și manifeste în mod zgomotos bucuria sau să-și schimonosească fața în exces.”

Eseu despre purtarea civilizată, 1740

Domnul Lavoisier și soția sa, Marie-Anne Pierrette Paulze, tablou de Jacques-Louis David, 1788

Trusa de instrumente Cum realizez o investigație

Pasul 1

Formulez/clarific tema/problema pe care o voi investiga.

Pasul 2

Planific și organizez investigația prin alcătuirea unui plan de investigație și a unei fișe de investigație (ce știu/ce am aflat cu privire la tema investigației).

Pasul 3

Desfășor investigația, care presupune colectarea de noi informații, prelucrarea datelor, formularea răspunsului, precum și construirea unei argumentații care să justifice acest răspuns.

Pasul 4

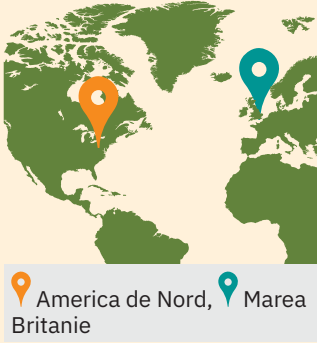
Prezint concluziile și le analizez comparându-le, totodată, cu cele ale colegilor mei.

Pasul 5

Evaluez, alături de colegii de clasă, experiența de învățare: cum m-am simțit și dacă mi-a plăcut să lucrez astfel.

- Realizează o investigație cu privire la mijloacele de formare a opiniei publice în zilele noastre.

1

REPERE CRONOLOGICE

1773

Partida de ceai de la Boston

4 iulie 1776

Declarația de Independență

1777

bătăliile de la Saratoga

1781

victoria americană de la Yorktown

1783

Pacea de la Versailles. Marea Britanie recunoaște independența SUA

1787

Constituția SUA

TERMENI-CHEIE

- boicot
- congres
- metropolă
- stat federal

2

George Washington, portret de Gilbert Stuart, varianta din 1796

Constituirea SUA. Declarația de Independență. Constituția

Mă informez

În secolele XVII-XVIII, pe coasta Atlanticului, în America de Nord (ilustrația 1), au fost întemeiate 13 colonii engleze. Coloniștii, proveniți din rândurile englezilor persecutați politic și religios, precum și dintre alte grupuri de populații ale Europei Occidentale care își doreau o viață mai bună în Lumea Nouă, s-au confruntat cu ostilitatea mediului și a triburilor de amerindieni (aplicația II).

I. Stăpânirea britanică

La mijlocul secolului al XVIII-lea, cele 13 colonii se aflau sub stăpânirea Marii Britanii (aplicația I). Coloniile din nord și din partea centrală a teritoriului erau mai avansate din punct de vedere economic, constituind o potențială concurență pentru economia Marii Britanii. Coloniștii se ocupau cu mineritul, construcțiile navale, metalurgia, pescuitul, agricultura. În coloniile din sud, baza economică o constituiau plantațiile de tutun și trestie-de-zahăr, lucrute de sclavi de origine africană. Dependente de metropolă, coloniile se confruntau cu o serie de interdicții care le îngreunau dezvoltarea: erau obligate să facă schimburi comerciale aproape exclusiv cu Marea Britanie și numai prin intermediul corăbiilor englezești, nu puteau exporta decât materii prime și nu aveau voie să dezvolte ramuri economice care să le transforme în teritorii concurente metropolei, plăteau taxe mari către guvernul britanic, și le era interzisă colonizarea teritoriului aflat la vest de Munții Apalași. Coloniile erau silite să întrețină trupele britanice. La toate acestea se adăuga faptul că nu aveau niciun reprezentant în Parlamentul britanic. Riposta coloniilor a fost provocată de impunerea unei noi taxe – taxa timbrului –, față de care coloniștii au protestat solicitând drepturi egale cu cele ale locuitorilor metropolei și interzicerea impozitării fără consimțământul coloniștilor. Pentru a se organiza mai bine, coloniștii au constituit asociații precum *Fiii libertății* și *Fiii libertății*. Confrontată cu această situație, metropola a anulat toate taxele, cu excepția celei asupra ceaiului, care a rămas un simbol al legăturilor dintre Marea Britanie și colonii.

II. Războiul de Independență

⊕ Tensiunile s-au agravat în anul 1773, cu prilejul *Partidei de ceai de la Boston* (aplicația III), când un grup de coloniști deghizați în indieni au aruncat în apă încărcătura de ceai a trei vase englezești. Ca răspuns, Marea Britanie a adoptat noi măsuri împotriva coloniștilor, ceea ce a stârnit nemulțumirea acestora. Drept urmare, coloniștii au convocat primul **Congres** Continental, la Philadelphia. Cu acest prilej, reprezentanții celor 13 colonii au hotărât boicotarea produselor din Anglia și au protestat împotriva impunerii de taxe coloniștilor.

▶ Agravarea conflictului a dus la izbucnirea războiului, în anul 1775. Cel de-al doilea **Congres** Continental, întrunit tot la Philadelphia, în anul 1776, a redactat *Declarația de Independență*, document care proclama libertatea, egalitatea și suveranitatea poporului american și făcea referire la drepturile naturale ca fundament al luptei pentru libertate și independență. În confruntarea cu armata engleză, coloniștii, conduși de George Washington (ilustrația 2), au primit ajutor extern din partea Franței, a Olandei și a Spaniei. În urma victoriilor de la Saratoga și Yorktown, coloniștii au câștigat războiul. În 1783, prin tratatul de pace de la Versailles, Marea Britanie a recunoscut independența SUA.

III. Nașterea democrației americane

Coloniile americane au ieșit din război victorioase, dar ruinate și fără o organizare comună. Constituția (aplicația V), adoptată în 1787, stabilea o organizare **federală** de tip republican și respecta totodată autonomia statelor (dreptul lor de a lua decizii în plan intern). Potrivit principiului separării puterilor, puterea legislativă aparținea unui **Congres** alcătuit din Camera Reprezentanților și Senat. Puterea executivă era reprezentată de un președinte, care era ales pentru 4 ani de către un corp special de delegați, și care conducea guvernul. Puterea judecătorească era exercitată de Curtea Supremă de Justiție.

Aplic

I. Harta coloniilor americane

- 1 Identifică, pe harta alăturată, cele 13 colonii engleze.
- 2 Prezintă, pe baza informațiilor din cuprinsul lecției, situația acestor colonii înaintea Războiului de Independență.

II. Despre americani

A. „Un amestec de englezi, scoțieni, irlandezi, francezi, olandezi, germani și suedezi... Din acest amestec pestriț s-a născut aceasta rasă pe care o numim americani... În acest mare azil american, săracii Europei s-au întâlnit ca urmare a unor cauze diferite. Care este elementul care-i unește?... Ce este americanul, acest om nou? El este în același timp un european, cu amestec de sânge pe care nu-l veți mai întâlni în nicio țară. E un american acela care a lăsat în urmă vechile prejudecăți și vechile maniere și a căutat altele, într-un mod nou de a trăi pe care el l-a ales, cu o nouă conducere căreia i se supune, cu un nou loc pe care-l ocupă... Americanul e un om nou care are principii noi.”

J. Hector St. John de Crèvecoeur, *Scrisori ale unui fermier american*, 1782

- 1 Menționează, pe baza textului A, originile etnice ale coloniștilor europeni care s-au așezat pe coasta Atlanticului.
- 2 Identifică în text trei caracteristici ale americanilor.
- 3 Pornind de la tabloul B, prezintă, într-un text de 10 rânduri, relațiile stabilite între amerindieni și coloniști. Folosește și informațiile de la rubrica *Conexiuni*.

Tratatul dintre irochezi (o grupare de triburi amerindiene) și coloniștii conduși de William Penn, fondatorul Pennsylvaniei, tablou pictat de Benjamin West, în 1771-1772

CONEXIUNI

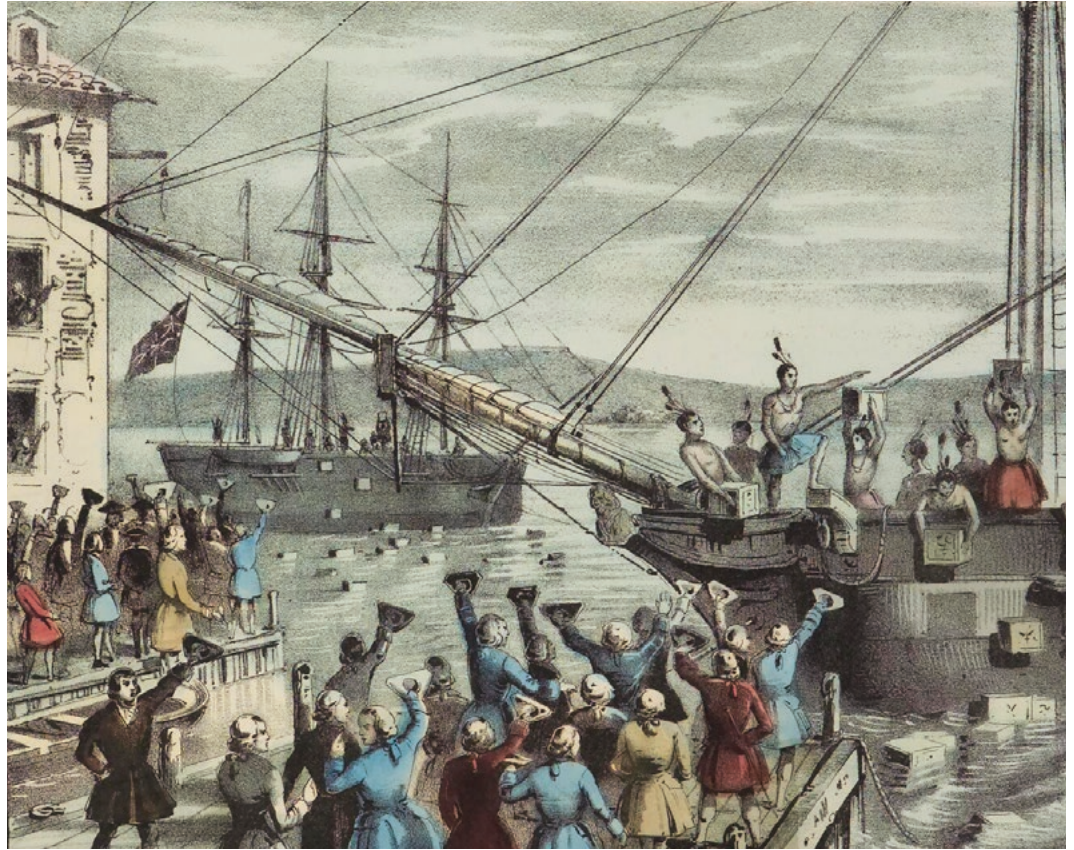
Prima Zi a Recunoștinței,
pictură de Jean Leon G. Ferris,
cca 1915

Ziua Recunoștinței

Ziua Recunoștinței este o zi de sărbătoare, un fel de „zi a recoltei”, în care oamenii aduc mulțumire pentru bogăția recoltei din anul respectiv. În Canada, se serbează în cea de-a doua zi de luni din octombrie, iar în America în cea de-a patra zi de joi a lunii noiembrie. Această sărbătoare are origini mult mai vechi, fiind sărbătorită în Lumea Nouă pentru prima dată în anul 1621, ca semn de recunoștință față de recolta obținută, într-un mod aproape miraculos, în pofida vremii aspre. Au fost trei zile de sărbătoare organizate de guvernatorul coloniei Plymouth, William Bradford, în care, alături de coloniști, au fost invitați să participe și amerindienii din vecinătate, drept recunoștință pentru ajutorul dat de aceștia nou-veniților în depășirea dificultăților. În zilele noastre, a devenit tot mai mult o sărbătoare a familiei, fiind un prilej de reunire a întregii familii în jurul unei mese bogate de la care nu lipsesc curcanul umplut (fript, afumat sau la cuptor), jambonul, cartofii piure, cartofii dulci, porumbul și plăcinta de dovleac. Se organizează parade, cu ocazia cărora defilează fanfare școlare și care alegorice.

III. Partida de ceai din portul Boston

Distrușterea ceaiului în portul Boston, litografie de Nathaniel Currier, 1846

- 1 Menționează o cauză și o consecință a acestei acțiuni a coloniștilor.
- 2 Scrie o relatare de 10 rânduri a evenimentului, din perspectiva Parlamentului britanic.

IV. Congresul de la Philadelphia și Declarația de Independență din 4 iulie 1776

- 1 Recitește textul lecției și prezintă, în 2-3 fraze, contextul în care a fost convocat Congresul din 1776.
- 2 Care este importanța acestuia?
- 3 Care sunt drepturile pe care le apără coloniștii? Crezi că acestea mai sunt de actualitate? Argumentează în scris.

V. Constituția SUA și organizarea puterii

„Toate puterile legislative acordate prin prezentul act sunt încredințate Congresului Statelor Unite, care se va compune dintr-un Senat și o Cameră a Reprezentanților. [...] Camera Reprezentanților se va compune din membri aleși la fiecare doi ani de către populația fiecărui stat. [...] Reprezentanții vor fi aleși după numărul locuitorilor fiecărui stat. [...]

Senatul Statelor Unite va fi compus din doi senatori reprezentanți ai fiecărui stat, aleși pe șase ani de legislatura fiecărui stat. [...] Toate proiectele de lege privind impozitele vor trebui să se formuleze în Camera Reprezentanților; dar Senatul va putea propune sau vota amendamente, precum și alte legi. [...]

Puterea executivă este conferită președintelui Statelor Unite ale Americii. El rămâne în funcție pe o perioadă de patru ani și va fi ales în același timp cu vicepreședintele. [...]

Președintele va fi comandantul suprem al armatei și marinei Statelor Unite. [...] Va avea puterea de a încheia tratate cu avizul și consimțământul Senatului și cu asentimentul a două treimi dintre senatori. [...]

Puterea juridică a Statelor Unite va fi încredințată unei Curți Supreme și unor curți inferioare pe care Congresul le va găsi necesare.”

Constituția SUA, 1787

- 1 Identifică principiul care stă la baza organizării puterii în SUA.
- 2 Reanalizează aplicația v, de la pagina 62, și compară felul în care a fost aplicat principiul separării puterilor în stat în SUA și în Anglia, apoi notează într-o schemă asemănările și deosebirile.

Rețin

- În secolele XVII-XVIII, englezii au fondat 13 colonii pe țărmul estic al continentului nord-american.
- Cauzele Războiului de Independență: obligații, taxe și impozite apăsătoare impuse coloniilor de către Marea Britanie, interzicerea activităților economice concurente cu metropola, a stabilirii coloniștilor la vest de Munții Apalași și a comerțului cu alte state.
- Războiul de Independență a fost marcat de mai multe evenimente: *Partida de ceai de la Boston*, Congresul de la Philadelphia, bătăliile de la Saratoga și Yorktown.
- Tratatul de pace au avut loc la Versailles, în Franța.
- Constituția din 1787 a organizat coloniile într-un stat federal de tip democratic, o republică.
- Războiul de Independență echivalează cu o revoluție burgheză.

GÂNDIRE CRITICĂ

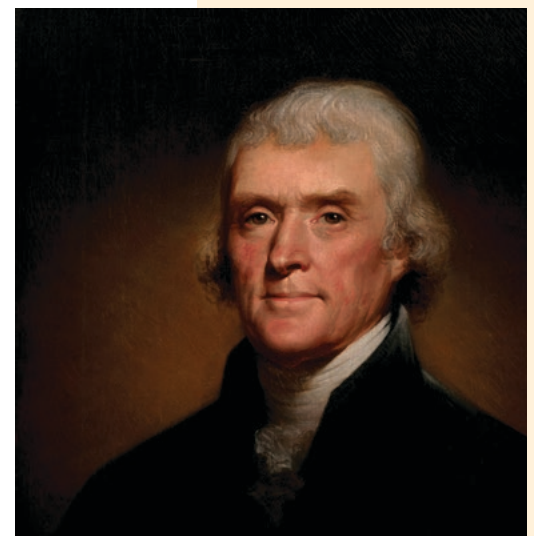
Poate fi considerat Războiul de Independență al coloniilor engleze o revoluție burgheză? Argumentează, folosind și sursele de la aplicațiile III, IV și V.

Document

„Noi considerăm aceste adevăruri evidente, că toți oamenii sunt egali, că ei sunt înzestrați de Creator cu anumite drepturi inalienabile, că printre acestea sunt Viața, Libertatea și căutarea Fericirii. Că, pentru a asigura aceste drepturi printre oameni, sunt instituite Guverne, puterile lor izvorând doar din consimțământul celor guvernați, că ori de câte ori o formă de guvernare devine o primejdie pentru aceste scopuri, este dreptul poporului să o schimbe sau să o abroge, instituind un nou guvern, bazat pe acele principii și organizat în acele forme care-i vor părea mai potrivite pentru a-i garanta siguranța și fericirea [...]

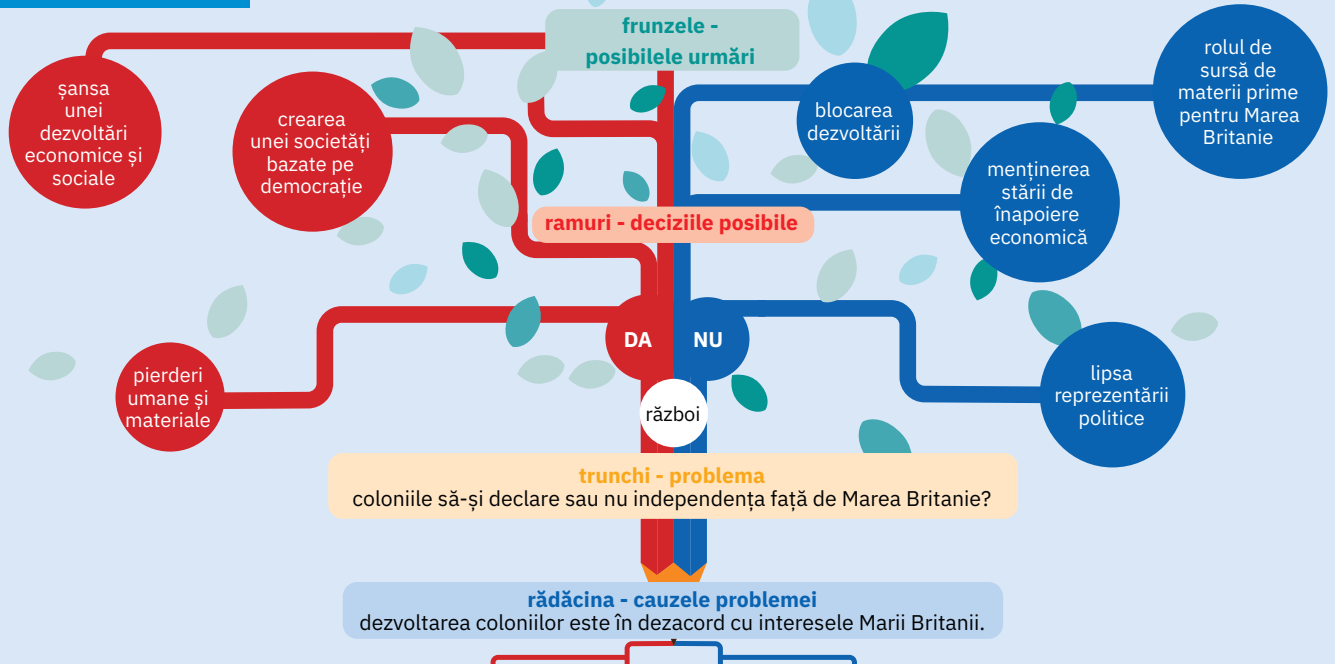
Dar când un lung șir de abuzuri și încălcări ale drepturilor, toate urmărind invariabil același scop, pun în evidență planul de a-l supune unui despotism absolut, este dreptul lor, este datoria lor să răstoarne un asemenea guvern și să se îngrijească de noi garanți ai securității lor viitoare.”

Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii, 4 iulie 1776

Thomas Jefferson – autorul primei schițe a Declarației de Independență

Trusa de instrumente Cum rezolv o problemă – arborele deciziei

- Realizează un arbore al deciziei cu privire la următoarea temă: organizarea coloniilor americane după câștigarea independenței (federație sau state independente).

REPERE CRONOLOGICE

5 mai 1789

Întrunirea Stărilor Generale

14 iulie 1789

Căderea Bastiliei

26 august 1789

*Declarația drepturilor
omului și ale cetățeanului*

1791

adoptarea Constituției

1792

victoria de la Valmy;
proclamarea Republicii

26 iunie 1794

victoria armatei franceze în
bătălia de la Fleurus

iunie 1793-iulie 1794

dictatura iacobină

TERMENI-CHEIE

- Adunarea Națională
Constituantă
- Teroarea iacobină

Cele trei stări, inscripția de la subsolul imaginii: „Ar trebui să sperăm că acest joc se va termina în curând.”

Revoluția Franceză. De la supus la cetățean

Mă informez

În Franța (ilustrația 1) secolului al XVIII-lea, se menținea monarhia absolutistă, care, mai târziu, avea să fie numită „Vechiul Regim”, precum și împărțirea societății în „stări” (ilustrația 2). Starea întâi (clerul) și starea a doua (nobilimea) se bucurau de privilegii. Starea a treia, formată din burghezie, muncitori și țărani, suporta impozite și taxe. În plan politic, monarhia absolutistă și abuzurile administrației generau tensiuni. Economia Franței era afectată de o gravă criză economică. Influența de ideile progresiste ale gânditorilor iluminiști, o mare parte a francezilor doreau desființarea privilegiilor feudale și a absolutismului.

I. Desfășurare

Un eveniment care a favorizat declanșarea Revoluției a fost convocarea, în 1789, de către Ludovic al XVI-lea, a Adunării Stărilor Generale, care nu se mai întrunise din anul 1614. Regele dorea să instituie noi forme de impozitare, în timp ce o mare parte a deputaților dorea adoptarea unei Constituții și drepturi egale pentru toți cetățenii. Întrucât regele ezita să instituie reforme profunde, reprezentanții stării a treia au format o **Adunare Națională Constituantă**, cu intenția de a elabora o Constituție și de a reforma Franța (aplicația III). Dat fiind pericolul arestării membrilor Adunării Constituante, populația Parisului s-a revoltat, luând cu asalt închisoarea Bastilia (aplicația II), un simbol al absolutismului. Revoluția din Paris s-a extins apoi în întreaga Franță, țăranii revoltându-se contra nobilimii. Însăpăimântați, mulți aristocrați au fugit în străinătate, însuși regele încercând acest lucru, fără succes însă.

Sub presiunea poporului, Adunarea Națională a înfăptuit o serie de reforme. A desființat privilegiile nobilimii, vămile interne și breslele. A oferit burgheziei și țăranimii posibilitatea de a cumpăra pământurile Bisericii. A instituit o nouă organizare administrativă, un sistem uniform de impozitare și a luat măsuri de dezvoltare a industriei și agriculturii. La 26 august 1789, a adoptat *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*, bazată pe o serie de principii iluministe. Adoptarea Constituției din 1791 a transformat Franța într-o monarhie constituțională.

II. De la monarhie constituțională la republică

Desfășurarea Revoluției a deșteptat simțul civic al cetățenilor, care au început să se organizeze în grupări politice, precum cea a girondinilor sau a iacobinilor. Regele, care nu dorea să asiste în mod pasiv la slăbirea puterii sale, a apelat la monarhii Prusiei și Austriei, care vedeau în Revoluția Franceză o primejdie pentru regimul politic din țările lor (aplicația I). În 1792, Franța le-a declarat război, însă dezorganizarea armatei a adus țara într-o situație dificilă. La apelurile iacobinilor, poporul s-a mobilizat împotriva dușmanilor Revoluției. În urma victoriei de la Valmy împotriva armatei prusace, monarhia a fost înlăturată și a fost proclamată Republica (septembrie 1792). Noua adunare legislativă, numită Convenția Națională, l-a acuzat pe rege de trădare și l-a condamnat la moarte. Imediat după ghilotinarea regelui, Austria, Prusia și alte state germane, Spania și Sardinia au format o coaliție împotriva Franței revoluționare. Suferind grave înfrângeri, armata franceză a început retragerea în dezordine, în Vandeea țăranii s-au răscolit împotriva republicii, iar în părți din sudul și vestul Franței au revenit regaliștii. În aceste condiții, conducerea Convenției Naționale a fost preluată de iacobinii conduși de Danton, Marat și Robespierre, care au instituit așa-numita „**Teroare iacobină**”, un regim extrem de aspru (aplicația IV). Drept urmare, în 1794, pe fondul nemulțumirilor și în condițiile înfrângerii coaliției antifranceze în bătălia de la Fleurus (aplicația V), gruparea iacobină a fost înlăturată de la putere, iar Franța a revenit la un regim mai moderat, condus de așa-numiții „nou îmbogățiți”, cei care, în urma Revoluției, dobândiseră poziții economice și politice privilegiate.

 Aplic

I. Europa în anul 1789

Harta Europei în anul 1789

- 1 Folosind informațiile din lecțiile anterioare, precizează ce sistem politic aveau, în anul 1789, statele marcate pe hartă.
- 2 Precizează, pentru fiecare dintre statele marcate, un motiv al atitudinii ostile față de Revoluția Franceză.

II. Căderea Bastiliei

- 1 Arată ce reprezenta Bastilia pentru locuitorii Parisului. Explică de ce revolta acestora s-a îndreptat împotriva Bastiliei.
- 2 Expune, într-un text de 5-6 rânduri, cu ajutorul informațiilor din cuprinsul lecției, cauzele care au generat această manifestare.
- 3 Închipuie-ți că ești un jurnalist care descrie de la fața locului asaltul asupra Bastiliei. Redactează, singur sau împreună cu colegii tăi, un astfel de reportaj de o pagină.

Căderea Bastiliei, pictură de Jean-Baptiste Lallemand, Muzeul Carnavalet, Paris

CONEXIUNI

Rouget de Lisle cântând
La Marseillaise

La Marseillaise

La Marseillaise a fost compusă în 1792 de Rouget de Lisle, la solicitarea primarului orașului Strasbourg, care a considerat că era necesar să fie compus un cântec de război pentru trupele de frontieră din armata Rinului. Așa se explică de ce, inițial, *La Marseillaise* a purtat numele de *Cântec de război pentru armata Rinului*, în contextul în care Franța declarase război Austriei. Cântecul a fost interpretat pentru prima oară în public, pe 29 aprilie, de fanfara Gărzii Naționale din Strasbourg, în fața batalionului format din voluntarii care se îndreptau spre frontieră. Ulterior, a fost preluat de voluntarii din Marsilia care, intonându-l în drum spre front, l-au făcut cunoscut întregii Franțe. Pe 14 iulie 1795, cu ocazia aniversării a șase ani de la căderea Bastiliei, *La Marseillaise* este decretat cântec național. Ulterior, o lege adoptată în ziua de 14 februarie 1879 a stabilit în mod definitiv că *La Marseillaise* este imnul național al Franței.

III. Despre starea a treia

„Trebuie să ne punem trei întrebări:

1. Ce este starea a treia? Totul.
2. Ce a fost ea până în prezent în ordinea politică? Nimic.
3. Ce dorește ea? Să devină ceva [...].

Cine ar îndrăzni să spună că starea a treia nu are toate calitățile necesare pentru a forma o Națiune completă? [...] Dacă s-ar desființa ordinele privilegiate, Națiunea nu ar pierde nimic, ci mai degrabă ar câștiga. [...] Nimic nu poate să înainteze fără ea [...] o lege comună și o reprezentare comună, iată ce face o Națiune [...].”

Abatele Sieyès, *Ce este starea a treia?*

- 1 Menționează, pe baza lecției, care este componența stării a treia, la care face referire textul.
- 2 Imaginează-ți că ești un reprezentant al stării a treia în Adunarea Națională Constituantă. Scrie un text de o jumătate de pagină, în care să susții necesitatea adoptării unei Constituții.

IV. „Libertate, egalitate, fraternitate sau moartea”: iacobinii au guvernat urmând această lozincă.

- 1 Discutați în clasă despre semnificația lozincii și arătați în ce măsură a fost aceasta pusă în aplicare.
- 2 Enumără trei argumente pentru care ești/nu ești de acord cu o guvernare bazată pe teroare.
- 3 Enumără o asemănare și o deosebire dintre revoluția din Anglia și cea din Franța.

V. Lupta de apărare a țării

Bătălia de la Fleurus, pictură de Jean-Baptiste Mauzaisse, 1837

- 1 Analizează conflictul după schema logică de mai jos.

cauze

desfășurare

consecințe

- 2 Formulează o opinie cu privire la natura războaielor duse de francezi în perioada 1792-1795.

Retin

- Revoluția Franceză a avut cauze economice, sociale, politice și ideologice.
- Un moment important l-a reprezentat căderea Bastiliei, moment care a simbolizat revolta față de regimul absolutist și care a marcat începutul modernizării statului: Franța a devenit monarhie constituțională, au fost desființate privilegiile nobilimii, vămile interne și breslele, pământurile Bisericii au fost date spre vânzare burgheziei și țăranimii, au fost adoptate reforme administrative și economice, precum și *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*.
- În anul 1792, Franța a devenit republică.
- Criza economică și financiară, răscoala din Vandeea, acțiunile regaliștilor și alianța celorlalte state europene împotriva Franței au dus la dictatura iacobină, care a instaurat teroarea revoluționară pentru salvarea Republicii.
- În 1794, cea mai violentă etapă a Revoluției a luat sfârșit odată cu instalarea unui regim mai moderat, dirijat de burghezia care se îmbogățise în timpul Revoluției.
- În timpul Revoluției, poporul francez a desființat organizarea pe stări a societății, a înlăturat monarhia absolutistă, a creat cea dintâi Republică Franceză și i-a învins pe dușmanii din interior și din exterior ai noului regim.

GÂNDIRE CRITICĂ

Apreciază în ce măsură ideile ale curentului iluminist se regăsesc în *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*. Consultă și informațiile din studiul de caz de la pp. 82-83.

Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului (detaliu), tablou de Jean-Jacques François Le Barbier, cca 1789

Document

„Reprezentanții poporului francez, constituiți în Adunarea Națională, considerând că ignorarea, uitarea sau disprețuirea drepturilor omului sunt singurele cauze ale nefericirilor populare și ale corupției guvernelor, au decis să expună, într-o declarație solemnă, drepturile naturale, inalienabile și sacre ale omului, astfel încât această declarație, prezentă permanent la toți membrii corpului social, să le amintească fără încetare drepturile și îndatoririle lor; astfel încât actele puterii legislative și cele ale puterii executive, putând fi oricând comparate cu scopul oricărei instituții politice, să fie prin urmare mai respectate; astfel încât cererile cetățenilor, fondate de acum înainte pe principii simple și incontestabile, să se fondeze pe respectarea Constituției și a fericirii tuturor.”

Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului

Trusa de instrumente Cum organizez și particip la un proiect de echipă

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5	Pasul 6
Stabilim obiectivele proiectului (2-3 obiective) și un titlu sugestiv.	Stabilim grupul-țintă (număr de elevi, nivel de vârstă).	Alcătuim un plan al activităților (campanie de informare, dezbateri, vizionare de film, lecții demonstrative). Planul va ține cont de resursele materiale și de timp, precum și de împărțirea responsabilităților între membrii echipei.	Alcătuim o listă a rezultatelor anticipate (număr de elevi informați, realizări etc.).	Desfășurăm proiectul prin asumarea sarcinilor individuale și de echipă.	Evaluăm proiectul și analizăm rezultatele.

- Realizează, în echipă cu alți 2-3 colegi, un proiect de promovare a documentului *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*, ca bază a drepturilor omului, în zilele noastre. Folosiți și informațiile din studiul de caz.

► **Grilă de analiză și de observare sistematică a comportamentului elevului (model pentru profesor):**

- Manifestă o atitudine pozitivă față de activitate.	DA/NU	- Colaborează cu coechipierii.	DA/NU
- Manifestă interes și plăcere față de activitate.	DA/NU	- Acceptă alte puncte de vedere.	DA/NU
- Urmează pașii indicați.	DA/NU	- Își asumă sarcini și le duce până la capăt.	DA/NU
- Cere ajutor când are nevoie.	DA/NU		

INTRODUCERE

Adunarea Națională Constituantă a numit o comisie pentru a redacta o serie de principii care să stea la baza viitoarei Constituții a Franței.

După trei săptămâni de dezbateri, Adunarea a proclamat, într-o declarație solemnă, principiile pe care avea să se întemeieze organizarea societății.

Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului

Mă documentez

În vreme ce revoluția engleză nu s-a ocupat decât de interesele poporului englez, Adunarea Națională Constituantă a Franței a vrut să facă o declarație pentru toți oamenii, pentru toate timpurile, pentru toate țările și pentru a servi ca exemplu lumii întregi. *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*, votată la 26 august 1789, a devenit crezul național și democratic al francezilor și a dat un puternic imbold eforturilor popoarelor europene de a lupta împotriva absolutismului. *Declarația* a servit drept introducere primei Constituții a Franței, din anul 1791. Potrivit acesteia, principiile și valorile care trebuie să constituie temelia unei societăți moderne erau suveranitatea (puterea) poporului, separarea puterilor, egalitatea, libertatea de opinie, libertatea religioasă și proprietatea. După o introducere, în care *Declarația* este pusă sub ocrotirea „Ființei Supreme” (căci cei mai mulți gânditori iluminiști manifestau rezerve în raport cu credința creștină și credeau mai degrabă într-un Dumnezeu abstract, îndepărtat de lume), Adunarea Constituantă expune în 17 articole elementele care constituie drepturile fundamentale și de neatins ale oricărui om și cetățean.

Prin acest document, Adunarea Constituantă a urmărit să arate că Vechiul Regim, caracterizat prin absolutism și inegalitate între cetățeni, a dispărut. Fără să îngrădească viitorul, Adunarea intenționa să condamne trecutul.

Până la mijlocul secolului al XIX-lea, *Declarația drepturilor* a fost sursa de inspirație a tuturor reformatorilor din Europa. Șase ani mai târziu, *Declarația* a fost folosită ca preambul și la noua Constituție a Franței, adoptată în anul 1795, în care legiuitorii au considerat că era necesar să adauge drepturilor și o serie de obligații, textul căpătând titlul de *Declarația drepturilor și obligațiilor omului și cetățeanului*.

Analizez sursele

I. ANALIZĂ DE DETALIU: *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*, tablou de Jean-Jacques-François Le Barbier, cca 1789, Muzeul Carnavalet, Paris

Sursa I

1 Analizează imaginea din detaliu. De ce crezi că femeia poartă o coroană și o mantie cu flori de crin?

2 Observă și alte elemente din imagine. Redactează un text de 2-4 rânduri, în care să prezinți mesajul imaginii. Folosește și informațiile din manualul digital.

DETALIU: Franța Constituțională

În imaginea *Declarației* din 1789, Franța este reprezentată printr-o femeie. Este o Franță a monarhiei constituționale. Devenită monarhie constituțională, Franța a rupt lanțurile în care era ținută de Vechiul Regim al monarhiei absolutiste de drept divin. Norii din fundal reprezintă criza Vechiului Regim, rezistența în fața progresului, absența libertăților fundamentale.

II. Uniți pentru Constituție

Pe 20 iunie 1789, din ordinul lui Ludovic al XVI-lea, a fost convocată o ședință în cadrul căreia aveau să se reunească reprezentanții celor trei stări, în scopul adoptării unor reforme. Contrariați că n-au fost anunțați din timp despre această ședință regală, membrii Adunării Naționale s-au întrunit într-o sală de tenis din apropiere, unde au depus *Jurământul din sala jocului cu mingea*, hotărând să nu cedeze presiunilor și să nu se separe până când Franța nu va avea o Constituție.

Jurământul din sala jocului cu mingea, tablou de Luc-Olivier Merson, 1882-1883, Muzeul Carnavalet, Paris, Franța

III. Despre drepturi și libertăți

„Art. 1: Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi. Deosebirile sociale nu se pot întemeia decât pe folosul comun.

Art. 2: Scopul oricărei asociații politice e păstrarea drepturilor naturale și imprescriptibile ale omului. Aceste drepturi sunt: libertatea, proprietatea, siguranța și rezistența la opresiune.

Art. 3: Principiul oricărei suveranități stă esențialmente în Națiune. Niciun corp, niciun individ nu poate exercita vreo autoritate care să nu fi o emanație expresă a Națiunii.

Art. 4: Libertatea e dreptul de a face tot ceea ce nu atinge dreptul altuia. [...]

Art. 6: Legea este expresia voinței generale. Toți cetățenii au dreptul de a coopera, direct sau prin reprezentanții lor, la alcătuirea ei. Legea trebuie să fi aceeași pentru toți, fie că ocrotește, fie că pedepsește. [...]

Art. 10: Nimeni nu poate fi urmărit pentru opiniile sale, fie chiar și cele religioase, atât timp cât manifestarea lor nu tulbură opinia publică.”

Declarația drepturilor și obligațiilor omului și cetățeanului

IV. Despre obligații

„Art. 2: Toate obligațiile omului și ale cetățeanului derivă din aceste două principii gravate de natură în toate inimile: nu faceți celui de lângă voi ceea ce nu vreți să vi se facă; întotdeauna faceți semenilor ceea ce vreți să vi se facă vouă.

Art. 3: Obligațiile fiecăruia față de societate consistă în a o apăra, a o servi, a trăi supus legilor și a respecta pe cei ce o reprezintă. [...]

Art. 5: Cel care încalcă în mod deschis legile se declară în stare de război cu societatea.

Cel care, fără a încălca deschis legile, le evită prin viclenie sau pricepere, rănește interesele tuturor.

Art. 6: Pe menținerea proprietăților se bazează cultivarea pământurilor, toată producția, toate mijloacele de muncă și toată ordinea socială. Orice cetățean trebuie să servească patriei și păstrării libertății, egalității și proprietății, de fiecare dată când legea îi cere să le apere.”

Declarația drepturilor și obligațiilor omului și cetățeanului

Sursa II

- 1 Descrie atmosfera care domnea în cadrul Adunării Naționale.
- 2 De ce crezi că membrii Adunării Naționale își doreau atât de mult adoptarea unei Constituții?

Sursa III

- 1 Identifică drepturile enunțate.
- 2 Care sunt drepturile și libertățile de care vă bucurați astăzi? În echipe de 3-4 elevi, alcătuiți o listă a acestora și dați exemple din viața de zi cu zi.

Sursa IV

- Ești de acord cu obligațiile menționate în textul alăturat? Argumentează-ți în scris opinia pro sau contra.

Sintetizez

Realizează o prezentare a *Convenției Drepturilor Copilului*, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite, în anul 1989. Alege o formă de prezentare cât mai atractivă.

REPERE CRONOLOGICE

1795 – 1799

Directoratul

1799 – 1804

Consulatul

1804

Proclamarea Primului

Imperiu Francez

1805

Austerlitz

1806

instituirea blocadei
continentale

1812

Războiul din Rusia

1815

Exilul pe insula Sfânta
Elena

TERMENI-CHEIE

- Bătălia Națiunilor
- Blocada continentală
- Codul civil napoleonian
- Concordat
- Consulat
- Directorat
- Imperiu

Napoleon trece Alpii prin pasul Marele Saint-Bernard, tablou de Jacques-Louis David, 1800, Muzeul Chateau de Malmaison, Franța

Napoleon I și răspândirea ideilor Revoluției Franceze în Europa

Mă informez

După îndepărtarea iacobinilor, Franța (ilustrația 1) a avut, timp de patru ani, un regim politic moderat („Directoratul”), înainte ca generalul Napoleon Bonaparte să dea o lovitură de stat și să impună o guvernare autoritară.

I. Directoratul

▷ Directoratul a fost un regim politic condus de burghezia care se îmbogățise în urma Revoluției. Potrivit unei noi Constituții, conducerea era exercitată de un Directorat, format din cinci membri (puterea executivă), puterea legislativă revenind Consiliului celor 500 și Consiliului Bătrânilor. Pe fondul conflictelor interne, acutizate de regimul Directorilor, generalul Bonaparte, victorios în campaniile militare din Italia și Egipt, a dat o lovitură de stat și a instaurat Consulatul.

II. Consulatul și Imperiul

În timpul **Consulatului**, puterea executivă aparținea unui comitet format din trei consuli, dintre care unul deținea întâietatea (primul consul) și toată puterea. Inițial ca Prim Consul, apoi în calitate de consul pe viață, Napoleon (ilustrația 2) a exercitat puterea în manieră autoritară și centralizată. În 1801, a încheiat **Concordatul**, o înțelegere cu papalitatea care definea statutul Bisericii Catolice în Franța și care pune capăt conflictului dintre Biserică și stat, declanșat în primii ani ai Revoluției. A instituit un cod de legi (1804), cunoscut drept **Codul civil napoleonian** (aplicația IV). A reformat învățământul, instituind liceul și bacalaureatul. În domeniul financiar, a introdus francul ca monedă națională și a înființat Banca Franței. A reorganizat administrația și armata. În 1804, Senatul l-a proclamat pe Napoleon Bonaparte împărat al francezilor. Astfel, a fost fondat Primul **Imperiu Francez** (aplicația III).

III. Campaniile militare ale lui Napoleon

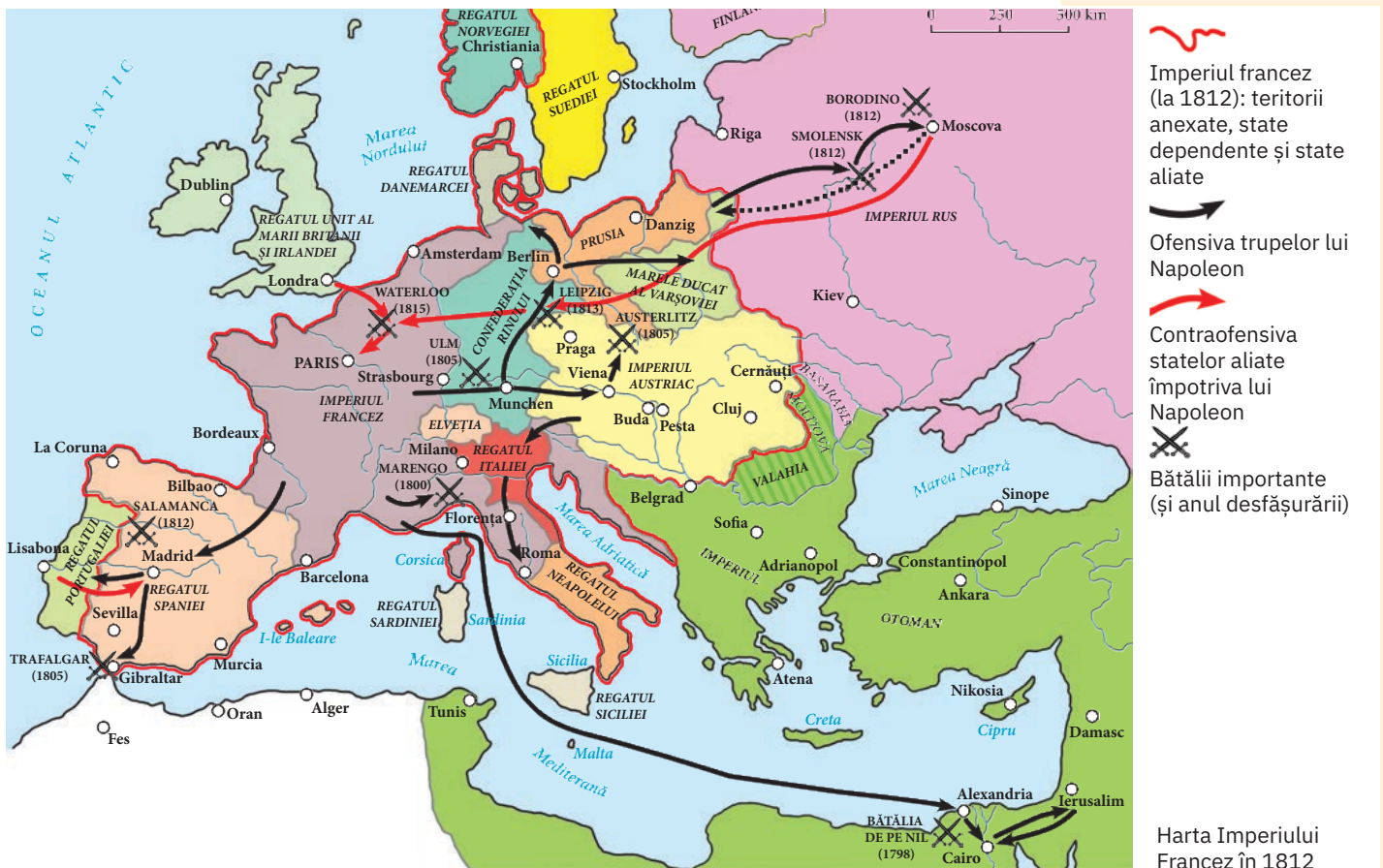
▷ Domnia lui Napoleon (aplicația II) a fost marcată de campanii militare împotriva marilor puteri europene (aplicația I). Pornite din dorința vecinilor Franței de a bloca extinderea ideilor revoluționare, aceste războaie au devenit rapid războaie de expansiune. Deși scopul inițial era susținerea popoarelor în lupta împotriva absolutismului, Franța a devenit interesată de ocuparea de noi teritorii fie în nordul Italiei, Spania și în Țările de Jos (Olanda), fie în Orient (Egipt). Această strategie a avut și o latură economică, ea vizând obținerea unor noi piețe de desfacere și contracararea puterii economice a Angliei.

Perioada 1805-1811 a fost epoca marilor victorii ale lui Napoleon împotriva multiplelor coaliții organizate împotriva Franței. În anul 1805, armata lui Napoleon a reputerat o mare victorie asupra Austriei și a Rusiei, la Austerlitz. Prusia a fost învinsă în bătălia de la Jena, iar Rusia a fost înfrântă la Friedland. Prin urmare, cei doi inamici ai Franței au fost obligați să ceară pacea de la Tilsit (1807). În 1806, Napoleon instituise **blocada continentală**, prin care interzisesse orice comunicație pe mare între Franța sau statele subordonate ei, și Marea Britanie. Ulterior, în anul 1812, Napoleon a declanșat o campanie împotriva Rusiei, care încetase să respecte blocada. După câteva victorii, el a reușit să ocupe Moscova, dar frigul și lipsurile alimentare l-au obligat să se retragă. Profitând de situația grea a Franței, marile puteri ale Europei continentale (Rusia, Austria, Prusia și Suedia) s-au aliat împotriva lui Napoleon în bătălia de la Leipzig (1813), supranumită „**Bătălia Națiunilor**”. Aliații au ocupat Parisul și au readus la putere dinastia de Bourbon, Napoleon fiind exilat pe insula Elba, de unde a mai revenit la conducerea Franței pentru o perioadă foarte scurtă („cele 100 de zile”). Marile puteri s-au aliat din nou, provocând înfrângerea definitivă a lui Napoleon la Waterloo, în ziua de 18 iunie 1815 (aplicația V). Exilat pe insula Sfânta Elena din Oceanul Atlantic, Napoleon a murit în 1821.

Aplic

I. Imperiul Francez sub Napoleon

Imperiul francez (la 1812): teritorii anexate, state dependente și state aliate

Ofensiva trupelor lui Napoleon

Contraofensiva statelor aliate împotriva lui Napoleon

Bătălii importante (și anul desfășurării)

Harta Imperiului Francez în 1812

- 1 Identifică, cu ajutorul legendei, bătălii purtate de Napoleon în perioada Imperiului.
- 2 Caută, cu ajutorul internetului și al manualului digital, informații suplimentare despre trei dintre acestea, la alegere.

II. Despre Napoleon

A. „Ceea ce m-a șocat întotdeauna cel mai mult în relațiile mele cu Napoleon a fost mai întâi eminenta sa perspicacitate și marea sa modestie în raport cu gândirea și inteligența lui. Sesiza lucrurile în esența lor, le dezbrăca de accesoriile inutile, dezvoltându-și gândirea și neîncetând să formuleze argumente.”

Metternich, ministrul de externe al Austriei

B. „Bonaparte în calitate de consul, Napoleon ca împărat, nu fac altceva decât să distrugă opera revoluționară. Libertatea politică este desființată. Vechii emigranți și vechii revoluționari sunt invitați deopotrivă la împăcare. Dar supunerea trebuie să fie strictă [...]. Administratorii nu mai sunt numiți de popor, ci desemnați de puterea centrală. Prefecții și subprefecții execută în departament voința consulară sau imperială. Judecătorii sunt numiți de guvern și supravegheați de reprezentanții Ministerului Public [...]. Ca pe vremea regalității, hotărârile imperiale sunt suficiente ca suspjecții să fie arestați, condamnați și deportați.”

Istoricul francez Bayet, 1938

- 1 Compară textele de mai sus și stabilește o asemănare și o deosebire
- 2 Realizează, în scris, un portret al lui Napoleon, pornind de la trăsătura de caracter pe care o consideri cea mai importantă, dintre toate trăsăturile ilustrate în sursa A. Folosește informațiile din lecție, precum și informațiile oferite de sursa C și de alte surse de pe internet, recomandate de profesorul tău.

Napoleon pe tronul imperial, tablou de Ingres, 1806

CONEXIUNI

Diplomă de Bacalaureat

Bacalaureatul în România

În România, Bacalaureatul a fost introdus în anul 1925, de către dr Constantin Angelescu, în calitatea sa de ministru al Instrucțiunii Publice. La vremea respectivă, bacalaureatul era un examen foarte dificil – cu adevărat un examen de maturitate. La primul examen de acest gen susținut în țara noastră, doar 15 elevi din cei 30 înscriși au obținut diploma de absolvire. Examenele se desfășurau în 2 sesiuni, de vară și de toamnă, în fața unor comisii instituite de ministru în orașele care funcționau drept reședințe ale regiunilor școlare. Aceste comisii erau formate din 7 persoane: 6 profesori și un președinte, cadru universitar. Promovarea examenului le permitea celor mai buni elevi să urmeze cursurile unei facultăți.

III. „Regii au părăsit-o, eu am ridicat-o.”

Afirmația a fost rostită de Napoleon în după-amiaza zilei de 2 decembrie 1804, în catedrala Notre-Dame, cu referire la coroana pe care și-a așezat-o pe cap ca împărat al francezilor și pe care a numit-o „coroana lui Carol cel Mare”. Cu o mie de ani înaintea lui, Carol cel Mare fusese conducătorul francilor și primul împărat al Occidentului medieval.

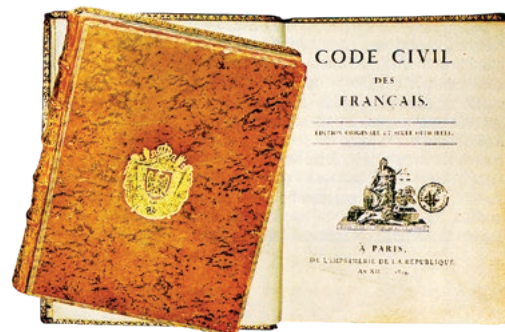

Încoronarea lui Napoleon, tablou de Jacques-Louis David

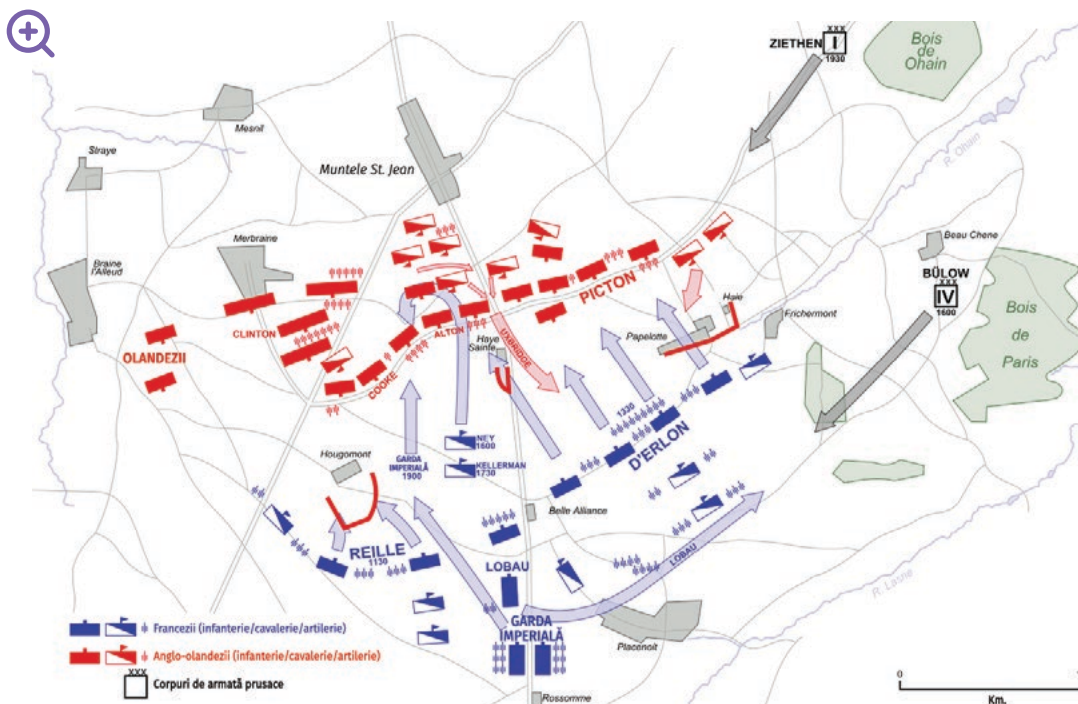
- 1 Appreciază semnificația gestului la care se referă afirmația.
- 2 Realizează o axă cronologică a principalelor evenimente legate de Napoleon în perioada Imperiului (consultă și rubrica *Repere cronologice*).

IV. Codul civil napoleonian

- 1 Ce reprezintă acest cod pentru istoria Franței și a Europei?
- 2 Appreciază cât de important este un cod de legi pentru funcționarea unui stat. Argumentează.
- 3 Realizează un afiș care să illustreze actualitatea Codului lui Napoleon.

V. Bătălia de la Waterloo

Planul bătăliei de la Waterloo

- 1 Realizează, pe baza planului și cu ajutorul informațiilor din manualul digital, o prezentare a bătăliei de la Waterloo. Discutați în clasă.
- 2 Care este, în opinia ta, cea mai importantă bătălie a lui Napoleon? Argumentează.

✓ Rețin

- Directoratul i-a adus Franței pacea internă. Pe plan extern, au fost inițiate războaie de cucerire, campaniile militare din Italia și din Egipt fiind conduse de generalul Napoleon Bonaparte.
- Consulatul (primul tip de regim autoritar instituit de Napoleon) a fost marcat de realizări precum înființarea Băncii Franței, reformarea sistemului educațional, a administrației și a armatei, reconcilierea cu Biserica, adoptarea *Codului civil* napoleonian.
- În anul 1804, Franța a devenit imperiu. Napoleon a purtat numeroase războaie cu Marea Britanie, Rusia, Austria, Prusia, iar în anul 1811, Imperiul Francez a atins apogeul. Începutul declinului a fost marcat de campania din Rusia, Napoleon suferind o înfrângere decisivă la Waterloo. Napoleon a fost exilat pe insula Sfânta Elena.
- În teritoriile europene cucerite sau controlate de Franța, ideile revoluționare s-au răspândit, contribuind la distrugerea Vechiul Regim și la trezirea conștiinței naționale a popoarelor europene.

GÂNDIRE CRITICĂ

Pe baza surselor de la aplicațiile II, III și IV, răspunde la întrebarea: *A fost Napoleon un monarh de tip absolut?*

! Vocile trecutului

„Cea mai mare bătălie a secolului a fost câștigată și Revoluția împlinită; acum tot ce rămâne de făcut este să o împăcăm cu tot ceea ce ea nu a distrus. Această misiune mi-a aparținut. Eu am devenit arcul alianței între vechi și nou, mediatorul natural între ordinea veche și cea nouă [...] Am închis abisul monarhiei și am curățat haosul. Am purificat Revoluția, am dat demnitate națiunilor și am numit regi. Am stimulat orice fel de întrecere, am răsplătit orice fel de talent [...]”

Napoleon, despre măsurile pe care le-a luat

Mormântul lui Napoleon din Domul Invalizilor

Trusa de instrumente Cum organizez un joc de rol

Pasul 1

Stabilesc, împreună cu profesorul de istorie și colegii mei, personajul și situația pe care le voi pune în scenă.

Pasul 2

Pregătesc o fișă de personaj pe baza informațiilor oferite de lecție și a altor materiale pe care le consult.

Pasul 3

Reflectez asupra personajului de interpretat și redactez textul, vestimentația, acesoriile, decorul etc.

Pasul 4

Interpretez rolul în fața clasei, conform scenariului stabilit.

Pasul 5

Evaluez, alături de colegii mei de clasă, experiența de învățare: cum m-am simțit și dacă mi-a plăcut să interpretez personajul, cât de creativ a fost rolul meu în raport cu cel al colegilor.

- Organizează, împreună cu colegii tăi, un joc de rol intitulat „Napoleon împărat”, în care fiecare să improvizeze momentul încoronării și discursul rostit de Napoleon cu acest prilej.

1

Marea Britanie

REPERE CRONOLOGICE

1764

mașina de tors (James Hargreaves)

1769

motorul cu abur (James Watt)

1803

vaporul cu abur (Robert Fulton)

1814

locomotiva lui George Stephenson

1831

secerătoarea (McCormick)

1876

telefonul (Alexander Bell)

1876

bicicleta (Harry John Lawson)

1879

becul (Thomas Edison)

1885

serul contra turbării (Louis Pasteur)

1903

avionul (frații Wright)

TERMENI-CHEIE

- asolament
- mașinism
- revoluție agrară
- revoluție industrială
- sindicat

2

Forjarea fierului, pictură de Joseph Wright of Derby, 1772

Revoluția industrială. Impactul asupra vieții oamenilor

Mă informez

Rezultat al dezvoltării științei, revoluția industrială este procesul de trecere de la producția manuală la producția cu ajutorul mașinilor-unelte, de la stadiul meșteșugăresc al industriei la stadiul mării producții mecanizate de fabrică. În aceste condiții, știința a devenit un important factor care a favorizat schimbările în plan economic și social.

I. Premise și etape

Revoluția industrială a fost precedată de revoluția agrară, care a însemnat modernizarea agriculturii prin folosirea unor noi unelte și utilaje, a sistemului rotației culturilor (**asolament**) și a semințelor selecționate, precum și prin organizarea producției pe baza fermelor și a muncii salariate. Explozia demografică și exodul rural au fost alte elemente care au dus la revoluția industrială. La acestea s-au adăugat formarea piețelor naționale (în interiorul granițelor unui stat) și dezvoltarea comerțului internațional. Știința a luat avânt, iar o serie de inovații și de invenții tehnice au favorizat dezvoltarea economică.

Revoluția industrială a fost marcată de două faze: prima, reprezentată de inventarea motorului cu abur, de exploatarea și folosirea cărbunelui și a fierului (aplicația **II**), precum și de dezvoltarea industriei textile (aplicația **III**); a doua revoluție, declanșată după 1870, s-a concretizat prin apariția unor noi ramuri industriale, precum și a unor noi materiale și surse de energie. Locul fierului a fost luat de oțel (ilustrația **2**), iar electricitatea, petrolul și gazul metan au devenit resurse importante pentru dezvoltarea economică. Viața oamenilor a fost transformată de noile invenții, precum becul electric, motorul electric industrial și cel cu ardere internă, automobilul, avionul. Noile mijloace de comunicare (telegraful electric, telefonul) au transformat felul în care oamenii comunicau.

II. Geografia revoluției industriale

Revoluția industrială a început în Marea Britanie (ilustrația **1**), în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea. Acest lucru s-a datorat faptului că în Anglia existau resurse bogate de fier și cărbune, precum și forță de muncă ieftină și abundentă. În plus, Marea Britanie dispunea de resurse financiare considerabile, de o piață internă bine conturată și de excelente piețe în colonii. Marea Britanie s-a menținut ca prima țară industrială a lumii până în 1870. De acolo, revoluția industrială s-a extins, într-o primă fază, în țări precum: în Franța, SUA și unele state germane (aplicația **I**). În România, revoluția industrială a început în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza și a luat avânt după obținerea independenței de stat (1878).

III. Revoluția transporturilor

În 1803, Robert Fulton a proiectat și testat primul vapor cu abur, iar în 1819 primul vapor a traversat Atlanticul. Pe uscat, schimbările au fost la fel de importante. George Stephenson a fost unul dintre principalii inventatori ai locomotivei (1814). În 1830, locomotiva lui Stephenson circula pe calea ferată Manchester – Liverpool.

IV. Consecințe

În urma revoluției industriale, a crescut ponderea industriei în economie și s-a născut marea industrie, iar **mașinismul** a sporit productivitatea muncii. Agricultură a beneficiat și ea de schimbările radicale produse în economie, în direcția modernizării. Totodată, s-a constatat și o dezvoltare a sistemului financiar, a transporturilor și a comunicațiilor, la nivel european și mondial. Au avut loc schimbări în modul de viață al oamenilor (aplicațiile **IV**, **V**), afirmându-se tot mai mult orașul și civilizația sa. În plan social, au dobândit importanță două noi clase: burghezia și lucrătorii industriali. Acest proces a fost însoțit de apariția primelor **sindicate** (organizații profesionale ale muncitorilor care să le apere interesele) și de luptă (greve) ale acestora. Revoluția industrială a avut și efecte negative, precum poluarea, despăduririle masive și folosirea tehnicii în industria de armament.

Aplic

I. Geografia revoluției industriale

Regiunile industriale din Europa în secolul al XIX-lea

- 1 Cu ajutorul legendei, identifică trei mari regiuni industriale ale Europei secolului al XIX-lea.
- 2 Stabilește, cu ajutorul legendei și al informațiilor din cuprinsul lecției, dacă există o legătură între resursele de cărbune și dezvoltarea zonelor industriale. Explică.

II. Fierul – simbol al primei revoluții industriale

- 1 Menționează alte utilizări ale fierului, în afara celei sugerate de imagine.
- 2 Precizează care este metalul simbol al celei de-a doua revoluții industriale.
- 3 Enumeră alte elemente specifice pentru fiecare dintre cele două revoluții industriale.

Podul de fier, tablou de W. Williams, cca 1780, primul pod din fier construit la Coalbrookdale, Marea Britanie, în 1779

CONEXIUNI

Turnul Eiffel, simbol al epocii industriale, tablou de Georges Seurat, 1889

Știința și arta în era industrială

Secolul al XIX-lea a stabilit o relație strânsă între știință și artă. În literatură sunt prezentate atât laturile pozitive ale științei (Jules Verne, *20 000 de leghe sub mări*), cât și cele negative (Mary W. Shelley, *Frankenstein sau un Prometeu modern*, 1818). În artă, dezvoltarea cercetărilor în domeniul opticii și apariția de noi pigmenți ca urmare a progreselor industriei chimice a influențat în mod direct curentul impresionist.

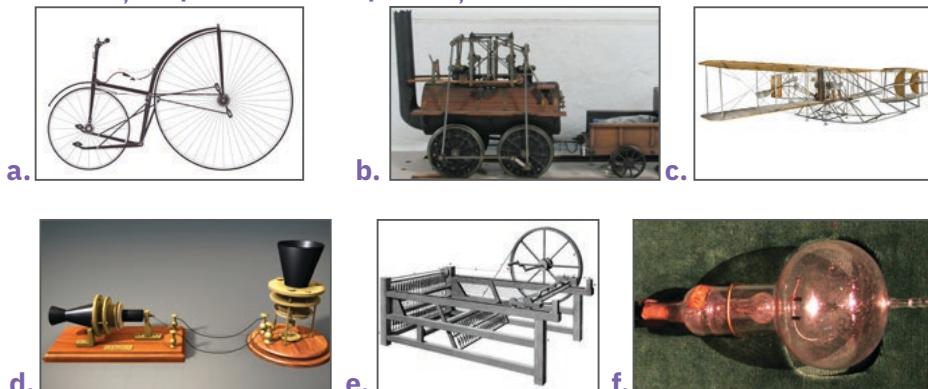
III. Revoluția industrială și industria textilă

„Întâmplându-se să mă aflu la Matlock, în vara lui 1784, în compania unor domni din Manchester, conversația a ajuns la mașina de tors a lui Arkwright. Unul dintre companioni a observat că, de cum avea să expire brevetul lui Arkwright, aveau să fie înființate atâtea fabrici, încât n-o să se găsească niciodată atâta forță de muncă să țese tot bumbacul tors. La acestea am replicat că Arkwright ar trebui să-și pună mintea la contribuție să inventeze și o mașină de țesut; [...] domnii din Manchester au declarat că acest lucru nu este posibil.”

Edmund Cartwright, 1784

- 1 Descrie contextul din istoria Marii Britanii în care se petrece discuția relatată de text.
- 2 Formulează ideea principală a textului și precizează care este legătura cu revoluția industrială.
- 3 Menționează alte două ramuri ale primei revoluții industriale.

IV. Tehnica și impactul său asupra vieții oamenilor

- 1 Precizează, cu ajutorul informațiilor de la rubrica *Repere cronologice* și prin documentare proprie, anii și autorii realizării acestor invenții. Descrie fiecare invenție.
- 2 Dezbate, împreună cu colegii tăi de clasă, impactul invențiilor și al tehnologiei asupra vieții oamenilor.

V. Copiii și munca

- 1 Descrie imaginea conform *Trusei de instrumente*.
- 2 Apreciază caracterul pozitiv sau negativ al folosirii muncii copiilor în industrie.
- 3 Enumeră alte consecințe (pozitive și negative) ale revoluției industriale.

Folosirea muncii copiilor într-o fabrică de textile

✓ Rețin

- Revoluția agrară a reprezentat procesul de transformare a agriculturii prin folosirea de noi unelte și utilaje, cunoștințe de specialitate și muncă salariată. Drept urmare, agricultura a satisfăcut nevoia de materii prime a industriei, precum și cerințele pieței.
- Revoluția industrială a debutat în Marea Britanie, ca urmare a descoperirilor științifice, a unor invenții și inovații tehnice, cea mai spectaculoasă fiind motorul cu abur.
- Revoluția industrială a cuprins treptat întreaga lume.
- Revoluția industrială a dus la creșterea producției, la dezvoltarea comerțului și a finanțelor, precum și la noi transformări în agricultură și la inovații în sistemele de transport.
- Progresele înregistrate în industrie, însoțite de transformările din agricultură și din sistemele de transport, au dus la schimbări semnificative în societate și în modul de viață al oamenilor.

GÂNDIRE CRITICĂ

Explică de ce revoluția industrială este considerată un moment de răscruce în evoluția societății.

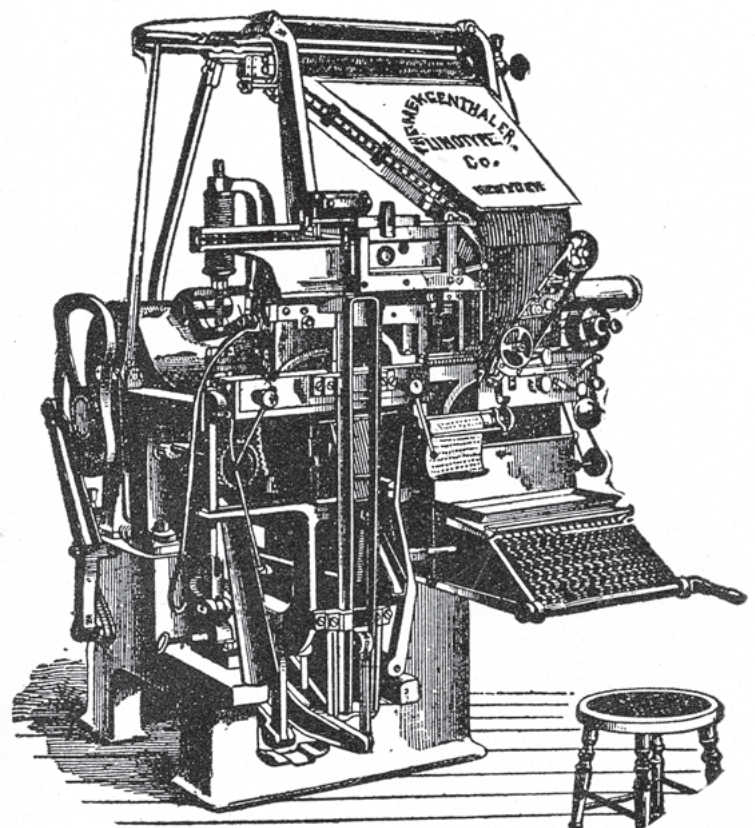
! Istoria în viața mea

Portofoliu

Lucrează în echipă, împreună cu alți 3-4 colegi. Presupunând că vi se propune să înființați un muzeu al revoluției industriale, stabiliți lista exponatelor (10-20 exponate) care ar trebui să se afle în cadrul acestuia: invenții, mașini, mecanisme, materii prime, produse, portrete ale unor inventatori etc.

Pregătiți, pentru fiecare exponat, eticheta de prezentare (denumire, încadrare în timp și spațiu istoric, autor, impact etc.).

Realizați afișul de prezentare a muzeului. Folosiți și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente* (pag. 101).

Mașină tipografică (1886)

Trusa de instrumente Cum organizez o dezbatere alături de colegii mei

- Dezbaterea presupune o discuție aprofundată și adesea în contradictoriu (pro sau contra) asupra unei chestiuni, a unei probleme, a unei teme etc., între două sau mai multe persoane.

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5
Stabilim tema și echipele (cele care se vor confrunta pro sau contra, precum și echipa de arbitri).	Realizăm documentarea în favoarea punctului de vedere ales (pro sau contra).	Prezentăm punctele de vedere, susținute argumentat, prin cei doi reprezentanți ai echipelor.	Decizia echipei de arbitri: care grupă a oferit argumentele cele mai puternice.	Formulăm concluziile cu privire la argumentele prezentate (claritate, adecvare la temă, grad de convingere), cu privire la prestația vorbitorilor etc.

- Organizează, alături de colegii tăi de clasă, o dezbatere privind consecințele revoluției industriale asupra vieții femeilor.

Patrimoniul. Moșteniri ale revoluției industriale

Războaie de țesut, Armley Mills, Anglia

Revoluția industrială a adus cu sine schimbări semnificative în viața cotidiană și în ocupațiile oamenilor. În egală măsură, a schimbat peisajul și relația dintre om și natură. Exploatarea resurselor minerale (în primul rând, a fierului și a cărbunelui) și reorganizarea activităților în producția de fabrică au dus la apariția unor noi materiale și a unor noi tipuri de construcții. Și în prezent, o parte dintre acestea se află în orașele din Europa, constituind o parte a moștenirii istorice universale.

Primele fabrici, bazate pe energia apei, au fost nucleul în jurul căruia s-au organizat fabrici tot mai mari, în care se aflau mașinile și depozitele. Locuințele muncitorilor erau situate în apropierea fabricilor. Fabrica a devenit, astfel, un oraș în sine. În pofida mecanizării, munca era foarte grea, iar o zi de muncă depășea adesea 10 ore. Munca prestată de copii era utilizată în spațiile mici sau atunci când era nevoie de mâini delicate (spre exemplu, pentru producerea de materiale textile sau de chibrituri).

Odată cu apariția motoarelor cu abur și, mai târziu, a motoarelor electrice, la periferia marilor orașe au început să fie construite fabrici. Muncitorii locuiau adesea în case insalubre, aflate în apropierea fabricilor. Principala schimbare, însă, a fost legată de nevoia de aprovizionare cu materii prime și cărbune. Pe lângă acestea, orașul a devenit, de asemenea, tot mai dependent de resursele alimentare puse la dispoziție de o agricultură tot mai performantă și mai mecanizată, precum și de un sistem modern de transport, bazat pe căile ferate și pe construcții din metal (în primul rând poduri).

Arkrigh Mills, fabrica de textile și locuințele muncitorilor, Crompton, Anglia

Mapă tematică

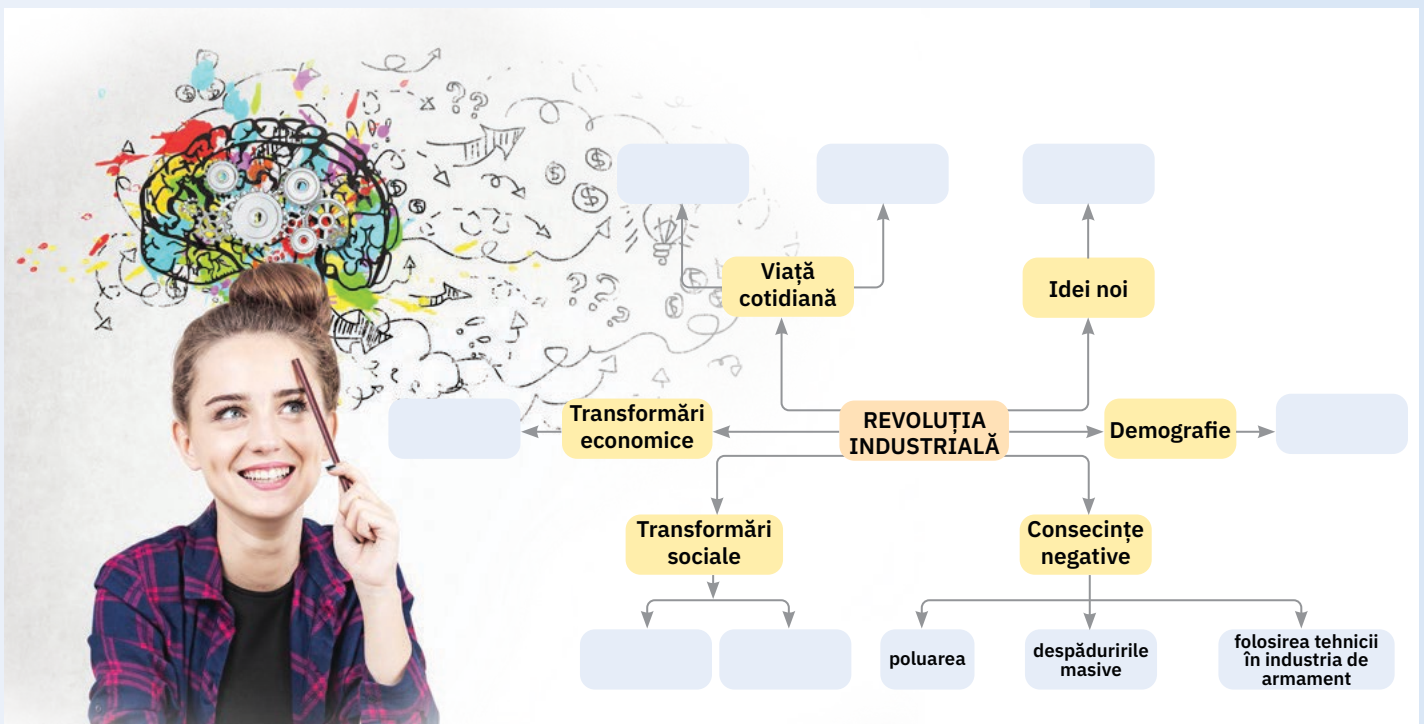
Pornind de la textul de mai sus, realizează, cu ajutorul mijloacelor digitale, o hartă conceptuală a consecințelor revoluției industriale. Urmează indicațiile de la pagina alăturată.

Atelier multimedia.

Realizarea unei hărți conceptuale

- Menționează subiectul sau tema centrală a hărții conceptuale.
- Alcătuieste o listă inițială a subtemelor care sunt asociate temei centrale și care clarifică această temă. Pentru fiecare subtemă identificată, adaugă o listă de concepte/procese/aspecte.
Exemple de consecințe:
  - **Transformări economice:** mașinismul, producția de fabrică, dezvoltarea transporturilor, apariția unor noi materiale și a unor noi surse de energie, industrializarea etc.;
  - **Transformări sociale:** ascensiunea unor noi forțe sociale – burghezia și muncitorimea;
  - **Demografie:** creștere demografică în zonele urbane, exod rural, dezvoltarea orașelor etc.;
  - **Viață cotidiană:** îmbunătățirea treptată a nivelului de trai, inițierea unor lucrări edilitare;
  - **Idei noi:** liberalismul, apariția sindicatelor, mișcările muncitorești (grevele);
  - **Consecințe negative:** poluarea, despăduririle masive, folosirea tehnicii în industria de armament etc.
- Realizarea hărții conceptuale
- Poți folosi programul *Word* care, în meniul *Inserare – SmartArt*, propune mai multe scheme pe care le poți adapta temei și subtemelor identificate. Schemele pot fi îmbunătățite prin inserarea unor imagini relevante.
- Consultă exemplul de hartă conceptuală oferit mai jos.

Exemplu: Consecințele revoluției industriale

- Prezentarea hărții conceptuale în fața clasei și discutarea ei împreună cu profesorul și colegii.

Schemă conceptuală recapitulativă

CONSOLIDARE

1 Enumeră:

- trei documente care prezintă revendicările revoluțiilor din sec. XVII-XVIII;
- trei filozofi care au susținut și argumentat ideea drepturilor naturale ale oamenilor;
- trei cauze comune ale revoluțiilor burgheze.

2 Care consideri că este principalul rezultat al revoluțiilor burgheze? Argumentează într-un text de o jumătate de pagină.

3 Enumeră cel puțin trei asemănări și trei diferențe între revoluțiile din Anglia, America și Franța.

4 Definește pe scurt următorii termeni: *separația puterilor în stat*, *drepturi naturale*, *mașinism*, *Iluminism*, *opinie publică*.

5 Ce descoperiri făcute în perioada revoluției industriale sunt utile și astăzi? Alcătuieste o listă din cel puțin cinci astfel de descoperiri.

Iluminismul

- caracter rațional și anticlerical
- forme de manifestare: în plan economic, religios, politic, cultural
- idei centrale:
  - drepturile naturale – orice om se naște cu o serie de drepturi inalienabile (ce nu îi pot fi luate): libertatea, dreptul la viață, dreptul la rezistență în fața opresiunii, libertatea de conștiință;
  - apare ideea egalității dintre toți oamenii.
- reprezentanți:
  - Montesquieu (*Despre spiritul legilor, Scrisori persane*)
  - J.J. Rousseau (*Contractul social, Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*)
  - Voltaire (*Secolul lui Ludovic al XIV-lea, Scrieri privind națiunea engleză, Candide*)
  - enciclopediștii

Revoluțiile burgheze

- cauza generală: criza societății feudale
- cauze economice: frâne în calea dezvoltării de tip burghez (modernizarea agriculturii, dezvoltarea industriei, a finanțelor și a comerțului)
- cauze sociale: pozițiile privilegiate ale nobilimii, ascensiunea burgheziei lipsite de drepturi
- cauze politice: caracterul absolutist sau evoluția spre absolutism a regimurilor monarhice
- cauze spirituale: ideile iluministe
- forme de manifestare:
  - conflict instituțional (rege și Parlament) urmat de război civil (Anglia)
  - război de eliberare (Statele Unite ale Americii)
  - revolte populare, război de apărare și Teroarea (Franța)
- susțin idei noi:
  - suveranitatea poporului/națiunii
  - separarea puterilor în stat
  - instituțiile politice trebuie să aibă un caracter reprezentativ
  - contractul social dintre conducători și cei conduși, cu drepturi și obligații reciproce

Revoluția industrială

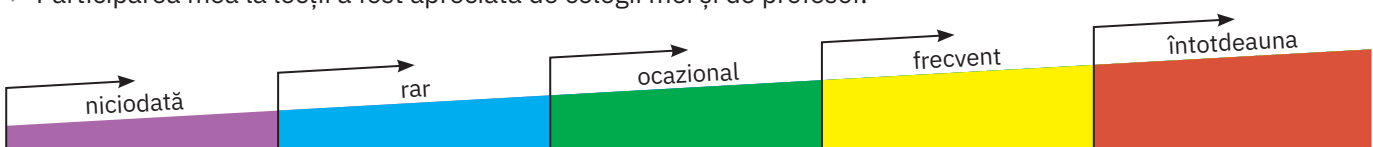
- dezvoltarea științei în timpul secolului al XVIII-lea a dus la declanșarea revoluției industriale
- principalele sale caracteristici: folosirea unor noi surse de energie, a mașinismului, a unor noi industrii și a unor noi activități economice
- schimbări în toate aspectele vieții cotidiene: procesul de producție, consumul de bunuri, știința de carte, ramurile științei etc.
- influențe puternice asupra artei

Sosirea trenului din Normandia, gara Saint-Lazare, Claude Monet, 1877, Art Institute of Chicago, SUA

Fișă de observare sistematică

- ▶ Am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exersez competențele.
- ▶ Participarea mea la lecții a fost apreciată de colegii mei și de profesor.

Evaluare

I Completează spațiile libere din textul următor cu informațiile corecte din lista de mai jos, ca în modelul din prima frază.

Iluminismul a apărut în ... , în secolul **al XVIII-lea**, de unde s-a extins în Europa.

Iluminismul a avut un caracter ... , anticlerical și s-a manifestat critic la adresa monarhiei de tip ... . În plan politic, mulți iluminiști erau admiratori ai monarhiei constituționale din ... .

Listă: Franța, XVII, XVIII, rațional, mistic, Anglia, absolutist, despotic.

II Alege varianta corectă de răspuns pentru indica anul în care au fost realizate invențiile enumerate mai jos.

1 Războiul de țesut mecanic (Edmund Cartwright):

a. 1790; b. 1785; c. 1814.

2 Mașina cu abur (James Watt):

a. 1760; b. 1769; c. 1800.

3 Locomotiva (George Stephenson):

a. 1805; b. 1814; c. 1840.

4 Telefonul (Alexander Bell):

a. 1814; b. 1876; c. 1885.

5 Secerătoarea (McCormick):

a. 1831; b. 1825; c. 1816.

III Alcătuieste o listă în care să menționezi patru cauze (câte una în plan economic, politic, social, respectiv ideologic) ale revoluției burgheze din Franța, din anul 1789.

IV Menționează câte o informație relevantă pentru fiecare dintre faptele istorice legate de campaniile sau bătăliile din epoca lui Napoleon, care sunt menționate în tabelul de mai jos.

Conflict	An	Deznodământ și urmări
Campania din Rusia		
Austerlitz		
Leipzig		
Waterloo		

V Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor:

„(...) Considerăm ca adevăruri grăitoare faptul că toți oamenii s-au născut egali, că sunt înzestrați de către Creator cu anumite Drepturi inalienabile, că printre acestea se numără dreptul la Viață, la Libertate și la căutarea Fericirii. Că, pentru a asigura aceste drepturi, Oamenii instituie Guverne, care își derivă dreptele lor puteri din consimțământul celor guvernați. Că, ori de câte ori o Formă de Guvernare devine o primejdie pentru aceste țeluri, este Dreptul Poporului să o schimbe sau să o abolească și să instituie un nou Guvern bazat pe acele principii și organizat în acele forme de exercitare a prerogativelor sale care i se vor părea cele mai nimerite să-i garanteze acestui Popor Siguranța și Fericirea (...).”

(fragment din *Declarația de Independență a SUA*, 4 iulie 1776)

- 1 Precizează secolul în care a fost redactată *Declarația de Independență*.
- 2 Menționează la ce drepturi „inalienabile” ale oamenilor face referire documentul.
- 3 Stabilește, pe baza textului, o cauză care determină schimbarea, de către cetățenii unui stat, a formei de guvernare.
- 4 Prezintă, într-un text de 10 rânduri, Războiul de Independență al coloniilor americane.

AUTOEVALUARE

I	5 p x 4 = 20 p
II	4 p x 5 = 20 p
III	5 p x 4 = 20 p
IV	4 p + (4 p x 2) = 12 p
V	4 p + 4 p + 4 p + 6 p = 18 p
Din oficiu:	10 p
Total:	100 p

INDICAȚII PENTRU REZOLVAREA EXERCIȚIULUI II:

- **Pasul 1:** Citește cu atenție cerința și variantele de răspuns.
- **Pasul 2:** Notează în caiet litera corespunzătoare variantei corecte de răspuns.
- **Model de răspuns:** 1-b.

INVITAȚIE ÎN...

- **lumea cărților:**
  - Jim Gigliotti, *Cine a fost Napoleon?*
  - Rodney Castleden, *Invenții care au schimbat lumea*
- **lumea virtuală:**
  - Invențiile primei revoluții industriale: <https://collection.science-museumgroup.org.uk>

U4

Secolul naționalităților

Lecția 1	98
Studiu de caz	102
Studiu de caz	104
Studiu de caz	106
Lecția 2	108
Patrimoniu	112
Atelier multimedia	113
Recapitulare	114
Evaluare	115

Statele moderne: revoluție și emancipare națională

1848 în Europa

Românii și modernitatea

Formarea statelor naționale în secolul al XIX-lea: Germania

Epoca victoriană. *La Belle Époque*

Centrele istorice urbane

Realizarea unui film cu fotografii sau a unui videoclip pe o temă istorică

Taboul redă un eveniment important din istoria modernă a Franței: revoluția din iulie 1830, care a avut loc la Paris. În fundal, în partea dreaptă, se vede catedrala Notre-Dame. Bărbatul cu joben este reprezentantul clasei burgheze, băiatul din dreapta femeii îl simbolizează pe copilul străzii, iar în partea stângă, bărbatul cu sabie și țăranul de la picioarele lui simbolizează populația Parisului. Figura centrală a tabloului, femeia care se cațără pe vârful baricadei, oferă compoziției un subtext extrem de sugestiv: întregul popor se ridică împotriva despotismului. Purtând numele de Marianne, acest personaj feminin a rămas până astăzi simbolul Franței republicane.

28 Iulie: Libertatea conducând poporul, pictură de Eugène Delacroix, 1830, Muzeul Luvru, Paris

REPERE CRONOLOGICE

1814-1815

Congresul de pace de la Viena

1820-1821

Revolte în statele italiene, Spania și Portugalia

1821

Revoluții în Țara Românească și Grecia

IULIE 1830

Revoluția din Franța

1830-1848

Mișcări naționale și inspirate de idei liberale în statele germane și italiene, revolte ale polonezilor

TERMENI-CHEIE

- echilibrul european
- obiective liberale
- obiective naționale
- națiune
- stat național

Cancelarul Metternich al Austriei, tablou de Thomas Lawrence, cca 1818

Statele moderne: revoluție și emancipare națională

Mă informez

Secolele XVII și XVIII au adus o nouă perspectivă, diferită de cea medievală, asupra statului și a națiunii. După revoluțiile din aceste două secole, statul s-a definit ca o structură politică și instituțională dedicată binelui public, iar *națiunea* ca suma cetățenilor acestuia, uniți prin experiențe istorice și interese comune, adeseori printr-o limbă comună. Statul a devenit astfel principalul instrument de promovare a intereselor națiunii.

I. Congresul de la Viena și echilibrul european

🔍 În vederea instaurării unei păci durabile după înfrângerea lui Napoleon, statele învingătoare (Marea Britanie, Austria, Prusia și Rusia) au organizat Congresul de la Viena (1814-1815). Hotărârile acestui congres s-au bazat pe trei mari principii: principiul **echilibrului european** (niciunei țări europene nu avea să i se permită să devină mai puternică decât celelalte), principiul legitimității (restaurarea monarhiilor legitimi și a monarhiilor absolutiste) și principiul solidarității (sprijin reciproc în vederea menținerii ordinii instaurate la Congres) (aplicația **I**). În acest sens, la propunerea țarului Rusiei, s-a format Sfânta Alianță, o alianță între monarhiile marilor puteri (aplicația **II**). Metternich (ilustrația **2**), cancelarul Austriei, și alți conducători ai marilor puteri din Europa, între care și Franța, au folosit Sfânta Alianță pentru a înăbuși mișcările revoluționare îndreptate împotriva monarhiilor legitimi.

II. Mișcări revoluționare până la 1848

Iluminismul și ideile Revoluției Franceze au dus la apariția, în rândurile burgheziei și ale elitei intelectuale, a ideii necesității unui **stat național** independent, delimitat de granițe naturale (râuri, munți), care să susțină interesele națiunii. Această idee era în contradicție cu sistemul Sfintei Alianțe, bazat pe imperii care controlau teritoriile locuite de mai multe popoare. Drept rezultat, la doar câțiva ani după Congresul de la Viena, mișcările revoluționare s-au manifestat în toată Europa (ilustrația **1**), susținând **obiective naționale și liberale** (ale clasei burgheze).

🔍 În 1820, au avut loc revolte în statele italiene (Sicilia și Neapole), în Spania (revolta condusă de Rafael Riego) și în Portugalia, principala revendicare fiind adoptarea unor constituții. Totodată, din cauza incapacității Spaniei de a interveni în coloniile sale, după 1818 au izbucnit o serie de revoluții, care au dus la independența majorității țărilor din America Latină.

În spațiul german, studenții au militat pentru unificarea Germaniei și pentru un regim bazat pe o constituție liberală. Polonezii, a căror țară fusese împărțită în secolul al XVIII-lea între Prusia, Austria și Rusia, au declanșat, începând cu anul 1830, o serie de revolte împotriva stăpânirii străine.

Cea mai importantă mișcare revoluționară a fost însă cea din Franța (Paris), în urma căreia s-a instaurat un regim mai liberal. Acest eveniment, care a avut loc la 1830 în Franța, a rămas cunoscut sub numele de „cele trei zile glorioase”.

▶ În sud-estul Europei, mișcările revoluționare au fost îndreptate împotriva stăpânirii otomane. În anul 1804, sârbii s-au răsculat împotriva stăpânirii otomane, iar revolta lor a avut drept consecință apariția unui stat sârb autonom. În 1821, Eteria, o organizație a revoluționarilor greci ce milita pentru independența țării, a declanșat un conflict care, după unele înfrângeri, s-a încheiat cu recunoașterea autonomiei (1829), apoi a independenței Greciei (1832), sub protecția marilor puteri (aplicația **IV**). În Țara Românească, în urma acțiunii revoluționare a lui Tudor Vladimirescu, au fost înlăturați în anul 1822 domnitorii fanarioți, de origine greacă sau albaneză.

Aplic

I. Hotărârile Congresului de la Viena și harta Europei

Europa în anul 1815

Urmărește pe hartă noile granițe din Europa, stabilite în cadrul Congresului de la Viena. Folosește informațiile de mai jos.

- Franța este redusă la granițele din 1791.
- Austria își vede reconfirmată stăpânirea asupra Galiției și primește teritorii în nordul Italiei.
- Prusia primește Renania, Poznană și o parte a Saxoniei.
- Este creată Confederația Germană, formată din 39 de state.
- Ia ființă Regatul Țărilor de Jos, prin unirea provinciilor olandeze și belgiene.
- Regatul Unit își extinde posesiunile coloniale, văzându-și confirmată stăpânirea asupra Maltei și primind tutela asupra Insulelor Ionice.
- Țarul Rusiei primește titlul de rege al Poloniei și de Mare Duce al Finlandei. Ulterior, țarii Rusiei vor încerca să integreze tot mai strâns aceste teritorii în Imperiul Rus.

II. Sfânta Alianță și politica sa

A. „Conform cuvintelor din Sfânta Scriptură, care le cere tuturor oamenilor să se considere frați, cei trei monarhi contractanți vor rămâne uniți prin legăturile unei fraternități adevărate și indestructibile și, considerându-se compatrioți, își vor acorda în orice ocazie și în orice loc asistență, ajutor și sprijin; apărând în fața supușilor și a armatelor lor ca niște părinți, ei vor conduce sub impulsul aceleiași spirit de fraternitate de care sunt animați, în scopul protejării religiei, păcii și dreptății...”

Tratatul de întemeiere a Sfintei Alianțe, art. 1

B. „Sfânta Alianță a fost creată la Viena, în 1815, din inițiativa țarului Alexandru I. Inițial, din această alianță făceau parte Rusia, Prusia și Austria. Însă, treptat, acestei structuri internaționale, prima la scară europeană, i s-au adăugat aproape toate statele din Europa. Inclusiv Franța a aderat la Sfânta Alianță, în 1818. Marea Britanie, Imperiul Otoman și Statul Papal au rămas în afara Sfintei Alianțe. Scopul real al organizației era împiedicarea răspândirii ideilor revoluționare, alianța fiind menită să apere bastioanele absolutismului monarhic.”

Ghețau Gh. Florin, *Sfânta Alianță, o capcană diplomatică pentru Rusia*

- 1 De ce crezi că alianța s-a numit *sfântă*?
- 2 În perechi, citești sursa A, apoi precizați care era scopul alianței.
- 3 Identifică, în sursa B, statele europene care nu s-au alăturat Sfintei Alianțe. Alcătuiește o listă a motivelor pentru care unele state nu au participat la Sfânta Alianță.

CONEXIUNI

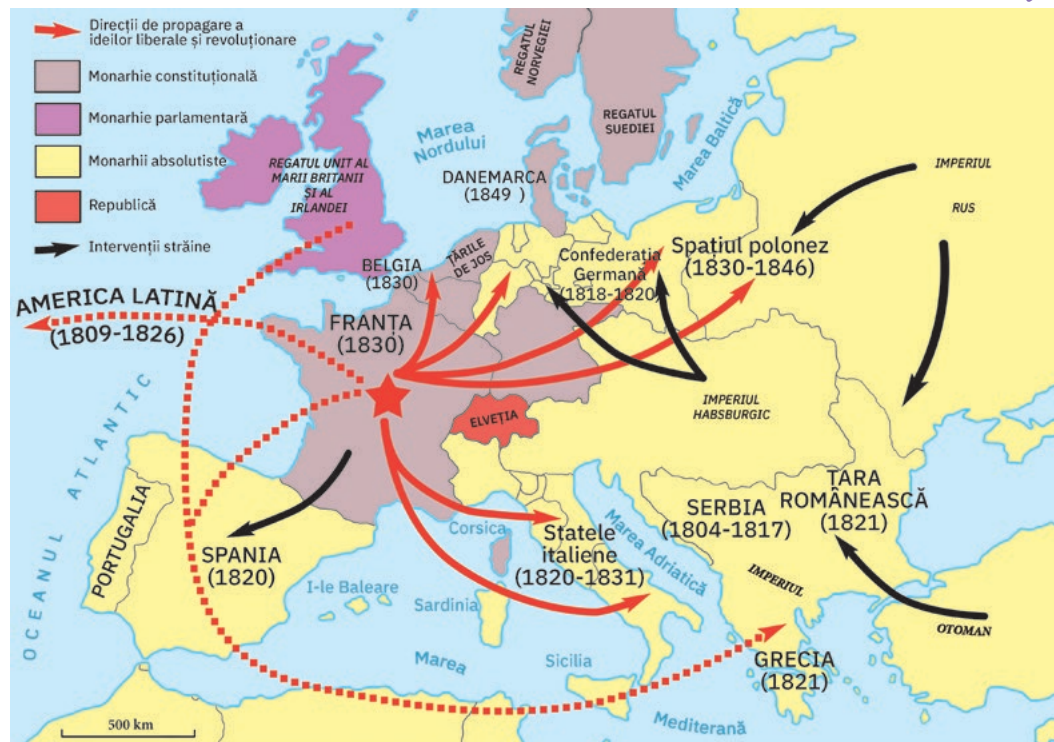

România revoluționară, pictură de C.D. Rosenthal

Spiritul revoluționar în pictură

În jurul anului 1850, Constantin Daniel Rosenthal a realizat unul dintre cele mai cunoscute tablouri ale sale, *România revoluționară*. Inspirată, cel mai probabil, de evenimentele revoluționare din anul 1848, pictura este o reprezentare alegorică a idealurilor sociale și naționale care au animat poporul român de-a lungul întregului secol al XIX-lea. Având-o ca model pe Maria Rosetti, pictura înfățișează în prim-plan o femeie al cărei chip exprimă dârzenie și hotărâre. Pe cap poartă o maramă de borangic, iar la gât o salbă de galbeni. În mâna stângă ține strâns un drapel tricolor, iar mâna dreaptă este încleștată pe un cuțit sau pe o sabie. Planul secund, o combinație de lumini și umbre, sugerează o luptă dramatică, desfășurată în primele ore ale dimineții.

III. Mișcări revoluționare în Europa, în prima jumătate a secolului al XIX-lea

Harta Europei (prima jumătate a sec. al XIX-lea)

- 1 Recitește textul lecției și corelează informațiile oferite de aceasta cu cele oferite de hartă.
- 2 Definește, cu ajutorul informațiilor oferite de lecție și de dicționarul de la paginile 116-120, noțiunile de *idei naționale*, respectiv *liberale*. Din ce țară s-au răspândit aceste idei? Motivează-ți răspunsul.
- 3 Folosind surse recomandate de profesorul tău, documentează-te cu privire la programul mișcării lui Tudor Vladimirescu. Notează asemănările existente între obiectivele expuse în acel program și obiectivele altor mișcări revoluționare.

IV. Lupta de eliberare națională a poporului grec

- 1 Descrie tabloul după modelul oferit de rubrica *Conexiuni*.
- 2 De ce crezi că lupta poporului grec a intrat în atenția Europei, fiind zugrăvită de un artist francez? Compară opinia ta cu cea a colegului tău de bancă.

Masacrul din Chios, pictură de Eugène Delacroix, 1824

✓ Rețin

- Congresul de la Viena a încercat să șteargă urmările evoluțiilor politice și sociale din epoca Revoluției Franceze și a războaielor napoleoniene și să instaureze o ordine care să aducă pacea.
- Hotărârile acestui congres s-au bazat pe trei mari principii: principiul echilibrului european, principiul legitimității și cel al solidarității.
- Pentru menținerea ordinii instaurate de Congres, a fost creată Sfânta Alianță, a cărei politică a generat un val de revolte și de mișcări revoluționare.
- Aceste mișcări au avut loc în Franța, în Belgia, în statele italiene și germane, în Spania și în coloniile sale din America, precum și în teritoriile poloneze.
- În Europa de Sud-Est, sârbii, românii și grecii au declanșat lupte de eliberare națională împotriva Imperiului Otoman.
- În parte victorioase, de cele mai multe ori înfrânte, aceste mișcări au condus la afirmarea conștiinței naționale a popoarelor (conștiința apartenenței la o națiune), și la accelerarea dezvoltării lor în conformitate cu principiile ideologiei liberale.
- Toate aceste evenimente au dus la destrămarea Sfintei Alianțe și la eșecul sistemului său european gândit de marile puteri, în cadrul Congresului de la Viena. 🖱️

GÂNDIRE CRITICĂ

Cât de corectă este denumirea de *Secolul naționalităților* atribuită secolului al XIX-lea? Argumentează.

! Vocile trecutului

„Fraților locuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi! Nicio pravilă nu oprește pe om a întâmpina răul cu rău! Șarpele când îți iasă înainte, dai cu ciomagul să-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori ni se primejduiește din mușcarea lui. Dar pe balaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atât cele bisericesti, cât și cele politicești, până când să suferim a ne suga sângele din noi? Până când să le fim robi? Veniți dar, fraților cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine! [...]

Să se aleagă căpeteniile noastre din cei care pot să fie buni. [...]

Nu vă leneviți, ci siliți de veniți în grabă cu toții, care veți avea arme, cu arme, iar care nu veți avea arme, cu furci de fier și lănci [...].

Că ne ajunge, fraților, atâta vreme de când lacrămele de pe obrazele noastre nu s-au uscat!”

Proclamația de la Padeș, 1821

Tudor Vladimirescu,
litografie după pictura realizată de Theodor Aman, 1874-1876

Trusa de instrumente Cum realizez un portofoliu/o mapă tematică

Pasul 1

Stabilesc tema și aleg titlul.

Pasul 2

Elaborez planul portofoliului (aspecte abordate, tipuri de surse, imagini).

Pasul 3

Colectez informații, documente, surse, imagini.

Pasul 4

Organizez informațiile, documentele potrivit planului și relevanței lor pentru aspectele abordate.

Pasul 5

Realizez prezentarea scrisă a aspectelor studiate.

- Realizează o mapă tematică cu titlul *Revoluție și emancipare în spațiul românesc, în secolul al XIX-lea*, în care să incluzi diverse prezentări realizate pe baza rubricii *Trusa de instrumente*, pe parcursul acestui capitol.

1848 în Europa

INTRODUCERE

Anul 1848 a confirmat eșecul Sfintei Alianțe de a conserva puterea absolutismului în Europa. Burghezia, dominantă din punct de vedere economic, vedea în statul național cadrul cel mai bun de promovare a intereselor sale. Progresul său și dezvoltarea capitalismului (sistemul socio-economic specific societății de tip burghez, bazat pe proprietatea privată, piața liberă și libertatea de acțiune a oamenilor) erau frânate de rămășițele Vechiului Regim, de fărâmișarea politică și economică și de dominația străină în Europa de Est și de Sud-Est. Drept urmare, revoluțiile de la 1848 au îmbinat obiectivele sociale și politice de tip liberal și democratic cu obiectivele naționale.

Sursa I

- Identifică o asemănare și o deosebire între revoluția de la 1848 și revoluțiile din anii 1789 și 1830, din Franța.

Mă documentez

Revoluția în Franța

În Franța, forțele revoluționare au proclamat republica și au introdus votul universal. Totuși, în această țară, evenimentele de la 1848 au marcat și primul conflict din istorie dintre burghezie și muncitorii industriali. Președinte al republicii a fost ales Louis-Napoleon Bonaparte (nepot al lui Napoleon I), care, în anul 1851, a dat o lovitură de stat și, ulterior, s-a proclamat împărat al francezilor, sub numele de Napoleon al III-lea.

Imperiul Habsburgic

Revoluția a cuprins întreg teritoriul imperiului, iar obiectivele revoluționarilor erau instituirea unui regim constituțional și acordarea de drepturi sporite diferitelor grupuri naționale. Declanșată la Viena, pe 12 martie 1848, aceasta a dus la demisia cancelarului Metternich și la inițierea unor reforme. Popoarele care compuneau imperiul au declanșat propriile mișcări revoluționare, cu un pronunțat caracter național. Tensiunile dintre acestea i-au permis împăratului Franz Joseph să le înfrângă, treptat, pe toate.

Statele italiene și germane

În statele italiene, mișcarea numită *Risorgimento* (în trad., *renaștere* sau *înviere*) a avut ca obiective atât înlăturarea stăpânirii străine și unificarea Italiei, cât și adoptarea unor reforme sociale și politice. Valul revoluționar a cuprins orașele Milano, Veneția, Roma, în frunte cu revoluționari precum Giuseppe Mazzini și Giuseppe Garibaldi. Intervenția trupelor străine a dus însă la înăbușirea acțiunilor revoluționare.

Pe teritoriul Confederației Germane, situația era complicată de faptul că Prusia deținea supremația economică, iar în plan politic, cel mai important stat era Austria. Revoluția s-a declanșat la Berlin, iar guvernul a organizat alegeri pentru o Adunare Națională a Prusiei. A fost convocat și un parlament național la Frankfurt, a cărui principală sarcină – aceea de a realiza unificarea Germaniei – nu a fost dusă la îndeplinire.

1848 în spațiul românesc

- ▶ Pe fondul crizei generale a societății românești, care conserva caracteristici ale unei societăți de tip medieval, revoluția (numită și „pașoptistă”) a avut cauze economice, sociale, politice și naționale. Izbucnită în Moldova, revoluția a cuprins și Transilvania, Țara Românească, Banat și Bucovina. Printre revendicări erau prevăzute reforme de tip burghez, acordarea de drepturi și libertăți sporite, emanciparea și împrumutarea țăranilor, independența, recunoașterea drepturilor națiunii române din Transilvania etc. Deși înfrânte, mișcările revoluționare declanșate în spațiul românesc la 1848 au impulsat modernizarea societății românești și lupta pentru unire și independență.

Analizez sursele

I. Revoluția de la 1848 din Franța

Baricada din strada Soufflot,
tablou de Horace Vernet,
1848/1849

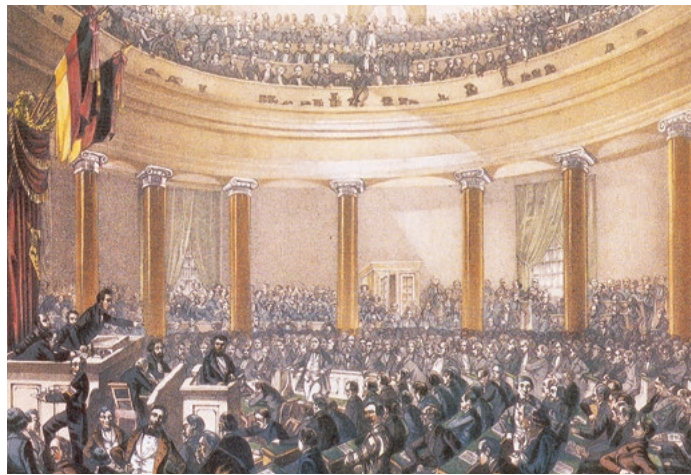
II. Revoluția de la 1848 din statele italiene

Porta Tosa din Milano, tablou de Carlo Canella ce înfățișează luptele dintre italieni și trupele austriece în Milano, 18-22 martie 1848

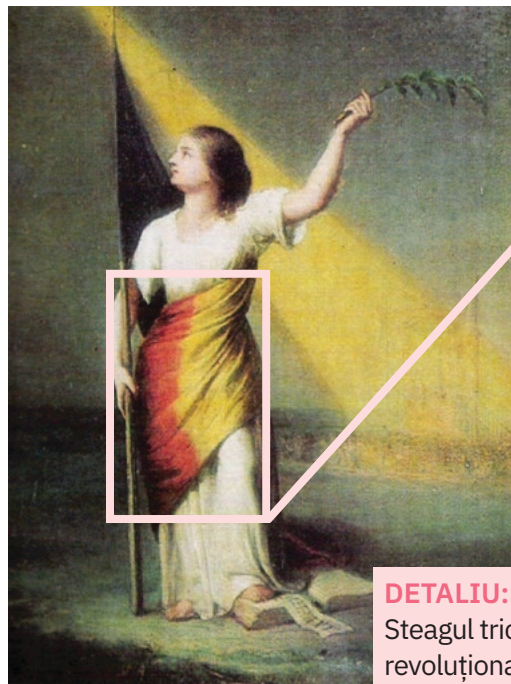
III. Revoluția de la 1848 în statele germane

Sesiunea Nationalversammlung (Parlamentului german) la Paulskirche, Frankfurt; vorbitorul este Robert Blum, desen de Ludwig von Elliott, 1848

IV. ANALIZĂ DE DETALIU: *România rupându-și cătușele pe Câmpia Libertății*, tablou de Constantin Daniel Rosenthal, pictat în jurul anului 1850

În prim-planul acestui tablou, pictorul a plasat un personaj feminin (reprezentând România), într-o poziție solemnă, cu steagul tricolor în mâna dreaptă, care îi înfășoară trupul. În plan secund, artistul a înfățișat o adunare de oameni, care par să se prindă într-o horă, în jurul unei tribune. O lumină călăuzitoare, pogorâtă din cer, se oprește asupra adunării de pe Câmpia Libertății, oferind, astfel, privitorului sentimentul că adunarea este binecuvântată de Dumnezeu.

DETALIU: Tricolorul care înfășoară trupul României
Steagul tricolor a fost adoptat ca drapel național de către revoluționarii din Țara Românească.

Sursa II

- Pe baza informațiilor prezentate în studiul de caz, arată ce obiective au avut italienii în cadrul revoluției de la 1848. Formulează răspunsul într-un enunț.

Sursa III

- Precizează care a fost scopul convocării Parlamentului de la Frankfurt?
- Describe oral, cu ajutorul ilustrației, atmosfera din timpul dezbaterilor.

Sursa IV

- Analizează semnificația fiecărui element din compoziția tabloului.

Sintetizez

Realizează o listă de site-uri care prezintă Revoluția de la 1848, în spațiul românesc. Alcătuiește, împreună cu colegii tăi, o listă pe care o vei introduce în mapa de studiu a acestui capitol.

INTRODUCERE

Carol I, tablou de George Peter Healy, 1873

De-a lungul secolului al XIX-lea și până la 1914, spațiul românesc a trecut printr-o serie de transformări. Trecerea de la un model de societate în care rangurile boierești erau mai importante decât educația și meritele personale la un model de societate în care o mare parte a cetățenilor puteau beneficia de educație și puteau participa, în grade diferite, la viața economică și politică a fost un proces care s-a desfășurat lent, fiind marcat de momente dificile.

Sursa I

- 1 Apreciază importanța adoptării Constituției pentru evoluția societății românești în secolul al XIX-lea. Rezumă acest lucru într-o frază scrisă pe o foaie de caiet și introdusă în mapa de studiu a acestui capitol.
- 2 Crezi că domniile lui Alexandru Ioan Cuza și Carol I au continuat programul mișcărilor revoluționare de la 1848? Argumentează-ți opinia, într-un text de cinci propoziții.

Românii și modernitatea

Mă documentez

Înfrângerea revoluției nu a însemnat decât amânarea procesului de modernizare. Pentru realizarea acestuia, era nevoie de încă două schimbări: unirea Principatelor Moldova și Țara Românească și obținerea independenței de stat.

Unirea din 1859 – cadrul favorabil modernizării

La Congresul de Pace de la Paris (1856), care a avut loc în urma războiului din Crimeea (1853-1856), problema unirii Principatelor Române a căpătat o importanță europeană. Congresul a hotărât ca populația ambelor Principate Române să fie consultată cu privire la această problemă, prin organizarea unor Adunări (numite *ad-hoc*), care au arătat dorința de unire a celor două țări. Deși marile puteri au decis realizarea unei unificări parțiale (cu doi domni și două adunări legislative) și ca noul stat să poarte numele de „Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești”, partida unionistă din cele două țări a reușit alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn în ambele Principate (pe 5 ianuarie 1859 în Moldova și pe 24 ianuarie în Țara Românească). Pe parcursul domniei sale (1859-1866), Cuza a impus o serie de reforme: reforma fiscală, reforma agrară (1864), crearea primului sistem de învățământ primar gratuit și obligatoriu (1864), înființarea primelor universități românești la Iași și la București, fondarea primului muzeu național (1864), codul civil și codul penal (1865). În timpul său, *România* a devenit numele oficial al țării.

Independența de stat a României – continuarea modernizării

- ▶ Procesul de modernizare a continuat în timpul domniei lui Carol I (1866-1914), când a fost adoptată prima Constituție a României (1866) și au apărut partidele politice liberal și conservator. În anii 1877-1878, România și-a obținut independența, în urma participării la războiul ruso-turc, iar în 1881, țara a devenit regat.

O nouă societate

Modificarea instituțiilor a permis modernizarea vieții economice și apropierea României de modelele europene ale epocii. În ciuda progreselor înregistrate, economia țării s-a bazat în continuare pe agricultură și pe exploatarea resurselor naturale (mai ales a petrolului și a lemnului). Țăranii au continuat să reprezinte majoritatea populației și, cu toate că o mare parte a puterii economice se afla în mâinile marilor proprietari de moșii, burghezia era pe cale să devină clasa socială cu cea mai mare putere economică.

Analizez sursele

I. Constituția din 1866 – prima constituție românească inspirată în totalitate de modelul occidental

„Art. 82 – Puterile constituționale ale Domnului sunt ereditare, în linie coborâtoare directă și legitimă a Măriei Sale Principelui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, din bărbat în bărbat, prin ordinul de primogenitură și cu exclusiunea perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor.

Coborâtorii Măriei Sale vor fi crescuți în religiuina ortodoxă a Răsăritului.

Art. 93 – Domnul numește și revocă pe Miniștrii săi. El sancționează și promulgă legile. [...] El are drept de amnistie în materie politică. Are dreptul de a ierta sau micșora pedepsele în materii criminale. [...] El

nu poate suspenda cursul urmăririi sau al judecării, nici interveni prin niciun mod în administrația justiției.

El numește sau confirmă în toate funcțiile publice. [...]

El este capul puterii armate.

El conferă gradele militare în conformitate cu legea. [...]

El are dreptul de a bate monetă, conform unei legi speciale.

El încheie cu statele străine convențiunile necesare pentru comerț, navigație și alte asemenea [...].”

Constituția din 1866

II. România în Războiul de Independență (1877-1878)

Cucerirea redutei Grivița de trupele române (august 1877), gravură de epocă, de Henryk Dembitzky, 1881

Sursa II

- 1 Analizează imaginea, folosind metoda prezentată în *Trusa de instrumente*, la pagina 13.
- 2 Arată în ce măsură dorința de independență a românilor a contribuit la obținerea victoriei în luptele de la Grivița.
- 3 Cum a influențat cucerirea independenței procesul de modernizare a României?

III. ANALIZĂ DE DETALIU: Podul lui Anghel Saligny

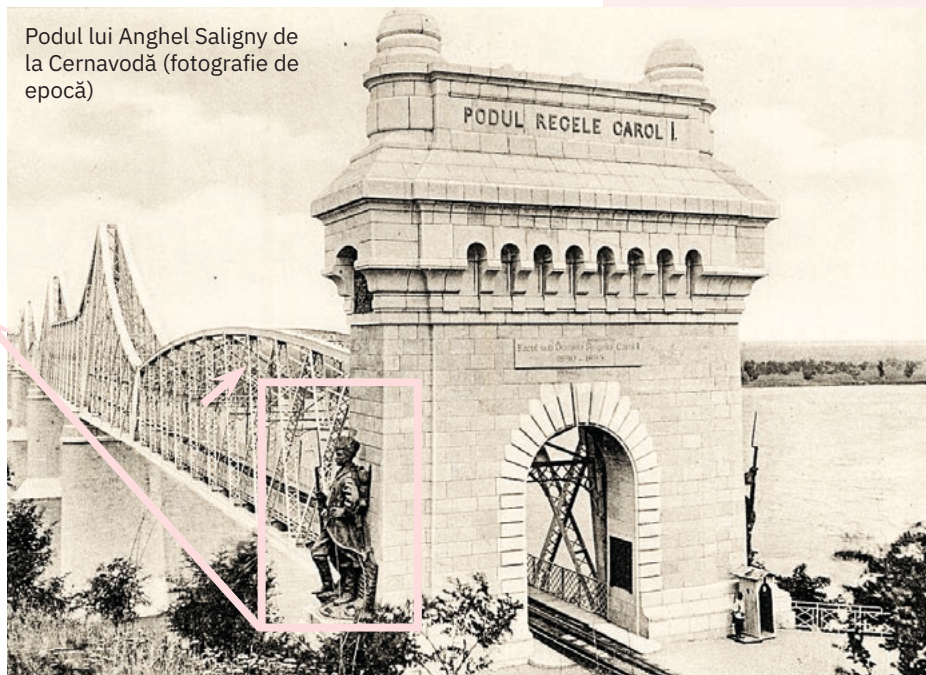
Una dintre cele mai mari realizări ale ingineriei românești a fost primul pod peste Dunăre, construit de Anghel Saligny la Cernavodă, între 1890 și 1895. Podul, numit inițial „Carol I”, apoi „Anghel Saligny” în perioada comunistă, este înscris în lista monumentelor istorice.

Sursa III

- Caută, în diverse surse, alte informații despre podul de la Cernavodă.

Podul lui Anghel Saligny de la Cernavodă (fotografie de epocă)

DETALIU: dorobanții. La capătul dinspre Cernavodă al podului se află un monument din bronz, reprezentând doi dorobanți (soldați din infanterie), în memoria eroilor căzuți în Războiul de Independență. Dorobanții și stemele au fost realizate de un sculptor francez, o parte din contravaloarea lor fiind suportată de ambasada franceză de la București, ca un dar în cinstea regelui Carol I.

Sintetizez

Citiți schița „Moșii (Tablă de materii)”, de I.L. Caragiale și comparați tabloul zugrăvit de autor cu imaginea unei piețe din zilele noastre. Adunați fotografii ale unor piețe din zilele noastre. Realizați o expoziție în clasă și discutați despre asemănările și deosebirile desprinse din analiza comparativă realizată. Adăugați materialele obținute în mapa de studiu a capitolului.

Formarea statelor naționale în secolul al XIX-lea: Germania

INTRODUCERE

Secolul al XIX-lea a fost denumit și „secolul naționalităților”. Conștiința identității naționale, manifestată prin recunoașterea unității de limbă, a trecutului comun și a intereselor comune, și ideea statului modern bazat pe o lege fundamentală (constituția), au mobilizat popoarele în efortul de creare a statelor naționale. Mai ales Austro-Ungaria, Rusia și Imperiul Otoman se confruntau cu ample mișcări de renaștere națională a popoarelor aflate sub stăpânirea lor.

Mă documentez

O situație specială o aveau Italia și Germania. Ambele erau împărțite în mai multe state.

Principala problemă o constituia fragmentarea teritorială a spațiului german. În cadrul Confederației Germane, create în 1815, numărul statelor germane fusese redus de la 300 la 39, dar cele două puteri dominante erau Prusia și Austria. Prusia era mult mai preocupată de o unificare a Germaniei decât Austria, care avea în componența sa multe alte grupuri naționale și era preocupată de expansiunea spre estul și sud-estul Europei. Un prim pas l-a reprezentat crearea unei uniuni vamale (*Zollverein*, 1834), care a mărit rolul economic al Prusiei.

Perioada dintre Congresul de la Viena și anul 1848 a fost caracterizată de răspândirea ideilor liberale și naționale printre reprezentanții clasei burgheze – în special în rândul intelectualilor. Aceștia militau pentru unificarea Germaniei și pentru adoptarea unei constituții moderne, liberale. Principii germani, preocupați de menținerea vechilor forme de organizare politică, nu erau interesați de o astfel de unificare ce ar fi pornit „de jos în sus”.

Chiar și în 1849, când Parlamentul de la Frankfurt i-a oferit coroana imperială regelui Prusiei, acesta a refuzat-o, deoarece ar fi preferat ca ceilalți principii să i-o ofere. Eșecul Parlamentului de la Frankfurt a dus la alegerea unei alte strategii a unificării, preferată de cancelarul prusac Otto von Bismarck: unificarea prin război.

Primul război a fost purtat în 1864 cu Danemarca, pentru trei teritorii: Schleswig, Holstein și Lauenburg. Aliată cu Austria, Prusia și-a înfrânt cu ușurință vecinul de la nord.

Doi ani mai târziu, în 1866, Bismarck a utilizat arma diplomației pentru a determina Austria să declare război Prusiei. După numai șapte săptămâni, Austria a cerut pace și a recunoscut dominația prusacă în partea de nord a spațiului german.

În 1870, Bismarck a folosit din nou diplomația pentru a forța Franța să declare război Prusiei (iulie 1870), cu scopul de a determina solidarizarea cu Prusia a statelor germane din sud.

În anul 1871, ca urmare a înfrângerii Franței, la Palatul Versailles a fost proclamat Imperiul German, sub conducerea lui Wilhelm I.

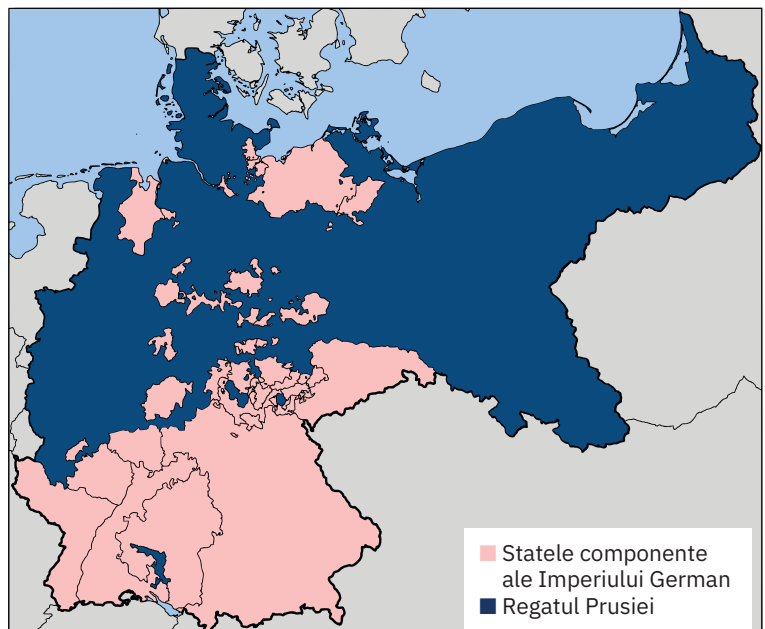

Analizez sursele

Sursa I

- 1 Urmărește pe hartă granițele Prusiei și apreciază ponderea acestui stat în cadrul Imperiului German.
- 2 Realizează o analiză comparativă cu Unirea Principatelor Române (stabilește asemănări și deosebiri privind necesitatea unirii, metodele folosite, atitudinea marilor puteri europene, consecințe etc.). Notează ideile într-un tabel.

I. Prusia și unificarea Germaniei

Harta Imperiului German (1871)

II. Germania, frescă de Philipp Veit, 1848

Această pictură a Germaniei a fost creată pentru a ascunde orga din biserica Sf. Pavel (Paulskirche) din Frankfurt, în intervalul 1848-1849, perioadă în care Parlamentul s-a reunit în acel loc. Sabia simboliza puterea și spiritul triumfător al poporului german.

Germania, pictură atribuită lui Philipp Veit, Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg

III. Bismarck despre unificarea Germaniei

„De pe vremea tratatelor de la Viena, frontierele noastre nu sunt favorabile conducerii sănătoase a statului. Nu prin discursuri sau prin decizii ale majorității vor fi rezolvate marile probleme ale epocii noastre, ci prin foc și sabie!”

Discursul cancelarului Otto von Bismarck, septembrie 1862

IV. ANALIZĂ DE DETALIU: Proclamarea Imperiului German – a treia variantă (1885)

Tabloul ilustrează momentul proclamării regelui prusac Wilhelm I ca împărat german. Ceremonia s-a desfășurat la Paris, la Palatul Versailles, în celebra Sală a Oglinzilor, care a găzduit și alte evenimente istorice importante (după Primul Război Mondial, pacea cu Germania înfrântă va fi semnată în aceeași sală).

DETALIU: Otto von Bismarck. În pictura lui Anton von Werner, realizată în mai multe variante, Otto von Bismarck este situat în centrul compoziției. Era o recunoaștere a contribuției pe care a avut-o la realizarea unificării statului german. Tenacitatea de care a dat dovadă în cariera politică și în diplomatie i-a câștigat numele de „Cancelarul de Fier”.

Sursa II

- 1 Analizează imaginea conform indicațiilor de la pagina 13 (*Trusa de instrumente*).
- 2 De ce crezi că atât în acest tablou, cât și în altele (de la paginile 97, 100 și 103 din manual), reprezentările picturale au în prim-plan personaje feminine?

Sursa III

- 1 Prezintă contribuția lui Bismarck la unificarea Germaniei.
- 2 Comentează secvența subliniată în text. Există argumente în favoarea poziției lui Bismarck? Împreună cu colegul tău de bancă, alcătuiește, pe caiet, o listă a acestora.

Sursa IV

- 1 De ce crezi că încoronarea împăratului Wilhelm I a avut loc la Palatul Versailles?
- 2 Imaginează-ți că participi la ceremonie. Redactează un text care ar reprezenta un posibil discurs al lui Wilhelm I sau Bismarck (la alegere).

Sintetizez

Formați echipe de câte 3-4 elevi. Realizați, cu mijloace digitale, o friză cronologică (însoțită de imagini/poze/hărți relevante) a procesului de unificare a Germaniei.

1

● Franța, ● Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei

REPERE CRONOLOGICE

1851

Prima expoziție internațională (Londra)

1868-1912

Era Meiji în Japonia

1879-1882

Tripla Alianță/Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Italia)

1883

aderarea României la Tripla Alianță

1893-1907

Antanta/Tripla Înțelegere (Franța, Rusia și Regatul Unit)

TERMENI-CHEIE

- expoziții internaționale
- impresionism
- sufragete

2

China - prăjitura regilor și... a împăraților, caricatură din *Le Petit Journal*, 1898

Epoca victoriană. *La Belle Époque* (1871-1914)

Mă informez

La Belle Époque este termenul care desemnează perioada de apogeu a Europei, de la 1871 până la Primul Război Mondial. A fost epoca în care marile puteri europene au dominat lumea din punct de vedere economic, militar și cultural. În Marea Britanie, această perioadă a istoriei Europei a coincis parțial cu cea de-a doua etapă a domniei reginei Victoria (1837-1901), care a dat numele său epocii victoriene.

I. O civilizație în expansiune

Marile puteri, în special Marea Britanie și Franța (ilustrația 1), controlau în acea perioadă un număr impresionant de colonii – teritorii din afara Europei, aflate sub dominația militară, politică și economică a statelor europene. Cea mai mare parte a Africii, o bună parte a Asiei și Oceanului Pacific și mici teritorii din America Centrală și de Sud erau piețe de desfacere și surse de materii prime pentru economia statelor europene (aplicația I).

Bazându-se pe industrie, finanțe și comerț, puterile occidentale au influențat în mod considerabil societățile asupra cărora și-au exercitat dominația (ilustrația 2, aplicația II). Unele dintre aceste societăți au fost distruse. În alte cazuri, statele extraeuropene au rezistat prin copierea modelelor europene. Cel mai fericit caz a fost cel al Japoniei, care a inițiat un program de reforme în așa-numita „Eră Meiji” și a devenit o putere militară demnă de luat în seamă.

O altă modalitate de afirmare a superiorității industriei și științei occidentale europene a fost organizarea de **expoziții universale**, prima fiind găzduită de Londra, în 1851. *La Belle Époque* a fost, în plan cultural, o epocă de contestare a modelelor clasice și de apariție de noi curente artistice, precum **impresionismul** sau **cubismul**.

II. O lume a contrastelor

Deși epoca a fost marcată de o creștere a nivelului de trai, societățile europene s-au caracterizat și prin mari diferențieri în plan social și economic. Pe de o parte, a fost un moment de apogeu al lumii capitaliste, al marilor companii industriale și comerciale și al finanțelor (aplicația IV). Pe de altă parte, muncitorii se confruntau cu probleme generate de condițiile modeste de muncă și de trai. Drept urmare, ei s-au organizat în sindicate, au inițiat mișcări de protest (grevele) și au fondat partide politice care le susțineau revendicările. Tot acum s-a dezvoltat mișcarea feminină, care promova drepturile politice ale femeilor, în special dreptul de vot (mișcarea **sufrajetelor** din Regatul Unit).

III. Epoca victoriană

A reprezentat o epocă de aur în istoria britanică (aplicația III), Marea Britanie având cea mai mare flotă a lumii, cea mai dezvoltată industrie și cel mai extins imperiu colonial. Nivelul de trai a crescut, în plan politic, s-a extins în mod considerabil dreptul de vot pentru bărbați (1884), iar pe plan internațional, Marea Britanie a promovat o politică de evitare a oricărei implicări în conflictele europene, pentru a se consacra dezvoltării puterii coloniale și comerciale a Imperiului. Spre finalul epocii victoriene, confruntată cu creșterea puterii Germaniei, Marea Britanie a renunțat la această politică de „splendidă izolare”.

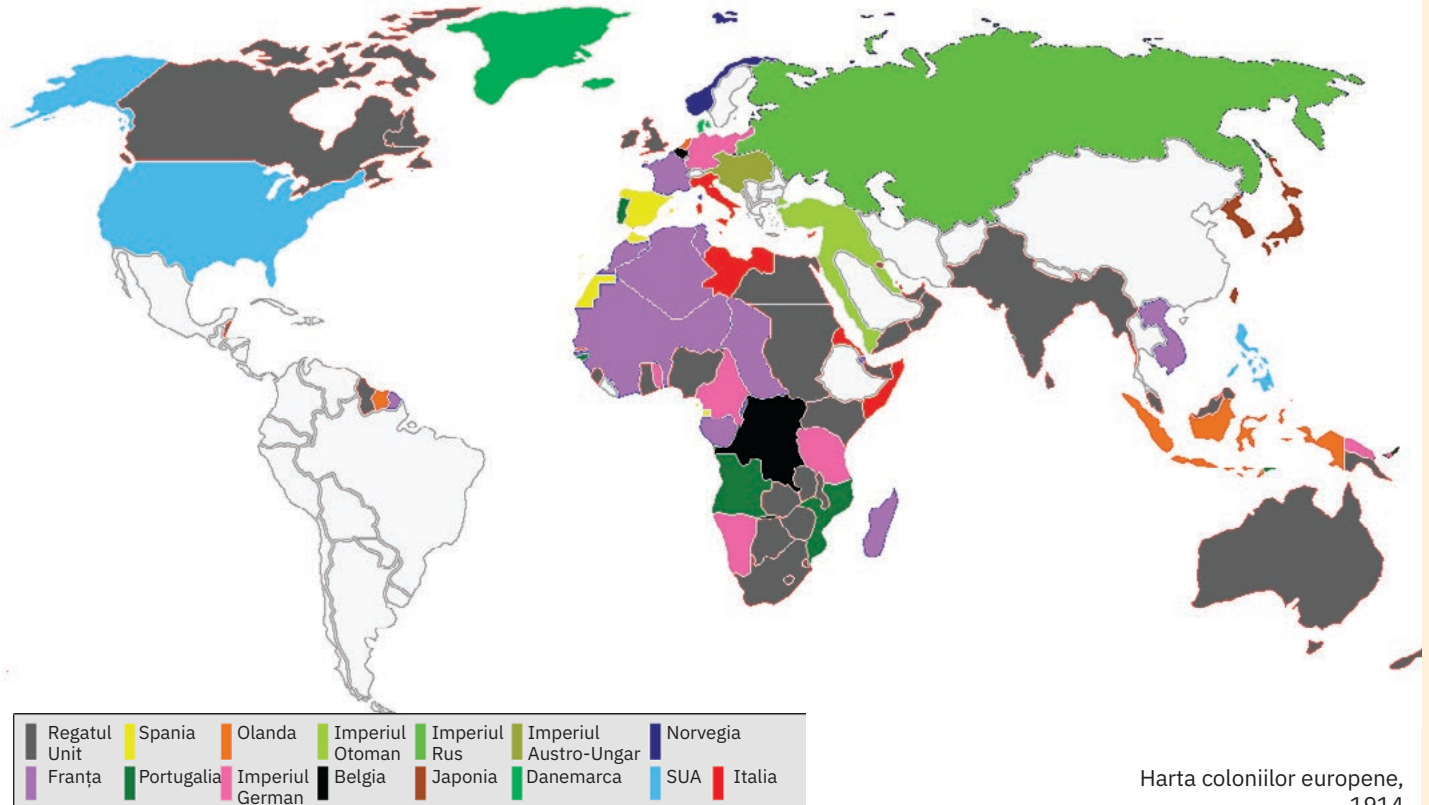
IV. Europa la sfârșitul secolului al XIX-lea

Această perioadă de apogeu a lumii europene nu a putut masca problemele existente. Competiția pentru colonii și noi zone de influență și climatul de neîncredere dintre marile puteri au avut drept consecință apariția unor noi surse de tensiune în relațiile internaționale și crearea unor noi alianțe militare, ceea ce a dus, în final, la izbucnirea Primului Război Mondial. În 1882, s-a constituit alianța dintre Germania, Austro-Ungaria și Italia, „Tripla Alianță”, la care a aderat și România, în 1883. De partea cealaltă, Franța a reușit să încheie alianțe cu Rusia (1893) și cu Marea Britanie (1904), iar alianța dintre Rusia și Marea Britanie (1907) a desăvârșit formarea Antantei sau a „Triplei Înțelegeri”.

Aplic

I. Harta coloniilor europene în 1914

Harta coloniilor europene, 1914

- 1 Identifică pe hartă imperiile coloniale ce aparțineau statelor europene. Ce reprezentau acestea pentru Europa?
- 2 Enumeră zonele coloniale deținute de primele cinci state aflate în ierarhia ce rezultă din legenda hărții.
- 3 Explică de ce această configurație a imperiilor coloniale a generat tensiuni care vor evolua spre Primul Război Mondial. Folosește și informațiile oferite de **ilustrația 2**, de la pagina 108.

II. Misiunea civilizatoare a europenilor

„Ia în spinare-a albilor povară:
Pe fiii cei mai buni ce-ai zămislit
Trimite-i în surghiun, ca să slujească
Acelora pe care i-ai robit.

Să fie-argați, legați cu lanțuri grele,
Tagmelor de sălbatici și nerozi,
Prinșilor tăi cu fire năvălaşă,
Jumate diavoli și jumate plozi.”

adaptare după Rudyard Kipling,
Povara omului alb, 1899

- 1 Compară textul adaptat după poezia lui Kipling cu caricatura alăturată. Care sunt mesajele pe care le transmit cele două surse?
- 2 Precizează cu care dintre acestea ești de acord. Argumentează în scris.

Povara omului alb (?), caricatură anticolonială americană de William H. Walker, revista *Life*, 16 martie 1899

CONEXIUNI

Moda *La Belle Époque*

Costum pentru patinajul pe role, 1876

Costume pentru plimbarea pe bicicletă, 1898

Rochie de seară de teatru, de Jeanne Paquin, 1914

Costume, 1902

III. *La Belle Époque*

„Dar *La Belle Époque* a fost mai mult decât o perioadă de pace și prosperitate, a fost în primul rând un răstimp al marilor prefaceri sociale, al ameliorării generale a condițiilor de viață, al apariției unor noi ideologii, al laicizării societății, al alfabetizării și al triumfului preseii de masă; și, mai cu seamă, al unor excepționale descoperiri științifice care au jalonat traseul umanității în următorul secol. Apare social-democrația modernă, în diferitele ei variante: reformatoare (Partidul Laburist din Marea Britanie), revizionistă (Partidul Social-Democrat German) sau radicală (bolșevicii ruși). În Anglia, mișcarea sufragetelor, animată în principal de Emmeline Pankhurst, își propune să dea femeii un statut egal cu al bărbatului, militând pentru acordarea unor drepturi politice, în primul rând dreptul la vot.”

Dan Falcan, *A fost odată ca niciodată: La Belle Époque*, revista *Historia*

- 1 Citește textul cu atenție grupează informațiile despre *La Belle Époque*, potrivit rubricilor de mai jos.

Politic	Social	Viață cotidiană	Spiritual

- 2 Recitește textul lecției și completează schema cu alte elemente de conținut.
- 3 Scrie un text de 8-10 rânduri despre *La Belle Époque*.

IV. Bucureștiul în secolul al XIX-lea

- 1 Descrie imaginea a, încercând să identifiți cât mai multe aspecte care țin de viața cotidiană a bucureștenilor, la sfârșitul secolului al XIX-lea.
- 2 Apreciază în ce măsură modalitatea de petrecere a timpului liber ilustrată în imaginea b se încadrează în stilul *La Belle Époque*.

Piața Teatrului, București, sec. al XIX-lea

Balul sau o serată elegantă, pictură de Victor Gabriel Gilbert, 1890

✓ Rețin

- *La Belle Époque* a fost o perioadă caracterizată de pace și prosperitate, mari prefaceri sociale, lupta pentru emanciparea femeii (mișcarea sufragetelor), creșterea nivelului de trai, alfabetizarea și triumful presei de masă, laicizarea societății (scăderea importanței Bisericii și a religiei, în general) și progresul spectaculos al științei.
- A fost ultima perioadă în care statele europene au fost principalele puteri economice și militare ale lumii, purtătoarele celor mai înalte standarde de cultură și civilizație.
- Marea Britanie avea cea mai mare flotă a lumii, cea mai dezvoltată industrie și cel mai extins imperiu colonial.
- Dominația pe care Marea Britanie o exercita în plan industrial, comercial și financiar a dus la o creștere a nivelului de trai pentru reprezentanții tuturor claselor sociale.
- În plan politic, tot în Marea Britanie, s-a extins dreptul de vot (1884) și s-a afirmat mișcarea sufragetelor.
- Din punct de vedere cultural, domnia Victoriei a făcut din Marea Britanie țara celor mai înalte virtuți civice și morale. 🖱️

GÂNDIRE CRITICĂ

Cum se explică dominația Europei asupra lumii din perioada *La Belle Époque*? Folosește, alături de informațiile oferite de lecție, și sursele de la **aplicațiile I și II**.

! Vocile trecutului

„Bineînțeles, cea mai de seamă personalitate, care reducea la proporțiuni minime pe toate celelalte, era bunica, regina Victoria; bunica-regină, așa îi ziceam, pentru a o deosebi de bunica-împărăteasă, mama mamei mele, după al cărei nume fusesem eu botezată [...]. Mulți până acum au scris despre această «mare» micuță femeie; s-au descris, s-au analizat caracterul, domnia și valoarea ei personală. Departe de mine dorința de a zugrăvi în altă imagine – decât aceea care s-a întipărit la locul ei, în viața ei, în viața mea – imaginea ei așa cum au văzut-o ochii mei de copil, și mai târziu ochii unei femei tinere și departe de țara ei natală. În acele timpuri, ea îmi urmărea propășirea în viață cu o dragoste de bunică, dar, totodată, cu severitatea îngrijorată a unei regine ce dorea ca orice vlăstar al Casei sale să-i facă cinste, în orice loc s-ar fi aflat.”

Regina Maria a României, *Povestea vieții mele*

Regina Victoria și familia sa la Coburg, 21 aprilie 1894 (Poziția reginei Victoria sugerează statutul ei de „bunică” a Europei. Alături de regină se află fiica ei cea mai mare, Victoria, împreună cu fiul cel mare, împăratul german Wilhelm al II-lea. Din grup mai fac parte: prințul de Wales – mai târziu, regele Eduard al VII-lea –, țareviciul Nicolae și prințesa Alexandra de Hesse, precum și principii Ferdinand și Maria, mai târziu suverani ai României.)

Fotografie de Eduard Uhlenhuth

Trusa de instrumente Cum analizez o fotografie

Pasul 1

Analizez elementele tehnice (format, culoare/alb și negru) și scopul acesteia (fotografie privată sau destinată publicării).

Pasul 2

Descriu elementele vizibile (personaje, obiecte, ce se află în prim-plan, stânga, dreapta etc.).

Pasul 3

Descriu acțiunile surprinse, încercând să desprind ce îmi spune fotografia ca sursă, ce a dorit autorul să transmită.

Pasul 4

Alcătuiesc o narațiune care să explice imaginea.

- Analizează, conform *Trusei de instrumente*, fotografia de familie a reginei Victoria, de la rubrica *Vocile trecutului*.

Patrimoniu

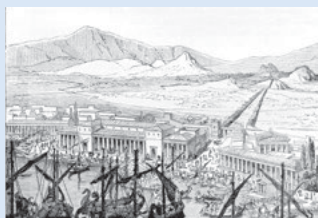
Centrele istorice urbane

Planul fortificației de tip Vauban a Timișoarei, la 1740

Strada Saint-Nicolas din Paris (1850)

Portul Pireu restaurat, gravură de epocă, 1890

Poarta Brandenburg din Berlin (sf. sec. XVIII)

Arcul de Triumf din Paris (construit între anii 1833 și 1836), fotografie din 1921

Încă din Antichitate, orașele au fost mai mult decât simple aglomerări de case, ateliere și magazine. Felul în care locuitorii orașelor au organizat străzile, locuințele și spațiile publice este rezultatul imaginii pe care aceștia o aveau despre societatea lor. Spre exemplu, cetatea greacă este primul model de oraș care are străzi intersectate în unghiuri drepte. Totodată, prin analogie cu egalitatea dintre cetățeni, în cetatea greacă loturile de case erau egale și se ordonau în jurul celor două puncte simbolice ale orașului: agora (piața publică – loc al comerțului și al dezbaterii publice, încadrat de temple și de alte edificii) și acropola (locul în care, la fel ca în agora, erau situate principalele edificii publice și alte temple). În Imperiul Roman a apărut un alt centru, palatul imperial. Aproximarea sau depărtarea de acesta simboliza importanța proprietarului unei locuințe.

În Evul Mediu, o epocă în care conflictele militare erau foarte frecvente, orașele au fost înconjurate cu sisteme complexe de fortificații. Orașul se definea prin limitele sale. Apariția armelor de foc (și în special a tunului) a dus la separarea orașului de fortificații, al cărui scop nu mai este să îi protejeze pe locuitori, ci să găzduiască o garnizoană. Fortificațiile sunt tot mai complexe, iar apogeul este atins în secolul al XVIII-lea (fortificații de tip Vauban, care apar și în România la Alba Iulia, Timișoara sau Arad). Rezultatul l-a constituit expansiunea orașelor, cu un centru ocupat de clădiri publice și de reședințele suveranilor și o periferie adesea sărăcăcioasă.

Secolul al XIX-lea a fost perioada în care orașele s-au extins foarte mult. Profitând de noile oportunități economice datorate revoluției industriale și exploatarea coloniilor, statele europene au inițiat mari programe de modernizare a orașelor, în special a capitalelor. Unele programe, cum au fost cele care au permis modernizarea Berlinului sau a Londrei, dar mai ales modernizarea Parisului, au dat o înfățișare nouă orașelor, gândită să demonstreze succesul economic și politic al națiunii.

Alături de clădiri care adăpostesc instituții precum parlamentul sau reședința șefului statului, spațiul urban a fost organizat în jurul unor instituții de cultură (tot mai multe muzee, teatre, săli de operă) și al monumentelor care comemorează cele mai importante momente ale istoriei naționale.

Mapă tematică

Realizează un film/videoclip cu monumentele sau clădirile vechi din localitatea ta.

Atelier multimedia.

Realizarea unui film cu fotografii sau a unui videoclip pe o temă istorică

- Specifică tema filmului și alege un titlu adecvat.

Exemplu:

Tema – Monumente/ clădiri istorice din localitatea mea

Titlu – Mărturii ale trecutului

- **Alcătuiește o listă** a monumentelor istorice din localitatea ta. Această listă poate include monumente de arheologie, monumente de for public, biserici, conace, obiecte din patrimoniul etnografic. Poți obține informații despre ele contactând primăria localității tale, Direcția Județeană pentru Cultură (care își are sediul în reședința de județ) sau consultând materiale de pe internet, unde sunt publicate listele cu monumente istorice pe județe și localități. Alege una din-tre aceste variante.

- **Documentează-te** în legătură cu monumentul ales. Munca ta de cercetare va presupune examinarea documentelor de arhivă, consultarea unor studii, a unor articole, imagini, hărți etc. Efectuează vizite la fața locului și realizează, cu ajutorul unui telefon sau al unei tablete, videoclipuri, fotografii și interviuri cu membrii acelei comunități.

- **Selectează materialele** și salvează-le într-un folder. Documentele trebuie să includă informații despre:
  - vechimea monumentului;
  - structura, aspectul și destinația acestuia;
  - evenimente/personalități al căror destin este legat de acel monument;
  - importanța monumentului pentru comunitate.
 Acestea constituie și cele mai importante părți ale scenariului de film.

- **Realizarea filmului sau a videoclipului** Anumite programe destinate creării de filme sau de videoclipuri, precum *Google Photos*, *Animoto* și *Photo Story* pentru Windows, îi pot ajuta foarte mult pe începători. Poți descărca o astfel de aplicație, iar pentru a învăța cum să o folosești, poți accesa tutoriale pe internet.

- **Prezintă filmul sau videoclipul** în fața profesorului și a colegilor tăi.

- ▶ **Grilă de analiză și de observare sistematică a comportamentului elevului (model pentru profesor):**

Criteria de analiză	Repere
Elemente de conținut (temă și conținuturi abordate)	adecvarea prezentării la specificul temei sau al ideii centrale, varietatea informațiilor, elementele de noutate
Calitatea produsului și originalitatea lui	claritatea imaginilor, sunetul și coloana sonoră, textul, animațiile, montajul, forța mesajului etc.
Comportamentul în timpul prezentării	calitatea prezentării produsului
Autoevaluarea/Reacția participanților la prezentare și atmosfera din sala de clasă	Ce mi-a plăcut?/Ce nu mi-a plăcut?/Cum m-am simțit?/Care a fost reacția elevilor?

Schemă conceptuală recapitulativă

CONSOLIDARE

- 1 Alcătuieste o listă a cauzelor eșecului Sfintei Alianțe.
- 2 Completează pe caiet un tabel cu asemănările și diferențele dintre mișcările revoluționare din Europa anului 1848 (cauze, obiective, măsuri luate).
- 3 Realizează o friză cronologică, în care să marchezi principalele etape ale formării statelor naționale Germania și România, în secolul al XIX-lea.
- 4 Alcătuieste, cu ajutorul informațiilor pe care le găsești pe internet, un dosar (fizic sau electronic) al unei personalități din epocă, la alegere.
- 5 Redactează o pagină a unui jurnal de călătorie imaginară într-o țară europeană, în secolul al XIX-lea.

Modistă pe Champs-Élysées, pictură de Jean Béraud

Stat și națiune în secolul al XIX-lea

- Revoluția Franceză și epoca napoleoniană au redeseinat harta politică a Europei.
- Prin intermediul Sfintei Alianțe, unele dintre marile puteri europene au încercat să readucă Europa în epoca monarhiei absolutiste, dar au eșuat.
- Iluminismul și apariția conceptului modern de națiune au dus la izbucnirea unor mișcări de eliberare națională sau de modernizare politică, influențate de liberalism.
- Cele mai importante mișcări revoluționare sunt cele de la 1848.
- Acestea au combinat revendicările de ordin politic și social (dominante în Europa Occidentală) cu cele de ordin național (dominante în Europa Centrală și de Est).
- Deși au fost înfrânte, revoluțiile de la 1848 au consolidat poziția burgheziei ca forță politică și regimurile politice bazate pe constituții.

Statul național

- Secolul al XIX-lea este și secolul în care se afirmă națiunile moderne și se formează state naționale, precum Germania și România.
- Acest proces a presupus unificarea politică (uneori prin forța armelor, alteori prin acțiuni ale elitei politice și intelectuale) și modernizarea instituțiilor statului.
- Apariția statelor naționale a modificat harta politică și a dus la crearea marilor alianțe politice și militare de la sfârșitul secolului al XIX-lea.
- În egală măsură, a contribuit la dezvoltarea culturii și a învățământului.

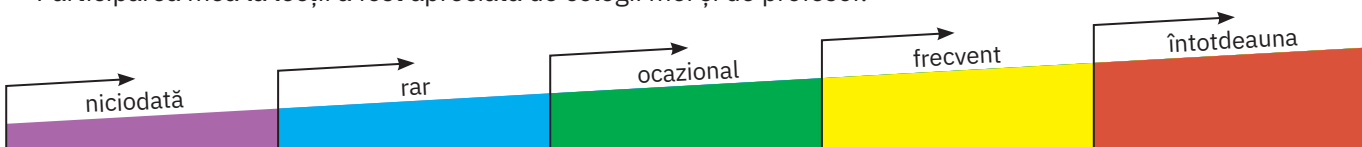
Proclamarea Unirii, tablou de Theodor Aman, Muzeul Național de Istorie a României

La Belle Époque

- *La Belle Époque* reprezintă perioada de apogeu a Europei moderne.
- Europa domină, din punct de vedere economic și cultural, întreaga lume.
- Simbolurile cele mai vizibile ale acestei supremații a Europei:
  - expozițiile internaționale;
  - influența culturii (în special a artei) europene.
- Acest apogeu nu a eliminat discrepanțele dintre categoriile sociale și nu a diminuat tensiunile sociale.
- Lupta pentru drepturi politice capătă forme organizate:
  - partidele politice ale muncitorimii;
  - mișcările care susțineau acordarea de drepturi politice femeilor.
- Tensiunile politice acumulate în această perioadă au dus la declanșarea Primului Război Mondial.

Fișă de observare sistematică

- ▶ Am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerez competențele.
- ▶ Participarea mea la lecții a fost apreciată de colegii mei și de profesor.

Evaluare

I Realizează corespondența între elementele aflate pe cele două coloane.

1 A doua revoluție burgheză din Franța	a 1820
2 Începutul perioadei istorice cunoscută sub numele de <i>La Belle Époque</i>	b 1821
3 Mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu	c 1830
4 Unirea Principatelor Române	d 1859
	e 1871

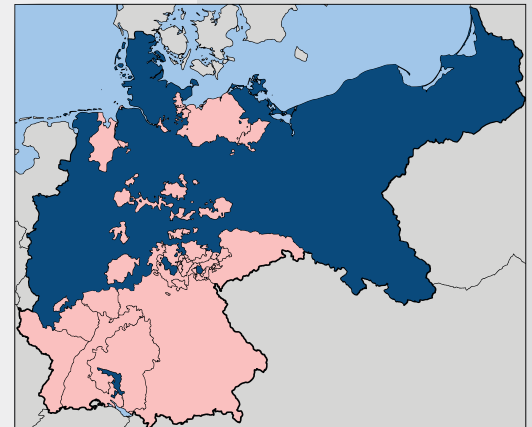
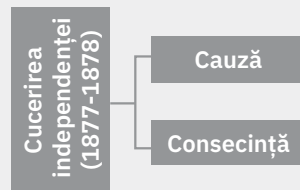
II Înlocuiește spațiile libere din text cu informațiile corespunzătoare selectate din listă.

Cele mai importante mișcări revoluționare din prima jumătate a secolului al XIX-lea sunt cele din anul ..... . Acestea au combinat revendicările de ordin politic și social (dominante în .....) cu cele de ordin național (dominante în .....).

Deși au fost înfrânte, aceste revoluții au consolidat poziția ..... ca forță politică și regimurile politice bazate pe constituții.

Listă: Europa Occidentală, Europa Centrală și de Est, 1830, 1848, nobilimii, burgheziei

III Completează pe caiet schema cauzală reprezentată mai jos, precizând o cauză și o consecință a câștigării independenței României (1877-1878).

■ Statele componente ale Imperiului German
■ Regatul Prusiei

IV Privește cu atenție harta alăturată și răspunde cerințelor.

- Menționează procesul ilustrat de hartă și precizează anul finalizării acestui proces.
- Enumeră alte două momente importante ale acestui proces.

V Pe baza surselor A și B, răspunde cerințelor:

A. „Dar *La Belle Époque* a fost mai mult decât o perioadă de pace și prosperitate, a fost, în primul rând, un răstimp al marilor prefaceri sociale, al ameliorării generale a condițiilor de viață, al apariției unor noi ideologii, al laicizării societății, al alfabetizării și al triumfului presei de masă; și, mai cu seamă, al unor excepționale descoperiri științifice care au jalonat traseul umanității în următorul secol. [...] În Anglia, mișcarea sufragetelor, animată în principal de Emmeline Pankhurst, își propune să dea femeii un statut egal cu al bărbatului, militând pentru acordarea unor drepturi politice, în primul rând dreptul la vot.”

Dan Falcan, *A fost odată ca niciodată: La Belle Époque*

B.

O sufragetă britanică (cca 1910)

- Menționează faptul istoric specific perioadei *La Belle Époque*, la care fac referire sursele A și B.
- Menționează, pe baza sursei A, o transformare în plan social și una în plan cultural, specifice acestei epoci.
- Precizează, pe baza textului A, o caracteristică a perioadei *La Belle Époque*.
- Alcătuiește un text de o jumătate de pagină, în care să prezinți ce a însemnat epoca victoriană pentru Marea Britanie.

AUTOEVALUARE

I	5 p x 4 = 20 p
II	5 p x 4 = 20 p
III	5 p x 2 = 10 p
IV	5 p x 2 + 5 p x 2 = 20 p
V	4 p + 4 p + 4 p + 8 p = 20 p
Din oficiu:	10 p
Total:	100 p

INVITAȚIE ÎN...

- **lumea cărților:**
  - Ion Creangă, *Moș Ion Roată și Unirea*
  - Mary McAuliffe, *La Belle Époque. Amurgul unei lumi*
- **lumea virtuală:**
  - filmul istoric *Independența României*, realizat între 1911 și 1912

Dicționar de termeni

<i>Actele de navigație</i>	trei legi adoptate și puse în aplicare începând cu epoca lui Oliver Cromwell, potrivit cărora corăbiile străine aveau voie să aducă în porturile englezești numai mărfuri fabricate în țările lor; mărfurile provenite din alte țări urmau să fie aduse numai de corăbii engleze, iar corăbiile engleze erau, totodată, singurele cărora li se permitea să distribuie mărfuri provenind din Europa în coloniile Angliei
adunare constituantă	adunare formată din reprezentanți aleși de cetățeni după anumite norme, pentru a vota sau pentru a modifica o Constituție
analiză critică	punere în evidență a ideilor principale, a valorii artistice, a caracteristicilor distinctive etc. ale unei scrieri și identificarea elementelor adevărate și false din informațiile din text
anticlerical	(persoană sau curent cultural) care manifestă o atitudine ostilă față de cler, criticând conduita acestuia sau negând, cel mai adesea, utilitatea acestuia în societate
arcadă	element arhitectural format din unul sau mai multe arce, susținute de coloane, ziduri
astrolab	instrument de măsurare a poziției astrilor sau a înălțimii lor deasupra orizontului, folosit în navigație
„Bătălia Națiunilor”	bătălia de la Leipzig (1813), cea mai mare confruntare militară din războaiele napoleoniene, opunând o armată a celei de-a șasea coaliții unei armate conduse de Napoleon I
boicot	(aici) refuzul unei comunități de a achiziționa produse care provin dintr-o anumită țară, sau care sunt transportate de statul respectiv
blocadă continentală	ansamblu de măsuri decretate la Berlin (21 nov. 1806) de Napoleon I, care vizau interzicerea oricărei comunicații pe mare între Franța sau statele subordonate ei și Marea Britanie, în principal cu scopul de a submina economia britanică
burghezie	clasă socială (preponderent) urbană, formată atât din mici producători și comercianți, cât și din deținători mai importanți de capital, care își desfășoară activitatea mai ales în sectorul financiar și industrial
cafenea literară/ salon literar	un spațiu în care se făcea schimb de idei, intelectualii relaxându-se și instruindu-se în același timp
capital	avuție sub formă de bani, de mărfuri, de bunuri materiale în general, care sunt folosite în scopul producției ce generează profit (câștiguri mai mari decât costuri)
capitalism	sistem socio-economic specific societății de tip burghez, bazat pe proprietatea privată, piața liberă și pe libertatea de acțiune a oamenilor
caravelă	corabie cu pânze, folosită în trecut de spanioli și portughezi pentru pescuit și, ulterior, pentru călătorii lungi
codul civil napoleonian	codul civil francez, impus de Napoleon în anul 1804

colonialism	politică a unor state, al cărei scop este cucerirea unor colonii sau menținerea coloniilor existente
colonie	țară (sau regiune) lipsită de independență politică și economică, dependentă sub aspect politic și administrativ și exploatată de un stat-metropolă
conchistador	lider militar sau aventurier care, în secolul al XVI-lea, a contribuit în mod semnificativ la cucerirea de către spanioli a unor părți din America Centrală și de Sud
congres	(aici) inițial, adunare a delegaților coloniilor britanice din America de Nord. Odată cu formarea Statelor Unite ale Americii și odată cu adoptarea Constituției, Congresul a devenit instituția bicamerală, compusă din Senat și Camera Reprezentanților, care exercită puterea legislativă în statul american
concordat	convenție încheiată între papă și un stat, privitoare la relațiile dintre acel stat și Biserica Catolică
confesiuni reformate	Biserici adevrate ale protestantismului
consulat	regim politic din Franța, în care puterea executivă aparținea unui comitet format din trei consuli, din care unul deținea întâietatea (primul consul) și toată puterea
contract social	convenție în baza căreia părțile care alcătuiesc societatea (guvernării și cei guvernați) își definesc drepturile și responsabilitățile
contrareformă	mișcare inițiată la sfârșitul secolului al XVI-lea de către Biserica Catolică, împotriva Reformei și a adepților protestantismului
convenție	acord între două sau mai multe state, instituții, persoane, pe probleme de ordin politic, juridic, militar etc. - (în istoria Statelor Unite ale Americii) Convenția Constituțională – adunarea delegaților statelor care, în anul 1787, a elaborat Constituția SUA - (în istoria Franței) Convenția Națională – adunarea legislativă aleasă în 1792, care a abolit monarhia
cornișă	parte superioară, proeminentă și ornamentată a zidului unei construcții, pe care se sprijină acoperișul
despotism luminat	sistem de guvernare specific unora dintre monarhiile din Europa secolului al XVIII-lea, în cadrul căruia suveranul, deși nu renunță la puterea absolută, își propune să guverneze în interesul tuturor supușilor săi, perfecționând și armonizând activitatea diferitelor instituții ale statului și preocupându-se de dezvoltarea sistemului de educație, punând astfel în practică preceptele gânditorilor iluminiști
directorat	regim politic din Franța (1795 – 1799), în care puterea executivă era deținută de cinci Directori
echilibru între puteri	principiu potrivit căruia niciunei entități din cadrul unui sistem internațional nu i se permite obținerea dominației asupra celorlalte
enciclopedie	lucrare care conține ansamblul cunoștințelor fundamentale teoretice dintr-un anumit domeniu, sistematizate după un anumit plan
expoziții internaționale	eveniment la care participă reprezentanții multor state, și în cadrul căruia sunt prezentate cele mai noi descoperiri din știință și tehnică, precum și cele mai recente evoluții în plan cultural

frescă	pictură murală (pe perete), realizată prin aplicarea culorilor pe un strat umed de tencuială (în limba italiană, <i>al fresco</i>)
Iluminism	curent de gândire predominant în Europa secolului al XVIII-lea, care a susținut primatul rațiunii, a contestat valorile religioase tradiționale și a susținut necesitatea renunțării la absolutism sau a reformării regimurilor absolutiste
imperiu colonial	totalitatea teritoriilor deținute de o mare putere, care se află în afara granițelor sale
impresionism	(în pictură) mișcare artistică apărută în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, caracterizată prin renunțarea la contururile precise și la detalii, în scopul redării cât mai sugestive a luminii.
indulgență	iertare totală sau parțială a pedepsei divine datorate pentru păcatele comise, pe care, în epoca Renașterii și în perioada anterioară declanșării Reformei protestante, Biserica Catolică obișnuia să o acorde credincioșilor ei, uneori în schimbul unei sume de bani
împrejmuiiri agricole	practică – utilizată în Anglia de la sfârșitul Evului Mediu – care consta în delimitarea terenurilor agricole, fapt ce îi priva pe mulți țăranii de dreptul de folosire a respectivelor terenuri
lectică	pat sau scaun, purtat de cai sau de oameni, folosit ca mijloc de locomoție în Antichitatea romană, în Evul Mediu și (astăzi) în unele țări orientale
liberalism	doctrină politică și economică bazată pe ideea dreptului individului la proprietate, precum și pe libertatea de expresie, de conștiință și de acțiune; liberalismul clasic susține principiul neintervenției statului în economie, existența economiei de piață etc.
litografie	metodă de tipărire a textelor sau a desenelor, în care se utilizează o placă sau o piatră cu o suprafață perfect netedă
<i>Mustrea cea Mare</i>	listă de doleanțe votată de Parlamentul Angliei în data de 22 noiembrie 1641 și prezentată regelui Carol I al Angliei pe 1 decembrie. Ea conținea o enumerare a erorilor comise de rege și o serie de revendicări care solicitau o reformă a Bisericii Angliei, și care statuau, totodată, dreptul Parlamentului de a fi consultat atunci când regele își numea miniștrii
mașinism	denumire pentru cel de-al treilea stadiu istoric de dezvoltare a industriei, caracterizat prin trecerea de la manufactură la marea industrie, care utilizează mașini și aparate complexe
materie primă	materialul de bază din care sunt produse sau fabricate mărfurile, produsele finite și materiile intermediare
mecenat	protecție și sprijinire acordate artelor, literaturii și științelor din partea unui mecena (protector); derivat din numele lui Gaius Cilnius Maecenas, un apropiat al împăratului roman Augustus
metropolă	(aici) putere colonială care exercită dominația asupra unor teritorii de peste mări
monarhie constituțională	formă de guvernământ care limitează puterile monarhului printr-o Constituție
monopol	dominație a unei companii într-un domeniu, într-una sau mai multe ramuri economice
naționalism	doctrină politică bazată pe apărarea drepturilor și aspirațiilor naționale și care susține că frontierele ar trebui să coincidă, pe cât posibil, cu granițele etnice

națiune	comunitate umană caracterizată prin continuitate teritorială, prin conștiința identității istorice și culturale și, cel mai adesea, prin unitate de limbă și religie
opinie publică	opinia generală pe care oamenii (cel mai adesea, cetățenii unui stat) o au cu privire la un anumit subiect
pamflet	specie literară în versuri sau în proză, cu caracter satiric, și al cărei mesaj este adesea redat într-un limbaj violent și agresiv
Parlamentul cel Lung	sesiune a Parlamentului englez, convocată de regele Carol al Angliei și a cărei menire ar fi fost, în viziunea regelui, aceea de a autoriza strângerea de fonduri necesare pentru susținerea războiului împotriva scoțienilor răzvrățiți; cu toate acestea, Parlamentul cel Lung s-a dovedit a fi o sursă de opoziție la autoritatea regală, iar tensiunile dintre rege și Parlament au dus la declanșarea Războiului Civil
<i>Partida de ceai de la Boston</i>	act de protest politic al coloniștilor americani împotriva Marii Britanii
pelerinaj	călătorie făcută de credincioși, individual sau în grup, într-un loc sfânt
penitență	pedeapsă folosită în practicile creștine, pe care și-o impune cineva sau pe care i-o dă cuiva preotul, pentru ispășirea păcatelor și care constă mai ales în post și rugăciuni
piață de bunuri și servicii	mecanism economic și comercial prin care se reglementează prețurile în funcție de cerere (nevoile percepute de oameni) și ofertă (producția)
planiglob	hartă a globului terestru în care cele două emisfere sunt reprezentate pe o suprafață plană
poem alegoric	text poetic a cărui idee abstractă este prezentată prin descrierea unor situații și obiecte concrete
polemică	confruntare de idei, discuție în contradictoriu
poliglot	persoană care cunoaște și vorbește fluent mai multe limbi străine
portulan	hartă de navigație folosită în Evul Mediu
prerogativă	privilegiu acordat unui conducător sau unei instituții
Primul Imperiu Francez	forma de guvernare a Franței între anii 1804 și 1815; perioadă în care, sub conducerea lui Napoleon, Franța a dominat cea mai mare parte a Europei continentale
protestantism	denumire generală care desemnează confesiunile religioase creștine care s-au rupt de catolicism, prin mișcarea Reformei din secolul al XVI-lea
raționalism	doctrină filozofică sau curent de gândire care susține posibilitatea dobândirii cunoașterii exclusiv prin rațiune
rădvan	trăsură de lux închisă, montată pe arcuri și trasă de mai mulți cai
război civil	conflict militar care se desfășoară în interiorul granițelor unui stat, declanșat de forțe antagonice care doresc să obțină puterea în acea țară sau care au ca obiectiv fărâmițarea statului

romanitate	origine, descendență română
secularizare	(aici) trecerea în patrimoniul statului (în schimbul unei despăgubiri) a proprietăților funciare (pământurilor) Bisericii
sindicat	formă de organizare a muncitorilor, în scopul apărării drepturilor lor sociale și economice; sindicatele sunt organizate local (pe fabrică, oraș) sau pe domeniu de activitate
stat federal	uniune a mai multor state autonome (care își păstrează propria organizare) în cadrul unui stat unitar, cu un guvern central și cu instituții de stat comune; în general, în cadrul unui stat federal, guvernul central este responsabil pentru politica externă, apărare și politica economică, în timp ce chestiunile care țin de educație, justiție și sistemul de sănătate sunt adeseori gestionate de către statele care formează federația
spirit critic	atitudine manifestată de persoanele care nu acceptă adevărul unei afirmații înainte de a o examina și de a o pune la îndoială
sufrajetă	participantă la mișcarea femeilor din țări precum Anglia, Franța, Statele Unite sau Canada, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea; scopul acestei mișcări a fost acordarea de drepturi politice femeilor
Școala Ardeleană	grupare de intelectuali ai Bisericii Greco-Catolice din Transilvania, care, în secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, au promovat valorile Iluminismului în spațiul românesc, susținând teza unității și latinității poporului român, militând pentru emanciparea politică a acestuia, contribuind la formarea limbii române literare și înființând școli românești
telecomunicații	transmitere și recepție la distanță a unor sunete, semne sau imagini prin telefon, telegraf, televiziune, semnalizare vizuală etc.
teoria heliocentrică	teoria conform căreia Soarele este centrul sistemului nostru solar, formulată de Nicolaus Copernic
teroarea iacobină	etapa cea mai violentă a Revoluției Franceze, care a fost determinată de conflictul dintre girondini și iacobini, și care a fost marcată de executarea în masă a adevăraților și a presupușilor „dușmani ai Revoluției”
umanism	mișcare intelectuală europeană din epoca Renașterii, ale cărei caracteristici principale erau promovarea studiului literaturii clasice a Greciei și a Romei antice, precum și prețuirea arătată omului și naturii; mișcarea era compatibilă cu credința religioasă
vot cenziar	sistem în cadrul căruia numai cetățenii care depășesc un anumit prag de venit au dreptul de a vota

